DEMOKRATİK KOMÜNAL EKONOMİ

ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİMLER AKADEMİSİ YAYINLARI

DEMOKRATİK
KOMÜNAL EKONOMİ

ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİMLER AKADEMİSİ YAYINLARI

BASIM YERİ: AZADÎ MATBAASI
BASIM TARİHİ: 2012

İçindekiler

GİRİŞ

Abdullah Öcalan

Ekonomi kavramı evrenseldir. Tüm canlılar âleminde metabolizma olayındaki madde alışverişinin düzenlenmesi olarak en genel bir tanıma kavuşturulabilir. Cansız maddeden canlandırıcı madde elde etmek ve bunu tüketerek tekrar cansız maddeye dönüştürmek ekonomik faaliyetin özüdür. Toplumun da oluşum ve varlığını sürdürmede bu faaliyetten yoksun kalamayacağı açıktır. Fakat diğer bağlantılı gerçek, canlılık olmadan da -zihniyet, ruh olarak anlamlandırılır- ekonomi olmaz. Dolayısıyla yalnız bir unsura ağırlık vererek çözümlemek yanlış sonuçlara götürür. Zihniyet ve ekonomiyi iç içe -ara toplumsal gruplar, devlet ve ailedir, daha genel olarak siyasal ve sosyal olgulardır- çözümlemek en doğru yöntemdir. Yalnız başına ekonomi veya zihniyet analizleri fili kıllarla tarif etme hatasına götürür.

Ekonomi kelimesinin Yunanca anlamı "aile yasası, ev yasası, evi geçindirme kuralları" demektir. Sözcük olarak Antikçağ Grek-Helen dünyasına aittir. Eko-nomos, ev yasası, kadının yaptığı işler, ev işleri, kadına ait işler anlamına geliyor. Ekonomos, ekonomi, kadın işidir, üretime dayalıdır, ekonomist de bu işi yapandır, ekonomist kadındır. Ailenin maddi geçim kurallarını, çevresini, malzeme ve diğer materyallerini ifade etmektedir. Ekonomiyi sosyolojik açıdan anlamlı değerlendirmek istiyorsak, en doğru yaklaşım, Ekonomi biliminin de kadın biliminin bir parçası olarak geliştirilmesi olacaktır. Ekonomi baştan beri kadının asal rol oynadığı bir toplumsal faaliyet biçimidir. Çocukların beslenme sorunu kadının sırtında olduğu için, ekonomi kadın için hayati anlam ifade eder. Namus, Eko-nomos'tan geliyor. Bunun da kadının temel işi olduğu açıktır. Kadının ekonominin merkezinde rol oynaması anlaşılır bir husustur. Çünkü çocuk yapmakta ve beslemektedir. Ekonomiden kadın anlamayacak da kim anlayacaktır! Uygar toplumda kavramı daha da genelleştirirsek, küçük toplulukların 'geçim kuralları' olarak ifade edilmesi mümkündür.

Ekonomik sorun esas olarak kadının ekonomiden dışlanmasıyla başlar. Genelde uygarlık tarihinde, özelde kapitalist modernitede kadın dışlanınca, kocaman erkeklerin üzerinde en çok oynadıkları ekonomi bu nedenle sorunlar yumağına dönüşmüştür. Ekonomiyle organik ilgisi olmayan, sadece aşırı kâr ve güç hırsıyla başta kadın olmak üzere tüm ekonomik güçleri denetimleri altına almak için girişilen bu oyun, sonuçta her tür hiyerarşinin, iktidar ve devlet güçlerinin toplum üzerinde bir ur gibi büyümesine yol açarak sürdürülemez ve oynanamaz bir aşamaya dayanmıştır.

Ekonominin kadının elinden alınıp tefeci, tüccar, para, sermayedar ve iktidar-devlet ve ağa gibi davranan yetkililerin eline verilmesi, ekonomik yaşama en büyük darbe olmuştur. Ekonomi-karşıtı güçlerin eline verilen eko-

nomi, hızla iktidar ve militarizmin temel hedefi haline getirilerek, tüm uygarlık ve modernite tarihi boyunca sınırsız savaş, çatışma, bunalım ve kavgaların baş etkenine dönüştürülmüştür. Günümüzde ekonomi, ekonomiyle ilgisi olmayanların, kâğıt parçalarıyla oynayarak kumardan beter yöntemlerle sınırsız toplumsal değer gasp ettikleri bir oyun alanı haline getirilmiştir. Kadının kutsal mesleği, tamamen kendisinin dışlandığı, savaş makinelerini, çevreyi yaşanmaz hale getiren trafik araçlarını ve temel insan ihtiyaçlarıyla pek fazla alakası olmayan kâr getiren fuzuli ürünleri üreten imalathanelere, borsalara, fiyat ve faiz oyunlarına çevrilmiştir.

Mademki çocuğu karnında beslemekten tutalım, en zor doğum sonrası ayakta durabilecek hale getirinceye kadar kadın besliyor, evin besleme zanaatkârı da kadındır; o halde en temel güç kadındır. Cevabım gerçeğe daha saygılı sosyolojik bir cevaptır. Biyolojiyle bağını da kesin göz önünde bulundurarak. Kaldı ki, tarım devrimindeki rolü ve milyonlarca yıl bitki toplayıcılığıyla halen sadece ev içinde değil, ekonomik yaşamın birçok alanında da çarkı döndüren kadındır. Bilimlerin temelini atma onurunu taşıyan Antik Yunanlıların ekonomiye ev yasası, kadın yasası olarak ad koymaları da bu gerçeği binlerce yıl önce tespit ettiklerini gösterir.

Kadından sonra başta çiftçiler olmak üzere gerçek ekonomiyle ilgilenen çobanlar, zanaatkârlar ve küçük tüccarlar da iktidar ve sermaye tekel aygıtları tarafından adım adım ekonomiden dışlanarak tam bir ganimet ortamı yaratılmıştır. En çok aydınlatılması gereken bir konuyla karşı karşıyayız. Bir anlamda ekonomik yaşam alanlarının ve nesnelerinin talanı olan uygarlık süreçleri nasıl oldu da meşrulaştırılıp günümüze kadar taşındı? Ekonomiyi tasfiye eden güçler nasıl temel ekonomik faktörler olarak sunuldu? Sümer toplumunda tanrılar inşa edilirken bundan daha gerçekçiydiler dersek yanılmış olmayız. Tüm bu eleştirilere rağmen, K. Marks kapitalist ekonomi adı altında sunulan dehşetin, felaketin farkındaydı. Fakat kapitalist modernitenin kendi hegemonyasını alabildiğine inşa ettiği bir dönemde çözümleme ve devrimci eylemi ancak bu kadar olabildi dersek daha doğru olur.

Ekonominin kendisi beslenme konusu olan her şeydir. Ekonomi-politiğe (K. Marks'ın Kapital'i dahil) göre ise, piyasalara göre üretim üzerinden sağlanan kâr, rant, faiz ve ücretler ekonominin temel konusunu teşkil etmektedir. Bilim değil, tamamen burjuvazinin kâr üzerine kurulu yaşamına göre bir disiplin söz konusudur. Kâr esas alınarak düzenlenen ekonomik yaşam toplumun en dibindeki sorundur. İnsan yaşamını kâra göre düzenlemek en vahşi iktidar anlamına gelir. Biyo-iktidar kavramı biraz da bu gerçeği ifade eder. Tarih boyunca tüm toplumlar insan ihtiyaçları dışında zenginleşmek için yapılan mal ve para birikimlerine hep şüpheyle bakmışlar, fırsat bulur bulmaz bu birikimleri ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktan çekinmemişlerdir. Bi-

rikimin felaketlere karşı değil de, bazı grup ve kişilerin zenginleşmesi için yapılmasının hep ahlâkın kötü biçimindeki yargısına maruz kalması boşuna değildir. İnsan yaşamı gibi kutsal tutulması gereken bir değeri birikimcilere ipotek etmek en büyük ahlâksızlık sayılmıştır. Batının kapitalist modernitesinin bin bir hukuk ve güç aygıtıyla meşrulaştırmak istediği şey bu olgudur. Kutsal Kitapta geçen Leviathan özünde bu olguya işaret etmektedir. Topluma karşı canavar olarak simgeleştirilmektedir. Ekonomi olmayan, tersine ekonominin canına okuyan olgular kümesi ekonomi-politik adı altında bilim diye sunulmaktadır. Marks'ın İngiliz ekonomi-politiğini rasyonelleştirmede hiç de az olmayan çabası ekonomiyi değil, anti-ekonomiyi ifade etmektedir. Buna ekonomi demesi sosyalist toplumda değil, herhangi bir toplumda bile etik olamaz. Hegel'i ayakları üstüne kaldırmak isterken, kendisini baş aşağıya düşürmüştür. Özcesi, piyasa üstünde yürütülen sermaye birikimi ve kâr operasyonları tarihte eşi görülmemiş ekonomik sorunların temelidir. Şu hususu belirtmeliyim ki, insanlar için zorunlu beslenme, giyinme, taşınma ve barınma ihtiyaçlarına hizmet ettikçe, piyasaya karşı olmanın ve onu meta fetişizminin aracı olarak değerlendirmenin tutarlı bir yönü yoktur. Bu anlamda piyasa gerekli ve iyi bir ekonomik araçtır. Karşı olunan bu değildir. Piyasalar üzerinde bir yandan fiyatlarla oynayarak, diğer yandan uzak mesafeler nedeniyle oluşan aşırı kâr sistemine, yani kapitalizme karşı çıkılmaktadır. Anti-kapitalist olmak bu sisteme, tabii bu sistemi ayakta tutan her şeye karşı olmaktır. Piyasa gerçeği bu kapsamın dışındadır. Bilakis sermaye tekelleri fiyatlarla sürekli oynayarak ve böylelikle kâr olanaklarını canlı tutarak piyasalarda sağlıklı ve adil bir değişimin oluşumunu engellerler. Yani kapitalizm sadece anti-ekonomi değil, anti-pazardır da. Böyle olmasaydı, sürekli bunalım ve finans oyunlarıyla toplumsal yaşam alt üst edilebilir miydi? Bunca bilim ve tekniğe rağmen aşırı nüfus artışı, işsizlik, yoksullaşma ve çevre imhası başta olmak üzere, insanlığı tehdit eden sorunlar bu dönemdeki kadar büyüyebilir miydi?

Uygar toplumda metalaşmanın çok önemli bir olgu olarak geliştiğini gözlemliyoruz. Yani metalaşmayla uygar toplum (özel mülkiyetli, sınıflı, kentli ve devletli toplum) arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Meta ve metalaşma toplumun, uygarlaşmanın baş kategorilerindendir. O halde metayı tanımlamak çok önemlidir. Basitçe insanın ihtiyacını gideren bir nesnenin kullanımı dışında (bir fayda, bir ihtiyacı direkt gidermesi dışında) değişim değeri (alışveriş, ticari değer) kazanması halinde metalaştığından bahsedebiliriz. Toplum çok uzun süre değişim değerine yabancıdır. Bunu düşünmez bile, ayıp sayar. Değerli bir nesneyi değerli bulduğu topluluk veya bireylere armağan eder. Armağanın yerine 'değişimin' geçmesi tam bir uygarlık icadı veya hilesidir. Uygarlık öncesi veya dışındaki toplum için değişim ayıptır ve çok zorunlu olmadıkça kaçınılması gerekir. Toplum derin tecrübesiyle bili-

yor ki, bir kullanım nesnesi en temel dokusu olarak ekonomik kurum dışına taşar ve değişim konusu olursa, başına her tür belayı getirebilir. Dolayısıyla değişime karşı çok hassastır.

Metanın değişim değeri haline gelmesiyle ticaret ve tüccar çok önemli bir uygarlık kategorisi haline gelmiştir. Kısaca belirteyim ki, ben metayı Karl Marks gibi yorumlamıyorum. Yani metanın değişim değerinin işçinin emeğiyle ölçülebileceği iddiasını önemli sakıncalar doğuran bir kavramlaşma sürecinin başlangıcı olarak değerlendiriyorum. Günümüzde nerdeyse metalaşmadık bir değeri kalmayan toplumun çözülüşünü göz önünde bulundurursak, ne demek istediğimi daha iyi açıklamış olurum. Toplumun metalaşmasını zihnen kabul etmek demek, insan olmaktan vazgeçmek demektir. Bu, barbarlıktan daha ötesi demektir; bir benzetmede bulunacak olursak, mezbahada parça parça edilmiş hayvanın satışa sunulmasının tüm insan toplumuna taşırılması demektir. Toplumsal kötülüğün temelinde faiz, faizin temelinde ticaret, ticaretin temelinde meta vardır. Ekolojinin yıkımıyla da ticaretin yakın bağı vardır. Toplumsal doku olmaktan çıkan ekonomi, doğadan köklü kopuşun da başlangıcıdır. Çünkü maddi değerleriyle canlı değerlerin birliği köklü bir ayrıma tabi tutuluyor. Bir nevi kötü metafiziğin tohumu atılıyor. Madde ruhsuz, ruh maddesiz kılınarak, düşünce tarihinin zihni en çok bulandıran ikilemine yol açılıyor. Maddecilik ve maneviyatçılık biçimindeki sahte ayrım ve tartışmalar, tüm uygarlık tarihi boyunca ekolojik ve özgür yaşamı ortadan kaldırıyor. Ölü madde ve evren anlayışıyla ne olduğu belirsiz bir ruhçuluk, insan zihnini adeta işgal ve istila edip sömürgeleştiriyor.

Bir noktada daha kuşkumu belirtmek istiyorum. Toplumsal değerlerin (bu arada metalar da dahil) ölçülebileceğinden kuşkuluyum. Yalnız canlı emeğin değil, sayılması olanaksız emeklerin ürünü olan bir maddeyi bir kişinin emeğinin değeri saymanın kendisi yanlışlık olup, değer gaspı ve hırsızlığın önünü açan bir yaklaşımdır. Nedeni açıktır. Sayılamayacak emeklerin karşılığı nasıl ölçülecek? Dahası, değeri hiç ölçüme girmeyen emekçiyi doğuran ve büyüten ananın, ailenin emeği nasıl ölçülecek? Değer denen nesnenin içinde gerçekleştiği tüm toplumun hakkı nasıl ölçülecek? Tartışmayı uzatabiliriz. Dolayısıyla değişim değeri, artık-değer, emek-değer, faiz, kâr, rant gibi kavramlar hırsızlıkla (resmi ve devlet gücü yoluyla) ortaktır. Değişim için başka ölçüler bulmak veya armağan tarzının yeni biçimlerini geliştirmek anlamlı olabilir.

Ekonomi temel mahiyette bir tarihsel toplum eylemidir. Hiçbir birey (efendi, bey, patron, köle, serf ve işçi olarak) ve devlet ekonomik eylemin aktörü olamaz. Örneğin en tarihsel-toplumsal bir kurum olan annelik işinin karşılığını hiçbir patron, bey, efendi, işçi, köylü, kentli birey ödeyemez. Çünkü annelik toplumun en zor ve gerekli eylemini, yaşamın sürdürülmesini belirli-

yor. Sadece çocuk doğurmasından bahsetmek istemiyorum; analığa bir kültür, sürekli yüreğiyle ayaklanma halinde bir olgu, zekâ yüklü eylemin sahibi olarak geniş açıdan bakıyorum. Doğru olan da budur. Peki, bu kadar zorunlu, zorlu, eylemli, yürek ve akıl dolu, sürekli ayaklanma halindeki kadına ücretsiz emekçi muamelesi yapmak hangi akıl ve vicdanla bağdaşabilir? En emekçi ideoloji olarak Marksizm'in bile aklına getirmediği bu ve benzer toplumsal eylem sahiplerini ücret dışı tutup, patronun uşağını başköşeye oturtan bir ekonomi bilimi, çözümünü nasıl sosyal olarak sunabilir? Marksist ekonomi fena halde bir burjuva ekonomidir. Büyük bir özeleştiriye ihtiyacı vardır. Cesurca özeleştiri yapmadan burjuvazinin çıkar sahasında sosyalizm aramak, tıpkı yüz elli yıllık hareketin (reel sosyalizmin) iflasında, çözülüşünde (hem de kendiliğinden) görüldüğü gibi, kapitalist sisteme karşılıksız en değerli hizmettir. "Cehennemin yolu iyi niyet taşlarıyla döşelidir" derken, Lenin ne kadar da doğru söylüyordu! Acaba kendisi, eyleminde de bu cümlenin doğrulanacağını düşünebiliyor muydu?

Şu husus çok önemlidir: Ekonominin özelleştirilmesi ve devletleştirilmesi erkenden gasp ve hırsızlık olarak yorumlanmıştır. Bu hususu daha 'bilimsel' bir ifadeyle ortaya koyan Karl Marks, emek-değerdeki artık-değerin hırsızlandığını (kâr olarak) söyler. Konu daha derinlikli bir yorumu gerektirir. Ekonominin özel ve devlet mülkiyetine konu olması, bana göre artık-değerin, daha önceleri artık-ürünün dışında bir gasp ve hırsızlık olarak değerlendirilebilir. Toplumun temel dokusu olarak ekonominin, özel ve devletsel olanı dahil, tüm mülkiyetleşme biçimleri ahlaksızcadır; gasp ve hırsızlık konusuna girer. Nasıl ki bir insanın kalbini veya başka bir organını özelleştirmek ve devletleştirmek anlamsızsa veya çok sakıncalıysa, ekonomi için de aynı şey geçerlidir.

Ekonomi, en az devletleştirilmiş, özelleştirilmiş toplumsal gerçekliktir. Toplum kolektivizminin en temel dokusudur. Özelleştirilmesi, devletleştirilmesi düşünülemez bile. Ekonomiyi özelleştirmek, devletleştirmek, temel toplumsal dokuyu tahrip etmek demektir; toplumu en hayati yaşam kurallarından yoksun bırakmak demektir. Hiçbir toplum kapitalizm kadar bu nedenle özelleştirme ve devletleştirmeyi toplumun baş özelliği haline getirmeye ne cesaret etmiş, ne de bunu düşünmüştür. Şüphesiz uygarlık toplumunda tüm toplumsal alanlar devletleştirildiği gibi, en temel dokusu olan ekonomisi de hem özel mülkiyetin hem devlet mülkiyetinin konusu olabilmiştir. Ama hiçbir toplum kapitalizm kadar resmen ve açıkça özel ve devlet mülkiyetini sistem olarak ilan etmemiştir.

Ekonomik alana ilişkin yaklaşımın temelinde metalaşma ve kâra dayalı ekonomiden, kullanım değerine ve paylaşmaya dayalı ekonomiye geçiş olmalıdır. Kârın şahlandırdığı ekonomi sadece toplumu değil, doğayı da tahrip etmiştir. Yaşanmaz bir çevreye doğru yol alınmaktadır. Burjuva ekonomi

politiği durdurulamazsa, varacağı yer gerçek bir cehennemdir. Burjuvazinin azami kâr peşindeki, özellikle sadece parayla oynayarak kâr sağlayan finans kesimlerinin öne çıkması küreselleşmeyi en kötü tarafıyla insanlığa yaşatmaktadır. Tarihin hiçbir döneminde hiçbir toplumsal sınıf bu denli kâr, değer kazanmamıştır. Toplumun yozlaşmasının en başta gelen nedeni ekonominin vardığı finans düzeyidir. Finansın sürüklediği sanayi ve ticaret ise, sürekli metalaşma ve onun en çok kâr getiren lüzumsuz biçimlerini piyasaya sunduğundan, toplumun alamadığı, tüketmediği sözde bir bollukla birlikte korkunç boyutlara varmış bir yoksulluk ve açlık sınırı altında bir öteki insan oluşmasına götürmüştür. İnsanlık bu ekonomi politik ile daha fazla yaşayamaz. Sosyalizmin asıl rolü burada karşımıza çıkar. O da yavaş yavaş meta toplumundan kullanım değeri için üretim yapan topluma, kârı esas alan üretimden paylaşımı esas alan üretime geçişle tanımlanabilir. Sosyalizmin ekonomi politiği budur. Bu ekonomi politikası uygulandığında işsizlik, bolluk içinde yoksulluk, aşırı üretimin yanında açlık, kâr ile birlikte çevre tahribi bir kader olmaktan çıkar.

Bu noktada toplumu ekonomik temel ve ahlaki üstyapı gibi bölme kavramları saçma gelmektedir. Ahlak ekonominin, daha doğrusu yaşamın temel ihtiyaçlarının elde edilmesinin en iyi yolu olarak tanımlanabilir. Töre ve usul olarak ahlak, ekonominin veya temel ihtiyaçların elde ediliş tarzıdır. Dolayısıyla altyapı-üstyapı ayrımları açıklayıcı kavramlar olmaktan uzaktırlar. Ahlak, başta ekonomik çabalar olmak üzere, tüm toplumsal eylemliliklerin iyi tarzında gerçekleştirilmesini ifade eder. Dolayısıyla toplumsal olan her şey ahlakidir. Ahlaki olan her şey de toplumsaldır. Örneğin ekonomi ahlaksal olduğu gibi, din de ahlaksaldır. Doğrudan demokrasi olarak siyaset ahlakın kendisidir.

Ekonomi konusunu tarihsel toplumun ahlaki ve politik ana eylemi olarak düşünüp, gerekirse bir soyutlama ve bilim haline getirmek mümkün olabilir. Ama Avrupa merkezli ekonomi-politiği bilim olarak düşünmek, belki de Sümer mitolojisinden sonra en sömürgen bir ikinci mitolojiye aklın tutsak olması demektir. Radikal bir bilimsel devrim bu alan için hayati rol oynayacaktır. Israrla belirtmeliyiz ki, hiçbir toplumsal eylem ekonomi kadar ahlaki ve politik olamaz. Bu vasfıyla demokratik siyasetin en öncelikli konusu olarak anlam bulmaktan kurtulamaz. Toplum sağlığı için tıptan bin kat daha gerekli olan tarihsel-toplum ekonomisi üzerinde demokratik uygarlık sistemi, doğru yorumu kadar gerçek bir devrim vaat etmektedir.

I.BÖLÜM
TARİH İÇİNDE EKONOMİ

Özü itibariyle toplumsal bir faaliyet olan ekonomik alanın anlaşılması, doğru tanımlanması ve ortaya çıkan sorunların doğru çözümlenebilmesi için evrensel tarihin, yaşamın, insan toplumsallaşmasının kökenine kısaca değinmek gerekir. Ekonomik faaliyet, genel olarak tüm varlıkların kendi yaşamlarını sürdürebilmeleri için doğadan elde ettiklerini kullanmaları olarak tanımlandığı için ekonominin tarihi yaşamın başlangıcına dayanır. Ancak insan toplumu açısından ekonominin anlam ve yapılanması kendisine has özellikler taşır. Bu temelde insanın ve toplumun kökenini incelemekte fayda vardır.

1-Doğal toplum süreci:
a-Neolitik Devrim ve Tarım Kültürü;

Neolitik döneme, yeni taş veya cilalı taş çağı dense de, evrensel tarih ve toplumsal süre açısından anlamı bu tanımlamanın çok ötesindedir. Yani Neolitik devrime devrim denmesinin nedeni sadece taşın cilalanıp kullanımıyla ilgili değildir. Bu önemli gelişme de dahil olmak üzere toplumsal alanda birçok devrim gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Neolitiğin yol açtığı yaşam devrimi tanımlaması belki daha doğru olabilir.

Neolitik devrim kavramı, çoğu zaman tarım kültürü kavramıyla birlikte kullanılır. Çünkü toplumsallığın esas sıçrama yapması tarım kültürüyle birlikte gerçekleşmiştir. Bu nedenle ya bu iki kavramı birlikte kullanmak ya da tarım kültürü devrimi demek yaşanan dönemi anlamamıza daha fazla katkı sunacaktır.

Yeni zihniyet temelinde toplum, yaşamın her alanında kendini yapılandırdığı için Neolitik devrim toplumsal sürede gerçekleşen ilk ve gerçek bir devrim niteliğini taşır. Bu devrimle birlikte toplum, tam anlamıyla ahlaki-politik toplum düzeyine ulaşmıştır.

Elde edilen son bulgulara göre bir geçiş dönemi olan Mezolitik dönem ardından İ.Ö. yaklaşık 10.000-7000 yılları arasında Neolitik devrim gerçekleşmiştir. Bu devrimin başta gelen sonuçlarından olan tarım kültürü ise İ.Ö. 7000 ile 3000 li yıllar arasında baskın kültür halini almıştır.

Neolitik Devrim-Tarım Kültüründe Ekonomik Alan ve Faaliyetler:

Neolitik devrim-tarım kültürünün ekonomik alanı üzerinde belirleyici olan tarım ve hayvancılık faaliyetleridir. Zanaatçılık başta olmak üzere diğer ekonomik faaliyetler ve hatta toplumun birçok alanı bu iki temel faaliyet ekseninde düzenlenir ve gerçekleşir.

Tarım: Bitki toplamaktan bitki-sebze-meyve yetiştirmeye geçiş sağlanır. İlk önce tarıma alınan bitkiler buğday ve arpa, ardından da mercimek, nohut, bakla ve bezelyedir. Bu bitkilerin tarımı yağışlara dayalıdır.

Yani sulama gerektirmeden ekilip ürün verebilen bitkilerdir. Bu temelde ilkin buğday ve arpa yetiştirilir. İnsanın yetiştirdiği ilk gıda olan buğday, günümüzde temel ve vazgeçilmez besin kaynağı olma özelliğini korumaktadır. Şu ana kadarki arkeolojik buluntulara göre dünyanın ilk çiftçilerinin hasat ettiği yedi "kurucu ekin"in hepsinin yabani atalarından olan 'einkorn' buğdayının 9600 yıllık olduğu tahmin edilen hem yabani hem ehlileştirilmiş tohumları, Urfa-Siverek, Karacadağ yöresinde bulunmuştur. Bu durum, yani Kürdistan'da ortaya çıkan bu tarımsal ürünler gerçeği, günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce sadece buğdayın değil, Aryenik dillerin tohumlarının atılması ve tarım yoluyla Avrupa'ya ve Dünyaya yayılması konusu üzerinde de ciddi tartışmaları beraberinde getirmiştir En son Göbeklitepe buluntuları, bu tartışmaları daha da derinleştireceğe benzemektedir.

Buğday, aynı zamanda insan toplumunun kolektif emeğini temsil eden en önemli semboldür. Büyük bir ihtimalle bu özelliklerinden dolayı, insan toplumunun buğdaya atfettiği kutsallık, değerini hala korumaktadır. Çanak-çömlek ve fırının yapılması, beslenme kültüründe büyük gelişmelere yol açar. Tahıldan elde edilen undan, ekmek yapılabilir, yiyecek türleri artar, yiyecekler daha sağlıklı yapılabilir, hazırlanan yemekler korunabilir. Süt, peynir gibi hayvansal ürünlerin elde edilmesi yaygınlaşır. Elde edilen tarımsal ve hayvansal ürünler depolarda saklanabilir.

Buğdayın ve arpanın ilk yetiştirildiği yer olan Ortadoğu'da aynı zamanda ilk ekmeğin de yapıldığı kanıtlanmıştır. Kürdistan'da Kerkük-Jermo, Batman-Çemê Hallan, Amed-Çayönü, Urfa-Newala Çorî, Anadolu'-daki Cafer Höyük ve Suriye'deki Tel Mureybet'te ortaya çıkarılan arkeolojik bulgular bu gerçeğe işaret eder.

Hayvancılık: İklim ve coğrafyada yaşanan değişiklik hayvan türlerini de etkiler. Bu değişim sonucunda günümüzün sığır, keçi, koyun, köpek, kedi, horoz-tavuk gibi hayvan türlerinin o dönem itibariyle yabani anaları ve ataları ortaya çıkar. Sürüler halinde dolaşan bu türlerin evcilleştirilmeleri, avlanmalarından daha faydalıdır. Üstelik avcılık, Neolitik devrimin dayandığı zihniyete de uygun düşmez. Toplumun, hayvanların evcilleştirilmesi için gerekli bilgi-birikime ulaşması, ahlaki ölçüler, zorluklar, gereklilikler ve olanaklar bir araya gelince hayvancılık Neolitik devrimin iki temel ekonomik faaliyet alanından biri haline gelir.

Daha Mezolitik dönemde, insan topluluklarının bazı hayvanları evcilleştirdikleri, bunların bazılarını ise sürüler halinde tuttukları, arkeolojik bulgularla ispatlanmıştır. Hayvanların evcilleştirilmesinde de, bitkilerin tarıma alınmasında olduğu gibi coğrafik, iklimsel ve sosyo-kültürel koşullara göre tür ve zamanlama olarak bölgeler arası farklılıklar vardır. Örneğin Amed-Çayönü'nde ilk olarak köpek evcilleştirilmiş. Ancak Batman-

Çemê Hallan'da ise ilk evcilleştirilen domuz olmuştur. Sığır, koyun-keçi gibi hayvanların evcilleştirilmeleri ise Neolitik döneme doğru gerçekleşmiştir.

Hayvanların evcilleştirilmesi, neolitik devrimle birlikte düzenli ve sistemli bir ekonomik faaliyet halini alır. Hatta bazı türlerde cinsleştirme bile gerçekleştirilir. Bunun yanı sıra evcilleştirilen hayvanların eti, sütü, postu, derisi ve kemikleri; yani her şeyinden yararlanılır.

Beslenme: İlk toplumsallaşma girişimlerinden itibaren insan toplulukları beslenme ihtiyaçlarını giderebilmek için hayvanlardan ve bitkilerden daha iyi yararlanmanın arayışı içindedir. Bu arayışlar, Neolitik devrime gelene kadar milyonlarca yıla dayanan deneyim ve birikimi meydana getirmiştir.

İ.Ö. yaklaşık 20 binlerden itibaren yaşanan iklimsel ve coğrafik koşullardaki değişim, Ortadoğu'daki flora ve fauna'da da büyük değişikliklere yol açar. Besin kaynaklarındaki değişiklik, hayvan türlerinde de değişime yol açar. Daha önceki döneme ait genellikle az sayıda gruplar haline yaşayan, büyük ve ağır hareket eden hayvan türleri giderek ortadan kalkar. Daha küçük ve hareket kabiliyetleri yüksek, ama evcilleştirmeye uygun özellikler taşıyan yeni hayvan türleri ortaya çıkarak sürüler halinde yaşarlar.

Yeni tür meyve ağaçları ortaya çıkarlar. Ancak bunlar doğal halleriyle eski türler kadar verimli ve yaygın değildirler. Bitki türlerinde de değişim gerçekleşir. Her iklimsel ve coğrafik koşullara göre değişiklik arz eden ve yenilebilen zengin bitki türleri ortaya çıkar. Ancak çeşitlilik, taşıdıkları özellikler ve yayılma durumları açısından hayvanlar ve bitkilerde gerçekleşen bu değişim ve zenginlik insan topluluklarının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaz. Dolayısıyla tarım ve hayvancılık kaçınılmaz hale gelir.

Milyonlarca yıllık birikimlerini, yaşanan değişime uyarlayan insan toplumu, böylece Neolitik devrim-tarım kültürünü gerçekleştirir. Neolitik devrim-tarım kültürünün başta gelen gerçekleşme alanı ise beslenme faaliyetleri olur.

Alet ve Malzeme Yapımı: İnsanın yaratma, gerçekleştirme yeteneğini, yani diğer varlıklardan farkını ilk ve en çarpıcı ortaya koyan özelliği alet-malzeme yapımıdır. İnsan toplumunun alet-malzeme yapma yeteneği, insansı'nın ilk taşı, sopayı, kemiği eline alıp kullanmasıyla başlar. Bu ilk çabadan neolitik devrime kadarki uzun süre boyunca insan bu alanda büyük gelişme kaydeder. Ancak milyonlarca yıllık birikim ve kutsallığa rağmen taş, kemik, ağaç, toprak gibi maddelerin görece basit işlenmesiyle elde edilen araç-gereçler, insan toplumunun yeni dönemdeki ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikten uzaktırlar.

Bu nedenle tarım kültürüne geçiş, araç-gereç ve malzeme yapımında da devrimi zorunlu kılar. Bu döneme kadar insanlığın kullandığı, başta taş olmak üzere söz konusu maddeler daha iyi işlenerek hem eldeki araç-gereçler daha da geliştirilir hem de yeni ve farklı aletler elde edilir. Araç-gereç yapımındaki değişim ve gelişmeler, başta ekonomi olmak üzere toplumsal alanları, bununla birlikte zihniyet dönüşümünü çok önemli düzeyde etkiler. Neolitik devrim-tarım kültürünün aynı zamanda ilk ve gerçek anlamda bir bilim-teknoloji-sanayi devrimi olarak tanımlanması bu gerçeğe dayanır.

Tarım/köy devriminde ekonomik alan ve faaliyetlere bağlı olarak birçok yeni araç-gereç icat edilir, daha önceden var olanlar da geliştirilir. Orak, saban, havan, kazma, çapa, kürek, bazalt taşından yapılan değirmenler, obsidiyenden yapılmış çeşitli aletler, ağacın daha iyi işlenmesiyle elde edilen beslenme ve hayvancılıkla ilgili malzemelerin; hatta oyuncakların yapımı ve bu yapılanların yaygınlaşması tarım/köy devrimiyle gerçekleşmiştir. Ayrıca Neolitik dönemin ortalarından itibaren bakır işlemenin öğrenilmesiyle bu araç-gereçlerin yapımı daha da geliştirilmiş, bazı süs ve mutfak eşyaları da yapılmaya başlanmıştır.

Taş İşleme Sanatı: Taş işleme sanatında Mezolitik dönemde önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Ancak taştan yapılan alet-malzemelerin ekonomik alanda kullanılması yaygın değildir. Neolitik devrim ise bir yönüyle taş işleme sanatının da zirvesi sayılır. Bu dönemde ağırlıklı olarak obsidyen ve çakmaktaşı işlenir. Zengin taş işleme yöntemleri sayesinde toplumsal ihtiyaç temelinde birçok araç gereç yapıldığı gibi yarı işlenen taşlar da bina yapımında yaygınca kullanılır.

Taş işlemeciliğinin, Neolitik devrimde ulaştığı düzeye belli başlı örnekleri verecek olursak:

İlk ev, tapınak, ambar, depo türü binalar taştan yapılır, ancak daha sonraları kerpicin bulunmasıyla binaların temelleri ve sütunlarının taştan yapılması yaygınlaşır. Anıt, heykel türü eserler taştan yapılır. Geniş ve pürüzsüz yüzeyli taşlara resim ve şekillerden oluşan oyma ve kabartmalar yapılır. Başta tahıllar olmak üzere yiyecekleri ufaltmak ve öğütmek için ilk değirmen ve havanlar taştan yapılır.

Neolitik dönemdeki taş işlemeciliğini en iyi yansıtan Urfa-Göbeklitepe'de ortaya çıkan tarihi kalıntılardır. Neolitiğin ilk evrelerine yani İ.Ö. yaklaşık 11.000'li yıllara tarihlenen bu yerleşkede taştan yapılmış gelişkin birçok esere rastlanmıştır. Ortaya çıkan eserler, bu yerleşkenin üretim faaliyetinden ziyade daha çok düşünsel-dinsel faaliyet mekanı olduğunu gösterir. Buluntuların çoğu taş işleme ustalarının aletleri olmakla birlikte taş baltalar, yemek kapları, taştan havanlar da bulunmuştur. Dini

ritüellerde kullanılması muhtemel olan ve kireçtaşından yapılmış birçok bulguya da rastlanmıştır.

İ.Ö.6250-5400 yıllarına tarihlenen Çatalhöyük yerleşmelerinde de obsidyen işlemesinin gelişkin olduğu görülmüştür.

Toprağın Malzeme Yapımı İçin Daha İyi Kullanılması: Mezolitik dönemde çamur haline getirilen toprağın güneşte kurutulmasıyla kerpiç elde edilir, bunlar fırın ve ilk binaların yapımında kullanılırdı. Ancak bu yöntem yaygınlık kazanmamıştır.

Neolitik dönemde ise kerpiç kullanımı yaygınlaşarak dönemin ortalarından itibaren ev, fırın, tapınak, ambar gibi hemen hemen tüm binaların yapımında kullanılır. Çamur haline getirilen killi toprağın ateşte pişirilmesiyle de çanak-çömlek yapılır.

İ.Ö.7300-6750 yılları arası döneme tarihlenen Amed-Çayönü yerleşimi yakınlarında bulunan Yayvantepe, İ.Ö 7. Bin'in ilk yarısına tarihlenen Aksaray-Aşıklıhöyük, İ.Ö.6250-5400 yıllarına tarihlenen Konya-Çatalhöyük yerleşmeleri bu konudaki çarpıcı bazı örneklerdir.

Barınma, Konut ve Mimari: Neolitik dönemdeki topluluklar, barınaklarını ve diğer binalarını kendileri yapabildiklerinden dolayı tarımı ve hayvancılığı gerçekleştirebilecekleri uygun alanlara yerleşirler. Bir yerleşim yeri için aranan temel şart içme suyu ile birlikte tarım ve hayvancılık yapmak için gerekli su kaynaklarıdır. Ayrıca arazi yapısı, toprağı, bitki örtüsüyle tarla yapmaya ve hayvan otlatmaya elverişli olmalıdır. Elbette deprem, çığ düşmesi, sel gibi doğal olayların sık gerçekleştiği ve/veya kabileler arası çatışmaların yaşandığı alanlar da güvenlik açısından uygun değildir. Alanda taş, kil yataklarının, ağaçlıkların bulunması da bir şart olarak görülür. Yani, coğrafik ve iklimsel koşullar tarım ve hayvancılık yapmaya, yerleşik yaşama geçmeye ve savunmaya elverişli olmalıdır.

Bu temelde, istisnasız biçimde tüm yerleşimler içme suyu kaynaklarına yakın yerlerdedir. Bununla birlikte çoğu yerleşimler nehir-dere-göl kenarlarında, verimli ovalarda, ovalarla dağların kesiştiği alanlarda kurulur.

Tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomik alan ve faaliyetler, yarı göçerlik ve yerleşik yaşama geçişi gerekli kılar. Dolayısıyla toplulukların yaşamlarını daha güvenlikli ve düzenli biçimde sürdürebilecekleri mekanların hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkar. Daha mezolitik dönemde bile ev, fırın, depo ve hatta tapınak gibi ortak mekanlar inşa edilmeye başlanır. Ancak gerekli koşullar yetersiz kaldığı için yerleşik yaşama geçen daha kalabalık, karmaşık ama sistemli topluluk düzeni ortaya çıkmaz. Mezolitik dönemden Neolitik döneme geçiş aşamasına tarihlenen Urfa-Göbeklitepe kalıntılarının ise tapınak/ideoloji inşa mekanı olduğu bilinmektedir.

Neolitik devrim, ağırlıklı olarak, yarı göçerlik ve yerleşik yaşama geçişin sağlandığı tarım-köy devrimidir. Dağınık ve küçük gruplar halinde ya-

şayan klanlar ortak ekonomik alan ve faaliyetler kapsamında belirli bir alanda toplanarak köyleri inşa ederler. Köy yaşamına geçiş aynı zamanda klandan kabileye geçişi de ifade eder. Büyüklüğü koşullara göre değişebilen köylerde, geniş aile de denebilecek klan topluluklarının kaldıkları evler ile değirmen, fırın, ambar-depo, tapınak, çiftlik, atölye, panayır, tören alanı gibi ortak alanlar da vardır. Binalar başlangıçta tamamen taştan inşa edilir. Ancak kerpicin bulunmasıyla birlikte temeli, sütunları ve bazı kısımları taştan ama duvarları kerpiçten yapılır. Dönemin başlarında kapısı-penceresi olmayan; giriş-çıkışın tavandaki bacadan yapıldığı evler yapılırken toplumsal gelişmeye bağlı olarak binaların mimarisinde de değişiklikler gerçekleşir.

Evlerin birbirine bitişik olduğu ve sokaksız yerleşimler olduğu gibi, gruplar halinde dağılım gösterdiği; sokaklara sahip köyler de mevcuttur. Ancak şimdiye kadar ortaya çıkarılan kalıntılar, Neolitik dönem köylerinde depo, değirmen, tapınak gibi topluluğun ortak mekanlarının hem evlerden ayrı ve hem de daha görkemli ve özenli yapılmış olduğunu gösterir. Ayrıca ortak mekanların kullanımının yaygınlaşmasına bağlı olarak köy mezarlıkları da oluşturularak eskiden evin içine gömülen ölüler artık bu mezarlıklarda defnedilir.

Tarım ve hayvancılığın gelişip yaygınlaşması, köylerin nüfuslarının artmasını da beraberinde getirir. Örneğin, Amed-Çayönü yerleşiminin nüfusunun 5-6.000, İsrail'deki Jericho'nun 3.000, Konya'nın güneydoğusundaki Çatalhöyük'ün ise 10,000 olarak hesaplanmaktadır.

Maden İşlemeciliği ve Zanaatçılık: Neolitik devrimde taş işlemeciliğinin gelişimiyle insan toplumu doğayı, doğadaki varlıkları ve çevresindekileri daha iyi tanıma ve ondan daha iyi faydalanma imkanına sahip olur. Bu deneyim ise maddeleri işleme ve malzeme yapma tekniklerinde çığır açar. Taş işlemeciliğinden maden işlemeciliğine geçilir. Önce kolay işlenebilen bakır keşfedilir ve kullanılır. Bakır, ilk defa erken neolitik dönemde basit araçlar, takılar yapmakta kullanılmış (Amed-Çayönü: İ.Ö. 7300-6750), ancak yaygın biçimde kullanılması ise kalkolitik dönemde olmuştur. Bakır kolay işlenmesine rağmen sert ve dayanıklı olmaması nedeniyle artan ihtiyaçlara cevap verecek durumda değildir. Bu nedenle alet ve malzeme yapımında yaygın biçimde kullanılamaz. Bakırdan daha çok süs ve takı eşyaları ile küçük malzemeler yapılabilir. Bakır, ancak Neolitik dönemin sonlarında yani İ.Ö.4000'li yıllardan itibaren nispeten yaygın kullanılabilmiştir.

Diğer Ekonomik Faaliyetler: Neolitik/Tarım devrimi, belirtilenlerin dışında daha birçok alanda önemli gelişmelere yol açar. Kumaş örme ve elbise yapma ile sepet örme, deri işlemeciliği bu devrimin yaratımlarındandır. Amed-Çayönü'nde ortaya çıkarılan kalıntıların da işaret ettiği gibi

bakır madeni, basit yöntemlerle işlenip süs eşyası, rituel malzemeleri gibi araç-gereç yapımında kullanılmıştır.

b-Doğal Toplum, Ekonomik Alanda Hangi İlkeleri Esas Almıştır:

Demokratik Olma İlkesi:

Ekonomik alanla ilgili tüm süreç ve faaliyetler toplum tarafından belirlenmekte, gerçekleştirilmekte ve yönetilmektedir. Yani toplumun yaşamını sürdürmesi için nelere ihtiyacı vardır, bu ihtiyacı gidermek için gerçekleştirilecek üretimin sınırı, bu üretimin nasıl, nerede ve kimlerin katılımıyla gerçekleştirileceği, elde edilen değerlerin hangi ölçülere göre, nasıl, kimler tarafından ve kimlere paylaştırılacağına karar veren topluluğun kendisidir. Klan, kabile ve aşiret birimleri temelinde örgütlenen topluluğun tüm üyeleri, ekonomik faaliyetlere gücü ve yeteneği oranında katılırlar. Bu durumda kimse işsiz kalmadığı gibi elde edilen değerleri kimsenin istismar etmesi de mümkün değildir. Üretim, toplumun demokratik tarzda belirlediği ihtiyaçların giderilmesi amacıyla gerçekleştirilir. Zaten bizzat klan, kabile ve aşiretler, bir anlamda ekonomik faaliyetler ekseninde örgütlenen toplumsal yaşam birimleridir.

Ekonomik alan, faaliyetler ve ilişkiler toplum tarafından belirlendiği için ortaya çıkan değerler de, bireye değil topluma hizmet, toplumsal ihtiyaçları karşılama temelinde değerlendirilir. Toplum kendi ihtiyacı kadar ürettiğinden ve ayrıca ahlak ve zihniyeti elvermediğinden dolayı ihtiyaçtan fazla üretime, birikime ve mülkleştirmeye yer yoktur. Mülkleştirme ve bu yolla egemen olma yaklaşımı insan zihniyetinde oluşmadığı gibi bu sonuca götürecek herhangi bir girişime de izin verilmez. Biriktirme, mülkleştirme, emek vermeden yaşama eğilimleri gösterenler ise ya topluluk içinde yaptırımlara tabi tutulur ya da topluluk dışına atılırlar. Mülkiyetin; ele geçirme, gasp etme, satma, maddi kazanç sağlama olarak görülmesi kaynağını bu gerçeklikten alır. Latince'de "Privare" sözcüğü bildiğimiz ve günlük yaşamımızda da kanıksadığımız mülk (sahip olunan şey) sözcüğünün karşılığıdır. Privare kelimesi ile anlatılmak istenen de; soyma, çalma, talan etme, başkasının kullanımına kapatma durumudur. Latince kavramlaştırmaya dayanan mülkiyet'in anlamını doğal toplum, on binlerce yıl öncesinden bilince çıkarmış ve bu kötülüğün tedbirini almıştır. Muhtemel zorluk ve sıkıntılarda kullanılmak üzere elde edilen ürünün bir kısmı toplum denetiminde ve tasarrufunda biriktirilir. Ancak bunun dışında biriktirmek en büyük suç ve ahlaksızlık sayılmaktadır. Elde edilen değerler armağan olarak sunulur. Cömert (ciwanmerd) yani veren, eli açık kişi en saygı duyulan kişi sayılır. Bir diğer paylaşma biçimi ise takas yöntemidir. Eldekini topluma dağıtmak da yaygındır. Özellikle tapınak alanlarında kurulan serbest halk pazarlarında, hasat zamanları ve ürünün bol olduğu

dönemlerde gerçekleştirilen şölenlerde dağıtma, takas ve hediye verme yöntemiyle ürünler toplum içinde paylaştırılır.

Ekolojik Olma İlkesi:

Doğal toplum sürecinde toplum, doğa ile ilişkilerinde uyumu esas alır. Hatta insan ve toplumda doğanın bir parçası olduğu yaklaşımı çok güçlüdür. Kendi varlığının ancak doğa ile mümkün olduğunun bilincinde olan toplum, kendi yaşamını sürdürmek için gereksinim duyduğu ihtiyaçları doğadan karşılarken onunla uyumu, ona ters düşmemeyi, hatta alıp da eksilttiklerini tamamlamayı, doğanın kendisine sunduğu imkanlardan dolayı doğaya şükretmeyi temel ilkeleri haline getirir. Başta beslenme olmak üzere doğadan sağladığı ihtiyaçları kendi parçası olarak görme, bu temelde değer verme ve hatta çoğu zaman kutsallık atfetme yaklaşımı yaygındır. İhtiyaçtan fazlasını elde etme yaklaşımı olmadığı için doğanın tahribatı da gerçekleşmez. Tarım faaliyeti, doğayı büyük sevme, değer verme, özenle yaklaşma olmadan gerçekleştirilebilecek bir faaliyet değildir. Çünkü insan toplumunun doğayla bağları korkuya ve endişeye değil sevgiye ve minnettarlığa dayalıdır. Hayvan evcilleştirme de yine ilgi, sevgi, merhamet olmadan gerçekleşemez. Evcilleştirmede temel amaç hayvandan maddi ürün olarak yararlanmak değildir. Manevi yön daha fazla öne çıkar. Hayvanı kendi yaşamının vazgeçilmez bir parçası sayar. Mitraizm ve Zerdüştilik gibi Neolitik toplumun mirasını temel alan öğretilerde hayvana verilen önem, bugün bile hayvan yetiştiren anaların hayvanlarına çocukları kadar değer vermeleri ve daha verilebilecek birçok örnek, doğal toplumdaki ekonomik faaliyet ve ilişkilerin ekolojik boyutunu yansıtmaktadır.

Bayramlar, inanç rituelleri, kurban kesme gibi birçok davranış biçimi, doğal toplumdaki ekonomik faaliyetlerin dayandığı ekolojik olma ilkesini ortaya koyar.

Cinsiyet Özgürlükçülüğü İlkesi:

İnsan toplumsallaşmasının ilk adımlarından başlayarak ekonomik faaliyetlerde kadın ve erkek birlikteliği esas alınmaktadır. Toplum içinde gelişen doğal işbölümü sonucunda, kadın ve erkeğin görev ve sorumlulukları belirlenir. Doğal işbölümünde, topluluğun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ihtiyaçlarının karşılanması yanında bireyin yetenek ve gücü de ölçü olarak esas alınır. Ancak belirlenen bu sorumluluklar ve toplumsal yaşama katılım biçiminde temel kriter cinsiyet değildir. Kaldı ki milyonlarca yıl boyunca insan toplumu cinsiyet kimliklerinden ve bilincinden uzak yaşamıştır. İklim, coğrafya ve yaşam koşullarındaki değişiklikler zaman ve mekana göre bazen kadın, bazen de erkek öne çıkmıştır. Bazı dönemlerde

bazı topluluklarda avcılık önem kazanınca erkeğin ağırlık kazandığı gözlenmektedir. Kadın ise daha insan toplumsallaşmasının ilk adımlarından itibaren ağırlığını hissettirmiştir. Yaşam, toplum ve doğayla bağları, toplumun örgütlendirilmesi ve sürdürülmesi açısından sahip olduğu rol, kadının sürekli genel anlamda daha önde olmasına yol açmıştır. Ancak bununla birlikte mezolitik döneme kadar genel olarak kadın ve erkeğin uyumlu birlikteliği esas aldığını, bu birlikteliğe dayalı olarak toplumun kendisini sürdürebildiğini belirtmek doğruya yakın bir görüştür. Mitolojilerde ve dinlerde anlatılan Marduk-Tiamat çatışması, Adem-Havva öyküleri esasta bu gerçeği perdelemeye yönelik anlatımlar olarak değerlendirilebilir.

Mezolitik dönemle birlikte kadın giderek daha fazla öne çıkar. Milyonlarca yıla dayanan deneyim, kadının doğayı, insanı, toplumu ve yaşamı daha iyi tanımasına yol açar. Buna bağlı olarak insanda kendisinin de doğanın bir parçası olduğu; doğayla toplumun bir bütün olduğu bilinci çok güçlü bir biçimde gelişir. Tanıma, ortaya çıkan sorunlara çözüm bulma yeteneğinin ve yöntemlerinin gelişmesini sağlar. Bununla birlikte toplumun yeniden kurulması için ihtiyaçların ne olduğu, nelerin nasıl yapılması gerektiği konusunda çözüm gücü de gelişir. Bir diğer ifadeyle ahlaki-politik toplum daha ö dönemde ortaya çıkar. Yani ekonomiyle de bağlantılı olarak doğal toplum, aynı zamanda ahlaki-politik toplumdur. Bu temele dayalı olarak tarım kültürü, ağırlıkla kadının eseri olarak ortaya çıkar. Kadına atfedilen kutsallık onun yaşama ve toplumsallığa sunduğu katkıdan, toplumsal inşa gücü ve bunu pratikleştirmesinden ötürüdür. Kadın ağırlık kazanıp öncü ve önder konumda olsa da egemenlikten bahsedilemez. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri kadının öncülüğünde; ancak kadın ve erkeğin birlikte katılımıyla gerçekleştirilir. Ana-kadın, tecrübeli yaşlı erkekle birlikte toplumsal yaşamı sevk ve idare eder. Neolitik dönemde cins bilinci olsa da toplumsal cinsiyetçiliğin olduğuna dair bir kanıta rastlanmamıştır. Eğer öyle olsaydı kadının erkeğe baskı yaptığına ve hatta erkeklerin toplu olarak kısırlaştırıldığına veya köleleştirildiğine dair belgeler-kalıntılar olması gerekirdi.

II-DEVLETLİ UYGARLIK SÜRECİNDE EKONOMİ

a-Hiyerarşik Toplumun Doğuşunda Ekonomi

Hiyerarşik toplum, doğal toplumla sınıf temeline dayalı devletçi toplum arasında ara halkayı oluşturmaktadır. Otoritenin şahsi niteliği, askeri maiyetin kişiyle sınırlı olması dönemin tipik özelliğidir. Otoritenin kurumlaşması niteliksel bir dönüşümü ifade eder.

Hiyerarşi kavramı, şamanın kutsal otoritesi ile birleşen otoritenin yönetim anlayışının ilk örneğini anlamlandırmaktadır. Giderek toplumun üstün-

de yükselecek bu otorite kurumu, sınıfsallaşma yönlü gelişmeler yoğunlaştıkça devlet otoritesine dönüşecektir. Hiyerarşik otorite daha çok kişiseldir, kurumlaşmamıştır. Dolayısıyla devlet kurumlaşması kadar toplumda hakimiyeti yoktur. Uyum yarı yarıya gönüllüdür. Bağlılık toplumun menfaatleri ile belirlenmektedir. Fakat başlayan süreç devleti doğurmaya açıktır. İlkel komünal toplum bu sürece uzun süre direnir.

Uygarlık öncesi toplum çağlarında 'güçlü adam'ın ilk zor örgütlenmesi sadece hayvanları tuzağa düşürmedi. Kadının duygusal emeğinin (göz nurunun) ürünü olan aile-klan birikimine de göz koyan yine aynı örgütlenmeydi. Bu ilk ciddi zor örgütlenmesidir. El konulan kadının kendisi, çocukları ve diğer kan hısımlarıydı; hepsinin maddi ve manevi kültür birikimleriydi; ilk ev ekonomisinin talanıydı. Bu temelde proto-rahip şaman, tecrübe sahibi şeyh ve güçlü adamın zor örgütünün el ele verip, tarihin ilk ve en uzun süreli ataerkil hiyerarşik (kutsal yönetim) gücünü oluşturduğunu tüm benzer aşamadaki toplumlarda gözlemlemekteyiz. Sınıflaşma, kentleşme ve devletleşme aşamasına kadar toplumsal ve ekonomik yaşamda bu hiyerarşinin belirleyici rol oynadığı açıktır. Hiyerarşik toplumun ilk kurbanı ana-kadının evcil düzeni oldu. Kadın belki de toplum sistemde ezilen kesimlerin başında gelmektedir.

Kadının hiyerarşik topluma adım adım çekilmesi, tüm güçlü toplumsal özelliklerini yitirmesi toplumda gerçekleşen en temel karşıdevrimdir. Ana-kadın kültü esas olarak toplumsal nedenlerle tahakküm altına alınmıştır.

Başlangıçta çok zayıf olan bu çelişki giderek gelişir. Avın gelişmesi erkeğin savaş gücünü ortaya çıkarırken bilgisini de arttırır. Özellikle 'Şamanizm' dini bu olguyu çarpıcı olarak karşımıza çıkarmaktadır. Şamanlar daha çok erkek rahiplerin prototipini temsil etmektedir. Kadınlara karşı çok sistemli olarak karşı bir hareket, ev düzeni geliştirmek istiyorlar. Şamanlarla yaşlı ve tecrübeli erkeklerin ittifakı önemli bir gelişmedir. Aralarına aldıkları bazı genç erkekler üzerinde kurdukları ideolojik güç ile topluluk içindeki konumları giderek güçleniyor.

Avcılıkta güçlenen ve çevresinde bir grup örgütleyen güçlü adam, bu gücünü iyice fark ettikten ve kabul ettirdikten sonra ana-kadının evcil düzenini yavaş yavaş kontrolüne almıştır. Bu süreç ilk site devletlerin kuruluşuna kadar devam etmiştir.

Ataerkil ilişkinin güç kazanmasına bir zorunluluk gözüyle bakılamaz. Ayrıca sanki bir kanun gereğiymiş gibi saf bir çıkış değildir.

Şamanizm'e yakından bakıldığında, yanıltma ve güç gösterisi ağır basan bir meslek olduğu hemen anlaşılır. Doğal toplumun saflığı üzerine yayılacak kurnazca otorite için güç ve mitoloji özenle hazırlanır. Şaman artık rahipleşme, din adamı olma yolundadır. Yaşlı atayla ilişkiler ittifaka yönelir. Tam hâkimiyet için güçlü avcının adamlarına ihtiyaçları vardır. Gücüne ve

av yeteneklerine en çok güvenen grup ilk askeri çekirdeğe dönüşme eğilimindedir. Bu üçlünün elinde giderek değer ve yetenekler birikmektedir. Kadın-ananın etrafı kurnazlıkla yavaş yavaş boşaltılır. Evcil düzen gittikçe kontrol altına alınır. Önce kadın erkeklerin etkileyici gücü, söz geçireni iken, yavaş yavaş yeni otoritenin hükmüne girer.

İlk güçlü otoritenin kadın üzerinde kurulması rastlantı değildir. Kadın organik toplumun gücü ve sözcüsüdür. O aşılmadan ataerkillik zafer kazanamaz. Daha ötesine devlet kurumuna geçilemez. Ana-kadın gücünün aşılması stratejik bir anlama sahiptir.

Güçlü adam karşısında ilk kurban kadın olmuştur. Yaşamla bağının daha güçlü olması, kadında doğal duygusal zekâyı daha gelişkin kılar. Kadın çocukların anası olarak acıyla yoğrulu bir emekle toplumsal yaşamın esas sorumlusudur. Yaşamın farkında olması kadar, nasıl sürdürüldüğünü de daha çok bilmektedir. Toplayıcıdır; toplayıcılığı hem duygusal zekânın bir sonucu, hem de doğadan öğrenmiş olmasının bir gereğidir. Toplumsal birikimin uzun bir tarihi boyunca ana-kadın etrafında gerçekleştirildiği, ana-kadının bir nevi zenginlik, değer merkezi rolü oynadığı antropolojik verilerdendir. Artık-değerlerin de anası olduğu kestirilebilir. Esas rolünü avcılık olarak belirleyen güçlü erkek adamın bu birikime göz koyması anlaşılırdır. Hâkimiyet kurması halinde yüklü avantajlar sağlayabilecek durumdadır. Kadının cinsel obje durumundan tutalım çocukların babalığına, bir nevi efendiliğine geçiş, diğer maddi ve manevi kültürel birikimler üzerinde söz sahibi olması hayli iştah kabartıcıdır. Avcılıkla kazandığı gücün örgütlülüğü ona egemen olma, ilk toplumsal hiyerarşiyi kurma şansını tanımaktadır. Analitik zekânın toplumsal bünyede ilk kötücül amaçla kullanımını ve sistematik hale gelmesini bu tip olgu ve olaysal gelişmelerde gözlemleyebiliriz. Avcılık ve savaş kültürünün varacağı durak askeri örgütlenmedir

Toplumsal ilişkilere toplumsal zor -buna medeni ilişki de denilmektedir- girmiştir. Belirleyen güç zorun sahipleridir. Böylelikle özel mülkiyetin de yolu açılmaktadır. Mülkiyetin temelinde zorun yatması anlaşılır bir husustur. Zorla ve kanla ele geçirme benlik duygusunu aşırı güçlendirir. İlişkilere hükmetme olmadan, zor aracı geliştirilip uygulanamaz. Hükmetme ise sahip olmayla bağlantılıdır. Hükmetmenin içeriğinde sahip olma bir diyalektik ilişkidir. Sahiplik de tüm mülk düzenlerinin öznesidir. Artık topluluğa, kadına, çocuğa, gençlere, verimli av ve toplayıcılık alanlarına mülk gözüyle bakma dönemi açılmaktadır. Güçlü erkek bütün ihtişamıyla ilk çıkışını yapmaktadır. Tanrı-kral olmaya az kalmıştır. Şaman-rahip artık bu yeni sürecin mitolojisini oluşturmak için iş başındadır. Yapılması gereken iş, bu yeni oluşumu muhteşem bir gelişme olarak hükmedilen insanın zihnine yerleştirmektir.

İdeolojik kurgusuyla, dinsel kurumlarıyla ve ilk hanedanlık ve saraylarıyla uygar toplumun şafağı atmaktadır.

b-Devletçi Toplum-Köle Toplumun Oluşumunda Ekonomik Olgu

Köleci devlet, insanların karın tokluğu karşılığında, devlete ve devletli özel efendilere sadece emeğiyle değil, tüm varlığıyla ait olduğu devlet biçimidir. İlkçağ uygarlığının temel sömürü biçimidir. Köleler temel üretim aracıdır.

Devlet biçiminde zor, ulaştığı her alanda ekonomik anlamda ne bulursa talan etmeyi hakkı olarak görmektedir. Talan, bir nevi zorun diyeti olarak düşünülmektedir. Zor tanrısal ve kutsaldır. Ne yaparsa haktandır ve helaldir. Özellikle ana şekillenme merkezi olan Ortadoğu, Çin ve Hint uygarlıklarında siyasi üstyapı veya kast, altyapıyı bir nevi ekonomi olarak değerlendirip her tür yönetim gücünü kendinde görmektedir. Pazar, rekabet henüz oluşmadığı gibi, günümüzdeki anlamıyla ekonomik sektör diye bir kavram da oluşmuş değildir. Her ne kadar ticaret varsa da, bu eylem devletlerarası ana işlevden biridir. Ticaret özelleşmiş olmaktan uzaktır. Devlet tekeli aynı zamanda ticaret tekelidir. Pazar kentleri çok istisnai olarak devletlerin tampon bölgelerinde ancak zaman-zaman boy vermektedir. Onlar da kısa süreler içinde kent devletlerine dönüşürler.

Köleci devlet toplumu ekonomik alanda büyük bir fabrika görünümündedir. Modern fabrikalardan teknik ve sahiplik bakımından farklıdır. Köleler sürü halinde çalıştırılır. Toprakta, taş ocaklarında, inşaatlarda korkunç bir köle emeğinin kullanıldığı halen bu arkaik dönemden kalma yapıtlardan anlaşılmaktadır. Köle yönetimi hayvan yönetiminden daha şiddetlidir. Köle çalışan bir hayvandır. Mülk konusudur. Sadece bir üretim aracıdır. Köleler hukuki kapsamın dışındadırlar. Sanki duyguları olmayan bir eşyadırlar. Analitik zekânın erkekte vardığı biçim köle gerçeğinde çok daha çarpıcıdır.

Köleci devlet toplumunda mülkiyet kurumu da sağlam bir başlangıç yapar. Sistemin özü üst toplumun alt toplumu her şeyiyle mülkleştirmesine dayanır. Tanrı-krallar ve yardımcıları her şeyin sahibidirler. Sahiplik, hâkimiyetin doğal sonucudur. İnsan egosu gelişme imkânı buldu mu, sınır tanımaz özellikler taşır. Sistemin kuruluş döneminde sınırlayıcı etkenlerin olmayışı tanrı-krallık kültüne yol açmaktadır. Doğal toplumun tanık olmadığı mülkiyet düzeni devlet mülkiyetinden başlayarak aileye dek her kuruma sızar. Herkeste mülk duygusu yaratır. Mülkiyet devletin temeli sayılır, kutsallaştırılır. Artık bundan sonra yapılması gereken tüm dünyanın mülkleştirilmesidir. Devlet sınırları, hanedan arazileri, vatan sınırları olarak mülkiyet sınırları çeşitli biçimler altında günümüze doğru neredeyse bir tanrı vergisi olarak insanların benliğine kazınır. Aslında bir rant kaynağı olarak mülki-

yet gerçekten hırsızlıktır. Toplumun kolektif dayanışmasını en çok bozan kurumdur. Ama üst toplumun beslenmesi için en temel kurum olarak vazgeçilmezdir.

Mülkiyet olgusu toplumsal gelişmenin sınıflaşma aşamasında daha belirgin olmakla birlikte, toplumsal aidiyet ve kimlik duygularının derinliklerinde oluşur. İki tür mülkiyeti ayırt etmek yararlı olabilir. Kolektif mülkiyet, esas olarak organik bir topluluğun yaşamsallığı anlamında ortaklaşa gereksinim duyduğu her şey üzerindeki tasarruf iradesi olarak tanımlanabilir. Topluluğun her bireyi bu şey üzerinde aynı hakka, tasarrufa -kullanım iradesi- sahiptir. Aslında bu niteliğinden ötürü tam mülkiyet de denilmez. Kolektivizm özel mülkiyetin inkârı demektir. Özel mülkiyet ise genel, kolektif mülkiyet aleyhine birey ve bireyler grubunca artan tasarruf, kullanım iradesi demektir. Ortadoğu uygarlığı, sınıflaşmayı en eski yaşayan niteliğinden ötürü, mülkiyeti de en eskiden tanıyan toplumu temsil eder. Devletleşme kendi etrafında hem kolektif hem özel niteliği iç içe yaşayan bir mülkiyeti tesis etmekle birlikte oluşmuştur. Yani önce özel mülkiyet sahipleri, sonra devleti ele geçiriş modeli değil, devletleşmeyle iç içe bir kolektif-özel mülkiyet düzeni oluşmuştur. Üst tabaka ne kadar devletleşmişse, o kadar mülkiyete sahip olmuştur. Devlet demek, hâkim olduğu sınırları kendisine mülk olarak ilan etmek demektir. Devletin kendisi en büyük mülkiyet ortaklığıdır. Özel mülkiyet birimidir. Daha altta ve orta kesimlerde sınırlı bir özel mülkiyet varlığına izin gösterilir. O da sık-sık müsadere edilmekten kurtulmaz. Bu açıdan özel mülkiyet fazla gelişmez. Devlet dışındaki özel mülkiyetin fazla güvencesi yoktur. Bu durum Batıda olduğu gibi neden özel mülkiyetin gelişmediğini de izah eder. Devletin oluşum tarzı mülkiyetleşmenin nasılını da belirleyen temel etkendir.

Devleti dar anlamda artık-ürün-değer üzerine kurulu ekonomik tekel olarak tanımlamak daha açıklayıcıdır. Devlet artık-ürün ve değeri toplumdan sızdırmak için, ideolojik araçlardan zor araçlarına kadar kendini toplum üzerinde bir üstyapı olarak örgütleyip tekelleştirir. Devletin bu dar tanımı ışığında bakarsak, siyaset, devlet politikacılığı son tahlilde artık-ürün ve değerlerini gerçekleştirmeyi koordine eden bir yönetim sanatıdır. En kaba bir formülleştirmeye bağlarsak, DEVLET = ARTIK ÜRÜN-DEĞER + İDEOLOJİK ARAÇLAR + ZOR AYGITLARI + YÖNETİM SANATI diyebiliriz. Devlet artık-değer gaspıdır demek doğru, ama çok eksik bir tanımlamadır. Tarımcı devlet, ilk kurulduğundaki devlet esas olarak tarımsal artık-ürünü ele geçirme yönetimi olarak örgütlendiğinden, böyle tanımlanması oldukça açıklayıcıdır. Tarih boyunca birçok devlet veya devlet içindeki tarımcı kliğin gücüyle orantılı olarak tarım devletinden bahsetmek mümkündür.

Sermaye düzeni sanıldığı gibi, son dört yüz yıllık kapitalizmin bir ürünü olmayıp, beş bin yıllık devlet uygarlığının ürünüdür. Tarımda beliren artık-

ürün sermaye oluşumunun maddi temelidir. İlk örgütlenmesini tapınak zemininde yürütmüştür. Üst kat tanrının (üst yönetici), orta kat meşrulaştırıcı güç rahibin (üst yöneticinin yardımcısı; topluluk ve kullara ilişkin elçi), alt kat karın tokluğuna çalışan kölelerin olan bu sistem, günümüze kadar sürekli çoğalarak, ayrışarak, katmerleşerek gelmiştir. Kentleşme, sınıflaşma ve devletleşme son tahlilde artık-ürünün ürünleridir. Toplumun artık-ürünü çoğaltma temelinde sürekli işbölümüne uğratılması, kademeleştirilmesi, güçle donatılması, savunma ve saldırı konumuna getirilmesi uygarlaşma denilen olgu olup, sermaye ile olan bağını açıkça ortaya koymaktadır. Dar anlamda sermaye kendisini ekonomik olarak kısa süreler halinde çoğaltma olarak tanımlarsa da, geniş anlamda uzun süreler halinde çoğaltmayla özde aynı anlamı taşır. Tüccarın günlük artısı ne kadar sermaye ise, toprak tekelinin (tarım devleti) yıllık artı-ürünü de rahatlıkla sermaye olarak tanımlanabilir.

Tekel, farklı mekân ve zaman koşullarında çeşitli yöntemlerle toplumdan büyük artık-değer sızdırma örgütüdür. Sümer, Mısır ve Harappa toplumunda M.Ö. 3000'lerden beri tarımda firavun sosyalizmi diyebileceğimiz yöntemlerle (örgütlü) muazzam artık-ürün elde etmektedir. Sermayenin ilk büyük birikim modelidir. Neolitik topluma göre müthiş bir verimlilik yakalanmıştır. Bu verimlilik beraberinde kenti, sınıfı ve devleti doğurmuştur. Neolitik toplumda da çoktan başlamış artık-ürün olanakları üstünde ya zor yöntemleri ya da ticari tekel yoluyla ilk büyük sömürü çağı açılır. Şüphesiz firavun sosyalizminde karın tokluğuna, tıpkı hayvanların değişik bir türü gibi çalıştırılan kulların sömürüsü esastır. Kısacası günümüzdeki merkez-çevre sömürüsünün ilk orijinal halkası bu biçimde kurulmuş bulunmaktadır.

M.Ö. 2000'lerin başlarına kadar uygarlığın sistem olarak doğuşu ve gelişimi çok kanlı, sömürülü, kent kurmalı ve yıkmalı, ittifaklı, kolonili, hegemonik karakterde oluyor. Kölelerin karın tokluğuna çalıştığı verimli sulak topraklarda tarımla birlikte komşu şehir ve neolitik bölgelerle ticaret ve zanaatkârlık büyük artık-ürün üretiyor. Bu üretim, yani maddi kültür üzerine kurulan uygarlık sistemi, muhteşem bir manevi kültür inşa ederek kendi yönetici gruplarını tanrılaştırırken, çalışan kölelerini de tanrıların dışkısından oluşmuş varlıklar biçiminde tanımlayıp aşağılıyor.

Kırsal alanın ticaret ihtiyacını iyi kullanan, bunu daha verimli üretimle karşılamanın tasarı ve tekniği üzerine inşa edilen kentler başlangıç itibariyle olumsuz rol oynamazlar. Tersine kırsal alanla uyum ve işbirliği içinde toplumsal gelişmeyi hızlandırırlar. Fakat yol açılan ve büyük birikim arz eden toplumsal artıklar üzerine yürütülen mücadele ve savaşlarla kente dayalı sınıflaşma ve devletleşme aşamaları, gittikçe kırsal ve kentsel emekçilerle tüm kabile sistemleri için tehlike haline gelirler. Hegel'in deyişiyle toplum genel bir efendi-köle ilişkisi ve çelişkisine tabi tutulmuş bulunmaktadır. Ev-

rensel tarihin uygarlık aşaması hep bu çelişkiden kaynaklanan savaşlarla, bu savaşlarla birlikte kurulan devlet biçimlenişleriyle dolu geçecektir. Tarih bu anlamda bir 'insan mezbahası'dır.

Kabaca tarım ve ticari tekelci klikler olarak kavramlaştırabileceğimiz bu güçlerin şehir etrafında yoğunlaşan ideolojik, politik ve askeri aygıtların çekirdeğini oluşturduğu maddi ve manevi kültürel bütünlerden oluşan toplum sistemini (biçimini) uygarlık olarak tanımlayabiliriz. İstismar edilen emeğin hâkim biçimi kölecil tarzda denetlendiği için, bu sistemlere 'köleci uygarlıklar' demek de anlamlı olabilir

Mezopotamya ticareti ve ticaret olmadan uygarlık olmaz. Ya ikisi birden veya biri düşecektir ya da birbirlerini dengeleyeceklerdir. Kazananlar kaybedenler olmuştur. Dengede kalma, iki tarafın kazanamadığı dönemler daha uzun süreli olmuştur

Tarih M.Ö. 4000'lerden itibaren ticaretin yaygınlaştığını göstermektedir. Aşağı Mezopotamya'da ilk kent devleti olan Uruk sitesi etrafında (M.Ö. 4000-3000) gelişen uygarlığa bağlı olarak, İran'ın güneybatısındaki Elam'dan Yukarı Mezopotamya'da bugünkü Elazığ ve Malatya yörelerine kadar bir tüccar kolonileşmesine rastlamaktayız. İlk sömürgecilik kapısı bu biçimde açılıyor. Daha önce de M.Ö. 5000-4000 döneminde Uruk öncesi egemen kültür olarak El Ubeyd (devlet öncesi ilk ciddi gözlemlenen ataerkil kültür) koloniciliğine tanık olmaktayız. Ticaret ve kolonileşme iç içedir. Çanak çömlek, dokuma ürünleri karşılığında maden ve kereste ağırlıklı eşya nakledilmektedir. Tüccarla birlikte pazar da şekilleniyor. Eski armağan ve kurban sunma merkezleri yavaş yavaş pazara dönüşüyorlar. Farklı bölgelerin ürünleri arasındaki bir nevi ilkel fiyatlandırma ayrıcalığına kavuşan tüccara ilkel kapitalist diyebiliriz. Çünkü fiyat tayin etme olanağıyla hiç kimsenin o döneme kadar başaramadığı bir mal birikimine sahip oluyor.

Ekonomi için tarımın, pazarın, küçük ticaretin, zanaatçılığın, çok sayıda bağımsız özel kesimin yararlı olabileceği de açıktır. Tüm bu alanlardaki insan emeği üretkenliği geliştiren değerini kanıtlamıştır. Ne siyasi, ne askeri, ne de ticari-ekonomik tekelin gerekmediğini tespit etmek zor değildir. Asur olmasaydı ekonomi duracak mıydı? Tersine, barışçıl bir ortamın daha farklı ve olumlu bir ekonomik yaşamı mümkün kılacağı anlaşılırdır. Demokrasi karşıtı yönetim olarak devlet sadece gereksiz değildir; ortaya çıkardığı bürokrasiyle, yol açtığı savaşlarla, yaptığı gasplarla ekonomi ve toplumu tahrip eden bir güçtür. Burada şehri ve tabakalaşmanın önemini, gereğini tartışmıyorum; tanrısal ideolojik kılıflara büründürülmüş, etrafında sıkı bir askeri-siyasi duvar ören zorba gücün uygarlıkla ilişkisini sorguluyorum. Şehirleşmenin olumlu yanları anlamında varsa bile bir uygarlık, bunun nasıl kirletildiğini, muazzam bir geriletici ve tutucu engelle olumsuzlaştırıldığını tekrarlıyorum. Yönetim koordinasyonu ayrı, zorba ve gaspçı tekeller ayrıdır.

Greko-Romen uygarlığıyla tarihin uzun süreli bir aşaması en olgun dönemini yaşadıktan sonra derin bir krize girer. Kırsalda tarım, şehirde zanaatçılığa dayalı üretim önemli bir artık-ürüne yol açıyor. Artık-ürünün bolluğu devlet türü örgütlenmenin temelidir. Artık-ürün özünde karın tokluğuna çalışan ve beceri kazanan emekle bağlantılıdır. Köleci tarz emek sunumu ve kullanımı başat türdür. Bu tür üzerinde ideolojik, politik ve askeri üçlüden oluşan devlet tekeli kurulmaktadır. Kentleşmeyle iç içe gelişen bu sistem, zanaatkârlıkla birlikte işbölümünü geliştirerek, metalaşma-pazar-para zincirinin oluşumunu sağlıyor. Bu halkada ticaret tekeli devreye girerek, artı-ürünün bir bölümüne el koyma imkânı veriyor. Devlet içinde veya devletlerarasında tarım ve zanaatçılıkta oluşan artı-ürüne el koyma konusunda yarışan ve giderek çatışan iki tekel öz itibariyle doğuyor. Aralarında keskin bir ayrım olmasa da, birçok siyasi ve askeri ilişki ve çatışmaları çözmek açısından iki tekel kavramı kilit rol oynar.

c-Feodal Devlet Döneminde Ekonomi

Devletin köleci toplum formunun genelde M.Ö 250-500'lerde krize girdiğini ve üst form olarak feodal toplumun hâkimiyetiyle sonuçlandığını görmekteyiz. Bunda dıştan doğal toplum özelliklerine sahip 'barbar' saldırılarıyla içte yozlaşma ve Hıristiyanlığın mücadelesinin etkisi belirleyici olmuştur. Fakat çözülen devlet değil, onun köleci formudur. Devlet kendini daha da güçlendirerek feodal devlet formuna kavuşturacaktır.

Feodal devlet, köleliğin sınırlı yumuşatılmış biçimidir. Serf olarak eski köleden farkı, serfin aile kurma hakkıdır. Pratikte gerçekleşmesi zor ve epey şartlara bağlı bulunsa da, artık-ürün ve değere daha çok imkân verdiği için ortaçağ uygarlığında denenen biçimdir. Ayrıca uygarlığa, yani köleliğe ve ticari gaspa zorla bağlanmak istenen halklar, kabileler, köleler ve kentlerin (zanaatkârlar) direniş ve isyanları bitmez tükenmez diğer bir ana kategoridir. Uygarlık sadece kapitalizmin (sermayenin) artık-değerinin değil, beş bin-altı bin yıllık artı-ürünün (sermayenin) temelinde yattığı kanlı, işkenceci ve sömürücü kölecil bir sistemdir.

Feodal devlet toplumunun siyasi ve askeri kurumlaşması da benzer bir olgunluk sürecini temsil edecektir. Devlet kendinden son derece emindir. Tanrının yeryüzündeki en kutsal varlığıdır. Askerleri de Allah'ın savaşçılarıdır. Kutsallık maskesi iyice oturtulmaktadır. Birinci kuvvet politik, ikincisi dini temsilci, üçüncüsü asker, dördüncüsü bürokrasidir. Devletin temel kurumları iyice oturmuştur. Hanedanlar gelip gitmekle birlikte, devlet kurumsal değerinden bir şey yitirmemektedir. Esas olan hanedanlar değil kurumlardır. Kişiler için de aynı durum geçerlidir. Yeryüzü yine hükümranların Tanrı tarafından bağışlanmış mülkleri olarak düşünülmektedir. Kullar buna rıza göstermeli, hatta sürekli şükretmelidir. Savaşlara kutsallık yaftası geçi-

rilmiştir. Bu, tanrısal düzen adına yapılmaktadır. Eşitlik ve özgürlüğe, insanlığa bir bütün olarak hitap edilmesine rağmen, ganimet ve haraç temel sömürü kurumlarıdır. Bu yönüyle klasik köleliği sürdürmektedir. Orduları daha düzenli ve sürekli kılınacak biçimde hazırlanmaktadır. Maiyet savaşçılığından kurum olarak orduya çoktan geçilmiştir. Pers, Helen ve Roma ordu sistemleri esas alınarak, Ortaçağın nicel ve nitel olarak daha büyük orduları kurulmuştur. Süvari ve kılıç bu dönemin ordu simgeleridir. Şövalyelik kurumu, tüm haşmetiyle dönemini yaşamaktadır.

Savaşlar bir üretim biçimi olarak düşünülmektedir. Fetihler önemli kâr kaynaklarıdır. Yeni toprakların fethi, yeni artık-ürünler demektir. En güçlü devlet, en iyi savaşan ve fetheden devlettir. Kan ve sömürü ile beslenme sınır tanımamaktadır. Allah adına savaş ancak bütün dünyanın fethiyle tamamlanabilir. Bu ise evrensel ve sonsuz cihat anlamına gelmektedir. Toplumsal yaşamda kulluk Allah'tan gelen doğal bir durum sayılmaktadır. Kulluk terimi yaşamın doğuştan halidir, sonradan olma bir şey değil.

Asur uygarlık pratiğinden çıkarılabilecek en önemli sonuç, ticaret tekeliyle siyasi tekelin iç içeliği ve savaşlarla ilgisidir. Siyasi ve ticari tekelin uygarlık tarihinde en önemli bir aşamasıdır Asur. Denilebilir ki, Pers İmparatorluğu'ndan önce Mısır, Çin ve Hint uygarlığı arasındaki birincil merkezi halkayı Asur ticaret tekelleri kurmuştur. Ticari bir dünya yaratmışlardır. Dönemin bir nevi küreselliği söz konusudur. Yine ticari tekelin ekonomi olmadığı, ekonomiye eşine az rastlanır bir terör rejimiyle dıştan dayatılıp halklar ve kabilelerin bin bir emekle topladıkları, yarattıkları birikimleri gasp ettiği ortaya çıkmaktadır. Devlet olmadan ticari tekelin yürüyemeyeceği çok açıktır. Daha önceki siyasi tekeller tümüyle tarımın köleci tarzıyla ilişkili iken, ilk defa ticaret tarımla denk gelen bir ağırlık kazanmıştır. Ticari tekeli kapitalizm olarak tanımlarsak, siyasi tekelin tarımdaki artı-ürünü gaspında daha etkin sömürücü bir güç olarak uygarlıkta yerini almaktadır. İmparatorluk tarımdan ziyade ticaretin tahrik ettiği bir yönetim biçimidir. Yol güvenliği uzun alan ticaretinin ihtiyacıdır. Bunu da ancak imparatorluk sağlar. Şiddetteki yoğunluğu ise, toplumun yeni ekonomik dayatmalara karşı direnciyle iç içe geliştiği, büyüdüğü tartışma gerektirmeyecek kadar açıktır.

Kadının kafesteki durumunda sadece sesin ve süsün geliştirilmesi anlamında değişiklikler vardır. Köleliğin inanılmaz boyutlarda derinleştirilip gizlenmesi söz konusudur. Ortaçağın kadını cinsiyetçi toplumun ikinci büyük kültürel kırılmasına uğratılmıştır. Birinci büyük kültürel kırılmayı köleci devletin doğuş aşamasında tanrıça İnanna -İştar- kültüründe gözlemlerken, olgunlaşan sistemin kadına yönelik kültürel kırılmasını Musa'nın ablası Mariam, Hz. İsa'nın annesi Meryem ve Hz. Muhammet'in eşi Ayşe örneğinde çarpıcı bir biçimde gözlemleyebiliriz. Artık hiçbir tanrıçalık izi kalmadığı

gibi, şeytana en yakın bir yer olarak düşünülmektedir. En ufak bir itirazı onu şeytanın kendisi yapabilir. Ruhunu her an şeytana satabilir. Erkeği baştan çıkarabilir. Cadılıktaki durumu cayır cayır yakılmasını gerektirmektedir. Kız çocuklarının canlı gömülmeleri, cinsel baştan çıkarmalar, kalabalığın taşlayarak öldürmesine kadar gidebilen bir katliam kültürü söz konusudur. Toplumda en derinleşmiş kölelik durumu bin yıllardan beri süzüle süzüle altından kalkılamaz boyutlara varmıştır. Sistemin kölelik düzeyi gerçekten kadın çözümlenemeden anlaşılamaz. Her tarafına bağlanan halkalar, başlık paraları, süslenme eşyaları kölelik kültürünü yansıtmaktadır. Dili adeta koparılmış gibi düşüncesiz kılınmıştır. Kuru bir ana, erkeklerin diledikleri biçimde kullanabilecekleri bir tarladır. Çoktan özne olmaktan çıkmış, nesne haline gelmiştir. Doğal toplumun tanrıçalığından eser kalmamıştır. Çocukların, gençlerin bilge yöneticisi kadından, erkeklerin etrafında döndüğü kadından eser bile kalmamıştır.

Serf, köylü, tüccar, kentli, zanaatkâr, sanat ve bilimle uğraşanlar, toplumun çeşitli kesimleri olarak kavramlaştırılabilir. Üretim aracı olarak toprak ve üzerindeki mülkiyet ilişkileri, gelişen hukuk kapsamlı ele alınmayı gerektirebilir. Toprağın en önemli üretim aracı olduğu, kavgaların, savaşların toprak fethini esas aldığı, orta sınıfın güç kazandığı, toplumsal gelişmelerde önemli rol oynayabileceği önemle işlenmeye değerdir.

d-Kapitalizm ekonomi değil ekonominin düşmanıdır

Bana göre kapitalizm başından beri askeri-siyasi-kültürel olarak örgütlenmiş, başta maddi birikimler olmak üzere toplumsal değerleri gasp etme kurnazlığını örgütleyen eski bir geleneğin, Batı Avrupa'da 16. yüzyıldan itibaren giderek hakîm bir toplum biçimlenmesi haline gelmesidir. İlk güçlü adamın etrafındaki çapulcu grupla ana-kadın etrafında oluşan toplumsal değerleri gasp etmesi geleneğinin modern halkası olarak da tanımlayabiliriz bu doğuşu. İngiltere ve Hollanda'da, daha önceki İtalyan şehir devletlerinin başını çeken Cenova, Floransa ve Venedik kentlerinde, ilk kapitalist gruplar devletle iç içe bir tarikat gibi özel yaşam biçimleri olan, sağladıkları yeniliklerle para üzerinden vurgun yapma ustalığını gösteren, dünyanın her tarafına yayılmış pazarlarda oluşan fiyatlarla oynayarak muazzam değer gasp eden, gerektiğinde ve sıkça zor uygulamaktan geri kalmayan, kurgusal zekâsı gelişmiş grupların bir eylemidir. Bunlara kimi yerde hanedan, aristokrat ve burjuva da denilebilir. İlk ve ortaçağ haramilerinden yegâne ve önemli farkları, ağırlıklı olarak kentlerde üslenmiş olmaları, devlet otoritesiyle iç içe geçmeleri, zoru gerektiğinde daha örtülü ve ikinci planda kullanmalarıdır. Görünüşte ekonominin kuralları vardır. Onlar da bu kurallara göre zekâları ve eldeki ilk paralarıyla kâr yapıyorlar. Kapitalin tarihi doğru incelendiğinde, bu yaklaşımın tam bir masal değerinde olduğu görülecektir.

İlk birikimlerin gerçekleştirildiği sömürge savaşlarında hiçbir ekonomik kural yoktur. Portekiz, İspanya, Hollanda, İngiltere, Fransa, daha önceleri Venedik, Cenova gibi kentlerin kolonileri düpedüz tamamen zora dayalı ilk kapital birikimlerini sağlamışlardır. Hem yakın ülke pazarlarında, hem sömürge alanlarında bu gerçekleri tespit etmek zor değildir. Kırk haramilerden de sonradan efendilikler türemiştir. Beyler oluşmuştur. Modern kırk haramilere de burjuva efendiler demek, modadan öteye bir ağırlık teşkil etmez. Ekonomi bilimi denilen disiplinler işin özünü örtülü kılmayı temel işlevleri olarak sürdürürler. Hangi teori bu konularda başarılı sunum yaparsa, başyapıt olarak o etüt edilecektir, ödüllendirilecektir. Hiçbir bilim ekonomik olgu bilimi kadar gerçeklerle oynamamış, gerçekleri tersyüz etmemiştir. Kurgusal aklın en büyük saptırmasına kapitalist ekonomi-politika alanında rastlamaktayız. Kapitalist modernite tümüyle böylesi bir kalpazan bilimi üzerinde yükselme lüksüne sahip tek sistemdir.

Topluluklar zihinsellikleri içinde maddi ihtiyaç nesnelerini hep aramış ve geliştirmek istemişler; yemek, barınmak, çoğalmak ve korunmak temel kaygıları olmuştur. Önce bulduklarıyla yetinmek, mağaralarda barınmak, göl ve orman kenarlarında daha iyi korunmak, doğurgan anaya öncelik tanımak bu temel ihtiyaçlar nedeniyledir. Avcılık da giderek devreye girer. Hem korunmak hem de etle beslenmek bu kültürü geliştirir. Fakat toplumsallığın başından itibaren kadın toplayıcılığıyla erkek ağırlıklı avcılık arasında bir gerginliğin, farklı kültürel evrimlerin geliştiğini gözlemek mümkündür. İki tarafta da tek yanlı gelişme, birinde 'aslan erkek', diğerinde 'sığır kadın' kültürüne adım-adım birikim sağlar. İlk farklı ekonomik anlayışlar böyle temellenir.

Belirtmeliyim ki, yine ilk defa metalaşma sürecine mal değişimiyle ticaret etkinliği yol açmaktadır. Armağan ekonomisinden değişim değerine henüz geçilmemiştir. Toplum için esas olan, malların kullanım değeridir. Kullanım değeri, malların bir ihtiyacı giderme özelliğidir. İnsan için asli olan da bu değerdir. Değişim değeri hayli tartışmalı bir kavramdır. Doğru tanımlamak da büyük önem arz etmektedir. Bana göre, Marks'ta da dâhil, değişim değerinin temeline emeği koymak çok tartışmalı bir konudur. İster soyut ister somut emekle tarif edilmeye çalışılsın, değişim değeri her zaman spekülatif bir yan taşır.

Bilindiği gibi kapitalizmin sistem olarak ilk zaferini sağlayan, ada İngiltere'si ve Hollanda'dır. Kapitalizme meşruiyet kazandırmak için teorik bir gerekçeye ihtiyaç şarttır. Özellikle spekülatif kazanç olduğunu örtbas etmek için kabul edilebilir bir teori büyük önem taşır. Tıpkı ilk Uruk tüccar dinleri gibi mitolojik bir anlatımın yeni versiyonunu sunmak, sözde ekonomi-politik bilginlerine, özde ise kapitalizmin yeni dini icatçılarına düştü. İnşa edilen ekonomi-politik değil, yeni bir dindir. Giderek her dinde olduğu gibi kutsal

kitabıyla ve dallı budaklı mezhepleriyle. Ekonomi-politik, kapitalizmin en değme kırk haramiler talanını bile geride bırakan spekülatif (fiyatlarla oynamak için mal birikimleri, bölgesel farkların kullanılması) karakterini örtbas etmek için geliştirilmiş, kurgusal zekânın en sahtekâr ve talancı eseridir.

Tarihte savaşların ve devlet kuruluşlarının en temel nedenlerinin başında tüccar ve kolonilerinin emniyeti, daha doğrusu çıkarlarının korunması gelir. Bugünkü Ortadoğu (ne acıdır ki, ilk ticaret savaşlarını başlatarak -Irak Uruk'tan gelir- son savaşını da halen en acımasız biçimde sürdürmektedir) savaşlarının temel nedeninin de özünde petrol ticaretinden kaynaklandığı iyi bilinmektedir.

Kapitalizme doğru yol alırken ve uygarlık merkezi Avrupa'ya taşınırken, yine ticaretin başı çektiğini görüyoruz. Ortadoğu merkezli ticaret ve tüccar uygarlığı ortaçağda İslam'la yeniden bir hamle yapar.

Ortadoğu'nun Müslüman tüccarları elinde bir hamle daha gerçekleştiren ticaret kültürünün 13. yüzyıldan itibaren İtalya'nın Cenova ve Floransa kentleri öncülüğünde Avrupa'ya taşındığına tarih tanıktır. Para ve ticaret bu kentlerin temel zenginlik nedenidir. Avrupa ile Ortadoğu arasındaki ticarete 16. yüzyıla kadar önderlik ederler. Tarihte belki de ilk defa hem kavram hem uygulama olarak kent ölçeğinde kapitalizmin küçük zaferlerini gerçekleştirirler. Bunda Akdeniz korsanlığı ve Akdeniz'in doğu-batı yakası arasındaki fiyat tekeli başrolü oynar. Yine zorbalığın gölgesinde spekülasyon at başı gitmektedir. Ticaret kapitale, kapital kente, kent pazara, pazar spekülasyonun genişlemesine yol açarak kapitalist uygarlığın şafağı atmaktadır.

İtalyan kent devletlerinde 1300-1600'lerde kapitalizmin başarılı deneyimi Kuzeybatı ve Kuzey Avrupa'ya doğru yayılmakta gecikmedi. İspanya zaten daha önce fethedilmişti. 16. yüzyıldan itibaren tüccarın uzun yol öyküsü ilk defa kentleri aşan ülke çapındaki zaferlerine zorladı.

Dünya çapında bir pazar oluşmuştur. Afrika ve Amerika sömürgeciliğe alınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nu ekarte ederek, Atlas Okyanusu ve Güney Afrika üzerinden Hindistan ve Çin'e ulaşılmıştır. Avrupa yoğun kentleşmeye alınmıştır. İlk defa kentler tarıma galebe çalmaya başlamışlardır. Feodal krallıklar modern monarşik devlete dönüşmektedir. Son İslam İmparatorluğu Osmanlılar peş peşe yenilmektedir. Rönesans yine 14. yüzyılda İtalya'da başlamış ve tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Dinde Reformasyon hareketi Avrupa'nın kuzey ülkelerinde başarıya ulaşmıştır. Din savaşları ilk defa çağlarını doldurmaktadır. Daha da önemlisi, tüm Çin, Hint, İslam ve hatta Afrika ve Amerika'nın kültürel ve uygarlık değerleri Avrupa'ya akıtılmıştır. Bir yandan modern devlet, diğer yandan uluslar doğmaktadır.

Kapitalizm zafere doğru yürürken, arkasına bu denli tarihi, kültürü, ticaret birikimini, uygarlığı, siyasi erki ve pazarlanmış dünya bütünlüğünü almaktadır. Kapitalist ekonomi için bu önkoşullar oluşmadan ve bu koşulla-

ra dayanmadan çıkış yapmak mümkün müdür? Mümkün olmanın ötesinde, kapitalin kendisi bile düşünülebilir mi? Tarih tıpkı Aşağı Mezopotamya'da Uruk sitesiyle başlayan kentleşme, sınıflaşma ve devletleşmeyle nasıl ilk adımını, Fenike ve İyonya'daki ticaret ve kentleşmeyle ikinci dev adımını atmışsa, bu sefer üçüncü büyük adımını tüm adı geçen koşullarla ideal hale gelen İtalya, Hollanda ve İngiltere coğrafi mekânında büyük ticaret, kentleşme, dünya çapında genişleyen pazar üstü ve karşıtı olarak kapitalist ekonomiye kalıcı zafer temelinde atmıştır. Halen ABD önderliğinde yaşanan bu gerçekliktir.

Tarih aynasından iktidarlaşmış, alabildiğine bünyesinde pazarı geliştirmiş, kentten kıra hâkim olmaya başlamış, din ve ahlaka bağlılığını ikinci plana atmış bir toplumsal gelişme ortamında, birikmiş metalara el koymanın inceltilmiş ve ideolojik ambalaja konulmuş talana dayalı bir ekonomik eylem türü veya biçimini gözlemlemekteyiz. El koymanın bu yeni biçiminde şüphesiz pazarda buluşan arz-talep tarafından şekillenen fiyat ve fiyatın para aracılığıyla yansıtılması, eski dönemlere göre büyük bir ilerleme veya oyunculuk yeteneği kazanmıştır. İlk tefecilik ve sarrafçılık yerine, banka, senet, kâğıt para, kredi, muhasebe, şirketleşme hayli gelişmiştir ve bunlar modern çağın ekonomik ilmihalini oluşturan temel konulardır. Eksik kalan bilimsel izahtır. Onu da anavatan İngiliz ekonomi-politikacıları ve sonra yanlarına çektikleri paradoksal da olsa karşıtları, başta K. Marks olmak üzere sosyalistler inşa etmeye çalışmışlardır.

Kapitalist ekonomi denilen talan düzeni, tüm eski ve yenidünyada toplumları ve coğrafyaları sömürgeleştirip yeniden köleleştirirken, tüm güç erklerini (dönemin devletlerini bir gasp biçimi olan borçlandırmayla) kendine bağlarken, tarihin en kanlı savaşlarını yürütürken, toplum bünyesi üzerinde her şeyiyle oynayıp hegemonyasını onaylatırken, onu eski topluma karşı devrimci ilan eden K. Marks ve ardılları ile benzer düşünce ekolleri bence bilim inşa etmiyorlar. Das Kapital kapitale karşı yazılmış en eksikli, dolayısıyla yanlış yorumlanmaya müsait kitaptır. Burada Marks'ı suçlamıyorum. Sadece eserinin tarih, devlet, devrim ve demokrasi boyutunun olmadığını, geliştirilmediğini söylüyorum. Yapısı gereği çok 'bilimcil' geçinen Avrupa aydınları, sübjektif olarak kasten olmasa da, objektif konumları gereği, Kapital (kitap olarak) temelli inceleme ve araştırmalarıyla anti-kapitalist temelde 'emekçi' denilen kesimler adına bilim ve ideoloji üretmediler. Liberalizm de çok iyi fark ettiği bu yetersizliklerini, kapital tahlilleriyle doğuşunda kapitalizmi devrimci ilan etmelerini mükemmel kullandı. Nitekim daha sonraları önce Alman sosyal-demokratlarını, ardından reel sosyalist sistemi (Rusya ve Çin dâhil) ve en sonunda da ulusal kurtuluş sistemlerini asimile (modernist ideoloji gücüyle, ulus-devlet ve endüstriyalizmle) ederek, uğruna çok savaşılan sınıf savaşımını da kazandı. Liberalizm karşısında her üç akımın net bir

yenilgisi söz konusudur ve ne yazık ki henüz bu konuda net bir özeleştiri yapılamamaktadır.

Ekonomik bazda kâr-ücret, sosyal bazda burjuva-proleter kavramlaştırmaları, kapitalizm tarafından paramparça edilen insanlığın tüm tarihi birikimini en acımasız ve ince yöntemlerle asimile eden ve sonunda soykırım ve nükleer dehşetle gezegene salan bir sistemi pozitivist tarz bilimselleştirmenin ilk adımlarıdır. Proleter denen unsurun tek başına emeğiyle değer yarattığını, daha sonra bir nevi sahibi olan sermayedarın para ve diğer araçlarının karşılığını bu değerden kâr olarak kopardığını bilimsel bir tespitmiş gibi ileri sürmek, ekonomizm yaklaşımının temelidir.

Ekonomik değerlerin tarihsel-toplumsal niteliği çok açıktır. Zaten değişimin ilk başlarda ayıplanmayla karşılaşması, fazlalıkların armağan edilmesi değere verilen kutsal anlam nedeniyledir. Halen hiçbir çiftçi "Ben ürettim" demez; "Atalarımın malını işleyip nasipleniyorum" der. Hatta "Tanrının nimetine hamd olsun" diyerek, kaynaktan ne anladığını basitçe ama sözde 'bilimden' daha anlamlıca ortaya koymaktadır.

Bir ananın, proleteri dokuz ay karnında taşıyıp bin bir zahmetle işgücü haline getirinceye kadar verdiği emeğin karşılığını nasıl tanımlayacağız? Sermayedarın çalıp çırptığı binlerce yıldan kalma birikimlerle hazırlanan üretim araçlarının sahipliklerini ve paylarını nasıl belirleyeceğiz? Hiçbir üretim aracının değerinin pazarda satıldığı gibi olmadığını unutmayalım. Bir fabrikanın sadece teknik icatçılığı binlerce keşifçi insanın birikimli yaratıcılığının ürünüdür. Bunların değerini nasıl belirleyip kime ödeyeceğiz? Bunların toplumsal paylarını düşünmemek, ahlakı tamamen yadsımadan mümkün mü? Bu tarihi-toplumsal değerleri sadece iki kişi arasında paylaştırmak adaletle uyuşur mu? Kaldı ki, bu iki kişinin aileleri, toplumsal çevreleri vardır. Aileleri ve toplumsal çevreleriyle korunup kollanan bu iki kişi üzerinde bunların hiç mi hakkı yoktur? Soruları daha da yakıcı kılıp arttırabiliriz. Fakat bu kadarı kâr-ücret ikileminin ne kadar problemli olduğunu göstermeye yeterlidir.

Unutmamalıyız ki, binlerce yıllık köle-efendi ilişki mirasını devralan patron-işçi ilişkisi bin bir ilmekle birbirine bağlı olup, öyle patrona karşı tek tük istisnalar dışında, köklü başkaldırılar ve zaferler sağlamış olmaktan uzaktır.

Toplumun ekonomik yaşamında kapitalizmin yeri en üst katlarda gerçekleşmektedir. Başlangıcında büyük tüccarın pazar üzerinde tekel fiyatlarıyla sermaye biriktirmesine dayanır. Sermaye, tarifi gereği, sürekli kendini büyüten parasal değerlerdir. Özellikle aralarında büyük fiyat farkı olan uzak pazarlar karşısında büyük değer birikimleri kapılır. Finans olarak devlete verilen borçların karşılığı olarak faiz ve iltizamla büyüme ikinci yoldur. Maden işletmeleri, kıtlık ve savaş dönemleri, palazlandığı diğer önemli alan

ve dönemleridir. Ticaret dışında tarım, endüstri ve ulaşımcılıkta kârlı buldukça yer alır. Endüstri devrimiyle temel kâr alanları sanayi sektörü olur. Her iki dönemde de arz ve taleple oynayarak, hem üretimi hem tüketimi belirlemeye çalışır. Belirleyici olduğu oranda kâr oranlarını arttırır. Büyük ticaret ve sanayi, kapitalizmin başlangıç ve olgunluk süreçlerinin kâr alanlarıyken, günümüzde ağır basan sektör finanstır. Başlıca finans araçları olan para, senet, banka, kredi araçları kapitalist ekonominin hızlanarak kâr devrelerini kısaltmayı, yoğunlaştırmayı ve genişletmeyi sağlar. Böylelikle kâr oranlarında büyük spekülatif balonlar oluşur. Böylece de kriz süreçleri bu ekonominin ayrılmazları haline gelir.

İşsizliği çoğaltarak ücretleri düşürme ve ucuz çalışan ülkelere kayan yatırımlar, diğer kâr şişiren yöntemlerdir. Sonuç olarak kaynağını en eski avcı ve ticaret kültüründe bulan, fiyatlarla oynama gücü kazanarak gelişme şansı yakalayan, toplumsal denetimden ahlakı ve dini gevşeterek kurtulan, iktidarı borçla kendine bağlayan ve pazar üzerinde tekel kurarak gelişen bu ekonomi biçimi, nihai tahlilde talan ekonomisi olmaktan kurtulamaz. Kâr amacıyla endüstriye el atması, kâr oranlarına göre bir üretim ve tüketim yapısını esas alması, toplumsal bünye ve doğal çevre üzerinde gittikçe taşınması zor yükler yükleyerek yol açtığı krizler, çöküş ve çürümesinin doğuşundan itibaren yol arkadaşlarıdır. Şüphesiz ekonominin tümü değildir. Ne ticaret, tarım, sanayi, ne de dolaşım, teknikler ve pazarlar kapitalizmin icatları olmayıp, tersine ağır istismarına ve talanlarına uğrayan temel toplumsal ekonomik kurumlarıdır. Tarih ve uygarlıkla belirlenip politikayla iç içe bir yaşama sahiptirler.

e-Kapitalizm Ekonomi Değil İktidardır

Kapitalist ekonominin, değişim ekonomisi de denilen metalaşmanın pazar ilişkisi ve rekabetinin üstünde tüneyen ve esas olarak fiyatlarla oynayarak ve farklı alanlar arasında oluşan farklı fiyatlardan yararlanarak kurulan bir tekelcilik kazancına dayandığını iyi kavrayıp özümsemek gerekir. Aslında değişim değeri yaratan bir sektör olmadığını da bu tanım gereği iyi anlamalıyız. Genel ekonomik yaşamın çok cüzi bir kısmıyla ilgilidir. Ama stratejik konumu nedeniyle bu, belirleyicilik sağlayan bir cüziliktir. Çok az kişinin elinde çok büyük ölçüde biriken bir değişim değeri toplamıdır. Dolayısıyla hem arz hem taleple oynama stratejik üstünlüğü vardır. Unutmamak gerekir ki, bu üstünlük o güne kadar devletlerde de yoktur. İlginç olan, bu üstünlüğün doğuşu ve kullanılış tarzıdır. Doğuşunu az çok anlıyoruz. Kullanılışı sürekli sermaye büyümesine dayandığı için, çok daha çarpıcı ve toplumu altüst edicidir. Buna devrimci demek topluma ihanetle özdeştir. Özellikle tarihsel-demokratik topluma!

Bu nedenledir ki, uygarlıksal gelişmenin kaçınılmaz bir halkası söz konusu bile değildir. Bin bir tesadüfün birleşik etkisiyle ve kadim uygarlıkların yarıklarında ve marjinal bölgelerinde, pazarın üzerinde ve karşıtında para oyunlarıyla sağlanan ve uzak ticaret yollarından, sömürge talanlarından payına düşeni fazlasıyla almış bir grup büyük tüccar spekülatörü, Avrupa'nın en iddiasız iki kenti üzerinden önce Avrupa'da, sonra tüm dünya üzerinde hegemonyasını kuracak şansı yakalamış ve müthiş kullanmıştır. Bütün araştırmalar bu spekülatör grubun son derece tutucu olduğunu ve hiçbir yaratıcı fikrinin, icadının bulunmadığını göstermektedir. En iyi becerdiği iş, para üzerinden para kazanmaktır. Kıtlık ve savaş rantlarından yine para kazanmak, dünya genelinde oluşan fiyat farkından kazandıkça daha çok para kazanmak, becerikli olduğu tek toplumsal alandır. 16. yüzyıl başlarının Avrupa'sının ilginç bir özelliği de paranın her şeye hükmedecek bir güce erişmesiydi. Gerçek yönetici ve komutan para olmuştu. Para kimdeyse güç ondaydı. Bunda şüphesiz müthiş metalaşma, pazarlaşma ve kentleşme temel etkendir.

Dünya uygarlık tarihinde (Uygarlık karşıtı dünyanın tarihi değil!) yeniliğin temelinde para etkeninin ağır basması, uygarlıkta bir yenliğe yol açar. Ama temel niteliğinde hiçbir köklü değişikliğe yol açmaz. Kaldı ki, uygarlık parayı, pazarı, kenti, ticareti, hatta banka ve senedi yeni tanımıyor ki. Hepsi binlerce yıl önce icat edilmiş araçlardır.

Paranın komuta gücü kazanması, aslında ekonomik olay olmaktan çıktığının da itirafıdır. Usta tarihçi Fernand Braudel, kapitalizm pazar karşıtı, dolayısıyla ekonomi karşıtı, hatta ekonomi dışıdır derken, çok anlamlı bir gerçeği dile getirmektedir. Ekonomiyi değişim ve pazar olgusuyla başlattığı için bu yargısı büyük değer arz etmektedir. Her şeyi ekonomiye boğan kapitalizmin ekonomiyle ilgisinin olmadığı, hatta onun can düşmanı olduğu benim de hep dile getirmek istediğim bir görüştü. İDDİA EDİYORUM: KAPİTALİZM EKONOMİ DEĞİL, EKONOMİNİN CAN DÜŞMANIDIR. Finans, ekonomi midir? Küresel finans, ekonomi midir? Çevre felaketi ekonomi midir? İşsizlik ekonomik sorun mudur? Banka, senet, kur, faiz ekonomi midir? Kanser gibi kâr uğruna meta üretmek ekonomi midir? Soru listesi kabarıktır. Hepsine verilecek tek cevap koca bir HAYIR'dır. Formül şudur: Para, sermaye bahane = iktidar şahane! Para-sermayenin son derece hileli oyunlarıyla ne yeni bir ekonomik biçim yaratılmıştır, ne de kapitalist toplum biçimi, hatta kapitalist uygarlık diye bir uygarlık biçimi söz konusudur. Ortada tarihin hiçbir döneminde tanık olunmayan toplumun bir ele geçiriliş oyunu vardır. Sadece ekonomik gücün değil, tüm siyasi, askeri, dini, ahlaki, bilimsel, felsefi, sanatsal, tarihsel, maddi ve manevi tüm kültürel gücün ele geçirilişi. KAPİTALİZM EN GELİŞMİŞ EGEMENLİKTİR, İKTİDARDIR. Kapitalizm çağı da denen insanın son dört yüz yılına bakalım. Toplumla ilgili ege-

menlik altına alınmamış, en ince kılcal damarlarına kadar üzerinde iktidar kurulmamış toplumun bir hücresi, dokusu kalmış mıdır?

Kapitalizm, kapitalist ve kapitalist ekonomi diye kavramlaştırılanın, ekonomiyi kontrol eden politik bir gücün, kliğin oluşumundan bahsediyorum. Bu güç ilk defa 16. yüzyıl Avrupa'sında etkili olmuş, Hollanda ve İngiltere'de bizzat bu adlarla bu ülkelerin esas politik egemeni olmuştur. Ekonomiyi kullanması ekonomik olduğunu göstermez. Fernand Braudel, denilebilir ki, bu gerçeği ilk fark eden değerli bir sosyolog-tarihçidir. Fakat düşüncesini sistematize edememiştir. Hatta tüm Avrupa düşüncesinin bir amentüsünü ne denli bozduğunu fark etse de pek dillendirmemiştir. Belki de bu yönlü düşüncesini geliştirememiştir. Kapitalizmin pazar karşıtı, tekel talanı ve dıştan dayatma olduğunu açıkça söylemektedir. O zaman sormak gerekiyor: Bu dıştan kendini dayatan, pazara karşıt ve ekonomi olmayan nedir?

Kapitalizm, kapitalist ve kapitalist ekonomi dediğimiz dolaylı olarak ekonomiyi denetleyenler, ama esas olarak içinde yer almayanlar oluyor. Esas uğraşları ne bunların? İktidar tekeliyle ilgililer. Ekonomik tekellerini iktidar tekelleriyle birleştiriyorlar. Savaşıyorlar; ülkede savaşı kazandıklarında ülke içinde güçleri artıyor. Bu daha çok artık-değer demektir. Dışa doğru savaş kazandıklarında, bu sömürge kazanımı ve hegemonya demektir. Bu gelişme ise tekel talanı demektir.

Belki tuhaf karşılanabilir, ama bana göre ekonominin gerçek sahibi, tüm işgal ve sömürgeleştirme çabalarına rağmen kadındır. Ekonomiyi sosyolojik açıdan anlamlı değerlendirmek istiyorsak, en doğru yaklaşım, mademki çocuğu karnında beslemekten tutalım, en zor doğum sonrası ayakta durabilecek hale getirinceye kadar kadın besliyor, evin besleme zanaatkârı da kadındır; o halde en temel güç kadındır. Cevabım gerçeğe daha saygılı sosyolojik bir cevaptır. Biyolojiyle bağını da kesin göz önünde bulundurarak. Kaldı ki, tarım devrimindeki rolü ve milyonlarca yıl bitki toplayıcılığıyla, halen sadece ev içi değil, ekonomik yaşamın birçok alanında çarkı döndüren kadındır. Bilimlerin temelini atma onurunu taşıyan Antik Yunanlıların ekonomiye ev yasası, kadın yasası olarak ad koymaları da bu gerçeği binlerce yıl önce tespit etmiştir.

İkinci sırada şüphesiz uygarlık güçlerinin baş sanat olarak belledikleri artık-ürün ve artık-değer gaspı için sürekli ve acımasız yöntemlerle hep denetim altında çalıştırdıkları köle, serf ve işçi kategorisinde yer alanlardır. Üçüncü sırada biraz daha özgür her tür zanaatkâr, küçük tüccar, dükkâncı ve küçük arazi sahibi çiftçiler vardır. Bunlara sanatkâr, mimar, mühendis, doktor vb. serbest meslek erbabını da dâhil etmekle tabloyu aşağı yukarı tamamlamış oluruz. Ekonomik çarkı tarih boyunca çeviren toplumsal grup veya sınıfların bunlar olduğu tartışmasızdır. Yine aralarında kapitalist, senyör, ağa, efendi yoktur. Bunlar çok açık ki, ekonomik güçler değil, insan ve

emeği üzerine her tür sömürüyü, işgali, sömürgeciliği ve asimilasyonu dıştan ve tekelci olarak dayatan işgalci, sömürücü, sömürgeci ve asimilasyoncu güçlerdir. Dıştan dayatmacı ve ekonomi olmayan sadece kapitalist değildir. Büyük tüccar, sanayici ve bankacı olarak kapitalistten başka senyör, efendi, politikacı, asker ve uygarlıkçı entelektüel de ekonomik olmayan, ekonomiye dıştan kendilerini dayatan güçlerdir. - **Abdullah Öcalan/Demokratik Toplum Manifestosu**

II.BÖLÜM:
KÜRDİSTAN'DA EKONOMİK SOYKIRIM:

Sömürünün ve talan politikalarının en etkili kullanıldığı alanların başında ekonomi gelmektedir. Ekonomik anlamda gerçekleştirilen her türlü sömürü politikalarının devamında, kimliksizleştirme ve kültürel sömürü-soykırım daha etkili bir şekilde geliştirilir. Artık-ürün üzerinden kendini şekillendiren uygarlığın; tarihsel süreç içerisinde birçok halka yönelik gerçekleştirdiği saldırıların kilit noktası ekonomik alanda ortaya çıkmıştır.

Kürtler gibi kadim bir halkın da bu yönüyle uygarlığın her türlü ekonomik saldırısına ve soykırımına uğradığını belirtebiliriz. Uzun yıllar boyunca Kürtler üzerinde gerçekleştirilen bu saldırılar ve talanlar; en yaygın ve acımasız halini son iki yüzyıllık süre içerisinde sergilemiştir. Bu dönem içerisinde Kürt toplumuna dayatılan; ekonomik talan ve sömürü, günümüzde sistematik bir soykırım halini almıştır.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan bu durumu, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü adlı savunmasında şöyle ifade eder: *"Ekonomik işgal, işgallerin en tehlikelisidir. Bir toplumu düşürmenin, çökertmenin ve çözmenin en barbar yöntemidir. Kürt toplumu üzerindeki ulus-devlet statülerinden çok ekonomik araçlara el koyarak, denetleyerek nefessiz hale getirilmiştir. Kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra bir toplumun yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerinden büyük ölçüde kontrollerini kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin de kontrolü ellerinden alındı. Daha doğrusu egemen ulus-devletlere kendi kimliklerini inkâr etme temelinde bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticarette ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler, tarihi kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta "ya toplum olmaktan çık, ya öl" oldu."*

Jeostratejik önemi ve konumundan dolayı Kürdistan'ın bütün parçalarındaki zenginlikler, uygarlık eli ve onun bölgesel işbirlikçileri ile sömürülmekte ve Kürtler üzerinde bu alanda çok yoğun bir baskı uygulanmaktadır. Geçmişten günümüze değin Kürdistan genelinde yaşanan bu acımasız talanı daha iyi anlayabilmek için Kürdistan genelinde ortaya çıkan somut duruma daha yakından bakılabilir.

1-Kürdistan'ın Kuzeyi:

Hem nüfus yoğunluğu, hem de coğrafik alan olarak Kürdistan'ın en büyük parçasıdır. 20 milyonluk Kürt nüfusunun yaşadığı bu parça da, 1800'lü yıllardan bu yana Kürtler üzerinde çok yoğun bir ekonomik sömürü ve soykırım sürdürülmektedir. Osmanlı imparatorluğunun yıkılışının ardından, ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti ve batılı kapitalist güçler tarafından bu coğrafyada sürdürülen ekonomik sömürü, diğer parçalarda sürdürülmek istenen ekonomik baskılara da, sömürüye de öncülük etmiştir.

Kürtlere yönelik gerçekleştirilen ekonomik sömürü ve talan; toplumun ekonomik gelir alanları üzerinde (Tarım ve Hayvancılık) yürütülmüştür. Yine bölgenin diğer zenginlikleri ve yer altı kaynakları da, egemenler tarafından bu politikalar doğrultusunda sömürüye tabi tutulmuştur. Kuzey Kürdistan'da yürütülen en önemli ekonomik saldırılardan bir tanesi de, göçertme politikalarıyla ortaya çıkmıştır. Bunun yanında bir diğer önemli ekonomik saldırıları da; barajlar, büyük sulama kanallarıyla oluşturulan devlet odaklı çiftlikler üzerinden yürütülmek istenmektedir.

a-Tarım ve Hayvancılık

Kürt halkının ekonomisinde tarım ve hayvancılığın belirleyici konumu TC'nin kuruluş yıllarına kadar da sürmüştür. Ancak devletin Kürtlerle ilgili temel strateji ve politikalarında halkın tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetlerden alıkonması; bu alanın tamamen devlet denetimine girmesi, merkezi hedeflerden biridir. 1950 yılına kadar ki sürgün-göçertme uygulamaları sonucunda Kürt köylerinin yaklaşık yarısı boşaltılmış, Koçer ve köylerde yerleşik aşiretler dağıtılarak bir kısmı uzak diyarlara, bir kısmı da devletin hakim olduğu şehirlere sürülmüştür. Boşaltılan arazilere ve yerleşim birimlerinin bir kısmına dışarıdan getirilen Türk asıllı göçmenler yerleştirilmiş, petrol-maden-verimli ve geniş tarım arazileri gibi çok önemli maddi potansiyele sahip olan araziler ise devlet mülkiyetine alınmıştır.

1950 yılına kadarki dönemde devlet Kürt coğrafyasında esasta askeri ve idari olarak kendini tesis etmeye ağırlık verdiğinden dolayı, ekonomik alanla ilgili girişimleri daha çok bir temel oluşturmaya dönük olmuştur. Bölge genelinde istimlak, arazi dağılımı ve tapu çalışmaları yürütülmüştür. Madenler, petrol, su kaynakları, ormanlar ve diğer doğal zenginliklerin, maddi potansiyel ve imkanların araştırılması ile bu kaynakların işletilmesinin hazırlıkları yapılmıştır. Bununla birlikte model olabilecek sınırlı sayıda tarım işletmeleri de kurulmuştur. Tarımla ilgili TMO, TEKEL, DSİ, Köy Hizmetleri, Devlet Tarım İşletmeleri, TZDK gibi devlet kuruluşları örgütlenme ve fizibilite çalışmaları yürütmüştür. GAP'a evrilecek süreç 1937 yı-

lında Keban Barajı ile başlatılmıştır. Aynı yıl içinde Ceylanpınar'da, 1949 yılında da Mûş'ta devlet üretme çiftlikleri kurulmuştur.

2002 yılından sonra egemen hale gelen neo-liberal yaklaşım ve politikalar devlet öncülüğünde Bölge genelindeki tarımsal alan ve faaliyetlere de yansıtılır. Su kaynakları, verimli araziler, üretilen temel ürünler, üretim teknikleri, pazarlama ve işgücü gibi, tarımsal alan kapsamına giren tüm olgu ve ilişkiler incelenir. 1930'lu yıllarda başlayan devlet kapitalizmine dayalı tarımsal işletme ve projeler, etkinlik alanları genişletilip daha büyük ölçeklerde ve güncel koşullara uyarlanmış biçimde yeniden tesis edilir. Bununla birlikte neo-liberal politikaların tarımsal alana daha etkin uyarlanması ve bu alandaki imkanların kapitalist pazara daha fazla kanalize edilmesi için yeni yasal düzenlemelere gidilir ve kuruluşlar örgütlendirilir. Tarımsal destek ve teşvik programları, programlarının büyük bir kısmını endüstriyalist tarıma ayıran DIKA, FKA, KUDAKA gibi "Bölgesel Kalkınma Ajansları" kurulur. Devlet ile yerli-yabancı özel sermaye güçlerinin ortaklaşa biçimde Kürt coğrafyasındaki tarımsal faaliyetler üzerindeki egemenlikleri bu kuruluşların koordinasyonuyla tesis edilmeye başlanır.

Bu yaklaşım sonucunda Kürt halkı, öz tarım faaliyetlerini kendi iradeleriyle gerçekleştiremez duruma düşürülmüştür. Tarımsal alanda yaşanan sorunların ana kaynağı, tarımsal faaliyetlerle ilgili karar alma süreçlerine ve politika belirlenmesinde halkın, doğrudan veya dolaylı yollardan demokratik katılım sağlayamaması yani söz sahibi olamamasıdır. Böyle olunca tarım faaliyetlerini bizzat gerçekleştirmesine, emek vermesine, üretmesine, yaratmasına rağmen, altından kalkamayacağı ağır sorunlar ve zorluklarla karşılaşan; bırakalım temel ihtiyaçlarını karşılamayı beslenme sorunlarını bile yeterince çözemeyen yine Kürt köylüsü ve çiftçisinin kendisi olmaktadır. Bu gerçeği Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan *" Nan'ın anayurdunda nan'sız bırakılmak"* olarak çok çarpıcı bir şekilde ifade eder.

Hayvancılık alanında yaşanan sorunların temel kaynağı, halkın kendi iradesiyle ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde bu faaliyeti yürütecek imkanlarının elinden alınması, bunun yerine devlet-özel sermaye şirket ve kuruluşlarının kendi egemenliklerini tesis etmesidir. Diğer alanlarda olduğu gibi hayvancılık alanında da çalışarak, emek vererek, cefa çekerek ve ağır sorunlarla karşı karşıya gelerek üreten, köylü-çiftçi olurken elde edilen ürün ve kazancın tamamına yakını kapitalist pazara ve onun hegemon güçlerine kanalize edilmektedir.

Hayvancılıkta; meraların kullanımı sırasında yaşanan sıkıntılar, yem bitkilerinin temini, hayvansal ürünlerin pazarlanması, örgütlenmenin yeterli seviyede olmaması, Bölge'deki işletmelerin halen düşük kapasitede ve aile işletmesi şeklinde sürdürülmesi, arazilerin parçalı yapıda olması,

sulama sorunu, arazilerin kullanımının akılcı şekilde yapılmaması ve buna bağlı olarak emeğin üretimden aldığı payın düşük kalması vb. sorunlar halen devam etmektedir. Bunun yanında;

1-1985 yılından itibaren yeniden devreye konan 1993-97 arasında yoğunlaştırılan ve daha sonraki yıllarda da bir biçimde devam ettirilen köy boşaltmalarının, köylere dayalı büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın zeminini ortadan kaldırması.

2-Güvenlik gerekçesiyle arazilerin ve zozanların askeri bölge ilan edilerek yasaklanması, çayır ve otlakların yakılması, sık sık hava ve karadan arazilerin bombalanarak hayvanların telef edilmeleri, kışlakların tahrip edilmesi gibi yoğun baskılarla koçerler şehir-yerleşik yaşama geçmeye zorlanmışlardır. Bu politika ve uygulamalar Bölge'de hayvancılığın temeli olan ve ağırlıklı olarak koçerler tarafından yürütülen küçükbaş hayvancılığın yürütülmesi koşullarının bırakılmaması.

3-Çatışmalarda kullanılan silahların kimyasal madde içerikleri, askeri mühimmat artıkları, arazi yakmalar, döşenen mayınlar gibi nedenlerle çayır ve otlakların hayvancılığa elverişli özelliklerinin kaybolmasına yol açılması.

4-Halk tarafından gerçekleştirilen yem bitkileri tarımının azalması, bu konudaki üretimin kapitalist-endüstriyalist tarım işletmelerinin tekeline girmesi.

5-Bölge'de süren OHAL uygulamaları, askeri operasyonlar ve askeri güçlerin baskıları.

6-Vergi, hayvan kimliği, aşısı gibi standart adı altında getirilen yükümlülükler.

7-Halkın elde ettiği hayvansal ürünleri işleme, paketleme, depolama, ulaştırma ve kullanıma sunma gibi imkanlarının olmaması.

Kürdistan'da endüstriyalist hayvancılığın yol açtığı sorunlar;

1-Toplumun kendi ihtiyaçlarını karşılamaya dönük olarak gerçekleştirdiği serbest-geleneksel hayvancılık ekonomisi tasfiye edilirken bunun yerine, "modern" kapitalist-endüstriyalist entegre hayvancılık ikame edilmektedir.

2-Bölgeye has türlerin iyileştirilmesi yerine "kültür ırkı" adı verilen ve dışardan getirilen hayvanların beslenmesi yaygınlaştırılmakta. Bu yaklaşımın sonucu olarak yerli hayvan türleri ve cinsleri yok olmayla karşı karşıya gelmekte, coğrafya ve iklimin sunduğu elverişli koşullar "kültür ırkı" hayvanların yetiştirilmesi için seferber edilmektedir.

3-Bölge'ye has geleneksel hayvancılıkta hayvanlar ağırlıklı olarak süt, yün, peynir, yağ gibi hayvansal ürünler elde etmek için yetiştirilirler. Bu yöntemde hayvan, kesilip yenilecek veya kâr getirecek bir nesne olarak

görülmez. Köylü-koçer, yetiştirdiği hayvana kendinin bir parçası olarak bakar. Bu nedenle arazide veya zozanlara çıkarılarak doğal yemlerle beslenir. Bunun yerine egemen hale getirilmeye çalışılan "modern" endüstriyalist hayvancılıkta ise hayvan et, süt, yağ, yün, peynir elde etmek için kullanılan bir makina olarak görülür. Bu nedenle "modern çiftlik" denilen hücre hayvan hapishanelerinde suni yemlerle beslenir, hormonlarla şişirilir, kimyasal ilaçlar ve izolasyonla korunur. Dolayısıyla besleme amacı ve yöntemi insanilik ve doğaya aykırıdır. Ayrıca bu şekilde beslenen hayvanların eti ve elde edilen diğer ürünler de ciddi sağlık sorunlarına yol açmaktadır.

4-Endüstriyalist-entegre tarım işletmeleri ve kuruluşları doğal ve suni yem üretimi, suni döllenme yoluyla damızlık elde etme, "modern hayvancılık" tesislerinin kurulumu, mühendislik gibi konularla hayvanlardan elde edilen et, süt, deri, yağ, yün, kan gibi ürünlerin işlenmesi ve pazara sürülmesi faaliyetlerinde de kendi egemenliklerini tesis etmektedirler.

5-Devlet ve özel sermayeye dayalı endüstriyalist işletmeler kümes hayvanları ve balık yetiştiriciliği ile arıcılık faaliyetlerini de kendi tekellerine almak istemektedirler. Kâr ve ihracata dayalı olarak büyük ölçekli entegre tesislerde et tavukçuluğu, yumurta üretimi, balıkçılık işletmeleri ve arıcılık ürünlerini işleyen işletmeler Meledî, Elezîz, Dîlok, Erzirom gibi illerde yoğunlaştırılırken bu faaliyetlerle ilgili tüm ürünler ve imkanlar söz konusu işletmeler tarafından ticarileştirilmek ve kapitalist pazara kanalize edilmek istenmektedir. Bu yaklaşım, hayvanların doğal yaşamlarını ve gelişimlerini tehlikeye atarken eko-sistemin de tahrip olmasını sağlamaktadır. Ayrıca halkın doğadaki besin kaynaklarına ulaşımını engellemektedir.

6-Geleneksel hayvancılık faaliyetlerini yürütemez duruma getirilenler arazileri, emek ve üretim güçleriyle birlikte anlaşmalı besicilik-çiftçilik, hayvancılık destek ve teşvik programı gibi yöntemlerle endüstriyalist hayvancılığa bağlanmaktadırlar.

b-Ormancılık

Yaklaşık beş bin yıllık tarih boyunca devletçi güçlerin Kürt coğrafyasındaki ormanları talan etmek için sürekli seferler düzenlediği, savaşlarda bu ormanların sürekli yakıldığı ancak yine de zenginliklerini koruduğunu da yine tarihsel belge ve bulgulardan okumak mümkün. Coğrafya, toprak yapısı ve ikliminin elverişli olması nedeniyle Bölge'de zengin-sık ormanlar ve bitki örtüsü 20.yüzyıla kadar varlığını önemli oranda sürdürmüştür. Ancak kapitalist modernitenin ulus-devlet modeli eliyle kendini Ortadoğu'da ve dolayısıyla Kürtlerin ülkesinde inşa etme süreci Bölge'deki ormanları da ciddi tehlikelerle karşı karşıya bırakmıştır. 1940 yılına kadarki katliam ve göçertme uygulamalarında Kürt coğrafyasındaki ormanlar da

yaygın biçimde yakılmış ve kesilmiştir. 1940-1980 arası dönemde ise bir yandan var olan ormanlık alanlar ve ağaç varlıkları kereste ve yakacak odun elde etmek amacıyla devlet kuruluşları tarafından endüstriyalist tarzda işletilmiş, diğer yandan da ihmal edilerek Bölge genelinde ormanlık ve ağaçlık alanların azalmasına göz yumma politikası izlenmiştir. 1980 yılından sonra ise Kürt gerçekliğini ortadan kaldırma amacına ulaşmada askeri ve açık şiddet yöntemlerinin öne çıkmasına bağlı olarak bırakalım ağaçlandırma kampanyalarının olmamasını üstelik ormanlık ve ağaçlık alanların yakılması, ulaşılabilen yerlerde kesilmesi politikası ve uygulamaları daha önce olmadığı kadar yaygınlaştırılmıştır. Yakın dönem itibariyle Kürt coğrafyasını incelediğimizde arazilerinin % 20 gibisi ormanlık olan birkaç alan hariç genel olarak arazilerin ortalama % 65'in den fazlasının, bazı alanlarda ise % 75-80 oranında arazilerin gerçekte ormanlık alanlar olduğu, ancak devlet politikaları, kapitalistik saldırı ve toplumda ormanların korunması konusundaki duyarlılığın az olması gibi nedenlerden dolayı günümüzde ormanlık alanların genel araziler içindeki oranlarının oldukça düşmüş olduğunu gözlemleyebilmekteyiz.

Herşeye rağmen iklim, coğrafya ve toprak yapısıyla birlikte ağaç türlerinin direngen olmaları nedeniyle Kürt coğrafyasında çok önemli bir ormanlık alan ve ağaç varlığı vardır. Ancak Bölge'deki ormanlık alanların yok edilmesi tehlikesi her geçen gün daha da artmaktadır. Askerler tarafından güvenlik ve operasyon gerekçesiyle Bölge'deki ağaçların kesilmesi, ya doğrudan ya da kullanılan ateşli silahların etkisiyle ormanlık-ağaçlık alanların yakılması yaygın biçimde sürmektedir. Büyük ölçekli endüstriyalist tarım projeleri yürüten; devlet veya özel sermayeye ait işletmeler, kereste elde etmek veya tarım arazileri açmak gerekçesiyle çok geniş arazilere yayılan ağaçları kesmekte, bu zaman alıyorsa yakmaktadırlar. Bununla birlikte devlet güçleri, korucular başta olmak üzere halktan insanları, kereste ve odun tüccarlarını da, ormanları kesmeleri yönünde teşvik etmektedirler. Bazı yerleşim birimlerinde halk da kereste veya yakacak odun elde etmek için ormanlık alanları tahrip edebilmektedir. Her yaz mevsiminde bilinçli veya bilinçsiz şekilde çıkarılan yangınlara yöre halkının veya belediyelerin müdahale ederek söndürmeleri çeşitli gerekçelerle engellenmektedir. T.C. sınırları içindeki başka bir coğrafyadaki ormanlar için çok duyarlı olan ve tüm imkanlarını seferber eden doğayı koruma örgütleri ve grupları, Kürt coğrafyasında çıkan orman yangınları karşısında genel anlamda sessiz kalmaktadır. Günümüzde Bölge genelindeki ormanlık arazilerin yaklaşık % 70'inin bozuk ormanlık alanlar veya fundalıklar, ancak az bir kısmının normal ormanlık alanlar olması bu gerçeği yansıtmaktadır.

Son yıllarda egemen hale gelen neo-liberal politikalar ormanları ve ağaç varlıklarını da çok ciddi ve olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu durumdan en fazla etkilenen de Kürt coğrafyasındaki ormanlık araziler olmaktadır. Örneğin "orman vasfını yitirmiş arazilerin satışı" yani 2B yasası, en fazla da Bölge'deki "bozuk" veya orman vasfı ortadan kaldırılan arazilerin özel ya da devlet şirketlerine satışının gerçekleştirilmesi için çıkarılmaktadır.

c-Petrol ve Yer Altı Zenginlikleri

Kürt coğrafyasının maden ve diğer yer altı kaynakları açısından oldukça zengin olduğu binlerce yıl öncesine ait tarihi belge ve bulgularda bile ortaya konmaktadır. Nitekim bakır madeninin ilkin bu coğrafyada keşfedilip işlenmeye başlandığını Amed-Çayönü(i.ö. 7300-6750) kalıntıları ispatlamaktadır. Bununla birlikte bakır ve kalay karışımından oluşan Tunç madeninin ilk defa Mezopatamya ve Anadolu'da bulunup işlendiği. Demir madeninin ise Mitanniler, Urartular ve Medler tarafından yaygın biçimde işlenerek kullanıldığı. Zengin maden kaynaklarını eline geçirmek için Sümerlerden başlayarak tüm devletçi uygarlık güçlerinin Kürtlerin ülkelerine sürekli saldırılar gerçekleştirdiği de yine tüm tarihi belge ve bulgularda ortaya konmaktadır.

Kapitalist uygarlığın hegemon güçlerinin 19. Yüzyıldan itibaren Ortadoğu ve Kürt coğrafyasını işgal ederek kendi sistemlerine dahil etme girişimlerinde en büyük hedeflerinden biri bu coğrafyadaki çok büyük petrol, maden ve diğer yeraltı rezervlerine el koymak olmuştur. Osmanlı mirası üzerine kurulan T.C. devleti, Avrupalı şirketlerin işlettiği yeraltı zenginliklerini "millileştirmek" veya devletleştirmek konusundaki adımlarını daha 1927 yılında atmıştır. Daha önce yabancı şirketlerin 1930'lardan sonra ise T.C'nin bu alanla ilgili kuruluşlarının yaptığı araştırmalar sonucunda Kürt coğrafyasının da başta petrol olmak üzere çok büyük yer altı zenginlikleri rezervlerine sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Kürt direnişlerinin şiddetle bastırılması ve Kürtlerin yerlerinden-yurtlarından göçertilmesi uygulamalarına paralel olarak o günkü verilere göre en önemli petrol ve maden yataklarının bulunduğu alanları devlet hemen ve çok sıkı biçimde kontrolüne almıştır. Örneğin Koçgiri (Sêwaz), Dêrsîm-Elezîz, Meledî, Erzirom gibi alanlar T.C. devletinin askeri ve idari olarak ilk önce ve sağlam biçimde kendisini tesis ettiği alanlardır.

Günümüzde, Türkiye genelinde çıkarılan petrolün tamamına yakını, Amed, Sêrt, Êlih ve Semsûr'da çıkarılmaktadır. Elezîz'de içinde bakır, çinko, altın, gümüş de bulunan cevher rezervi Türkiye sınırları içindeki en önemli yataklardandır. Mardîn-Mazıdağı fosfat yatakları T.C. sınırları içindeki en büyük ve Dünya'daki sayılı fostaf kaynakları arasındadır. İller ba-

zındaki verilerden de anlaşılacağı gibi Bölge genelinde hem tür ve hem de miktar olarak çok önemli yeraltı zenginlikleri bulunmaktadır.

Yakın bir zamana kadar yeraltı zenginlikleri konusunda devletin temel politikası, MTA-MİGM, TPAO, Etibank gibi devlet kuruluşları eliyle çıkarılan maden, petrol ve diğer hammaddelerin doğrudan Kürt coğrafyası dışındaki en yakın ve "güvenlikli" illerde kurulan fabrikalara gönderilip oralarda işlenmesi veya hammadde halinde en yakın limanlara gönderilip ihraç edilmesiydi. Örneğin Sêwaz ve Meledî illeri sınırları içinde çıkarılan demir doğrudan Zonguldak-Ereğli'deki demir-çelik fabrikalarına gönderilmektedir. Erzirom, Elezîz ve Meledî illeri sınırları içinde çıkarılan kromun büyük kısmı İskenderun ve Mersin limanlarına gönderilip ihraç edilmektedir. 2000'li yıllardan itibaren yerli-yabancı özel sermaye şirketlerinin bu alanda faaliyet yürütmelerine paralel olarak yeraltı zenginliklerinin çıkarıldıkları alanlarda veya buralara en yakın "güvenlikli" yerlerde işlenmesi politikası devreye kondu.

Maden, petrol, endüstriyel hammaddeler, jeotermal kaynaklar ve diğer yeraltı zenginlikleri konusunda hayata geçirilen politikalar ve sonuçları:

1-Bölge'de çıkarılan petrolün bir kısmı Êlih'teki rafineride işlenirken, kalan kısmı İskenderun ve Mersin'deki rafinerilere gönderilip oralarda işlenmektedir. Madenler, inşaat malzemelerinin hammaddeleri ve diğer hammadde kaynaklarının ise Elezîz, Meledî, Şirnex gibi istisnalar dışında genel olarak Türkiye'deki endüstriyalist sanayinin geliştiği illerdeki fabrikalara gönderilip oralarda işlenmesi politikası devam etmektedir.

2-Kısmen Êlih, Gumgum ve Meledî hariç yeraltı zenginliklerini çıkaran ocak ve işletmelerde çalışanların çoğu Bölge dışındaki illerden getirilmektedir. Örneğin Şirnex'teki Park elektrik şirketine ait termik santrali inşaatının işçileri Çin'den getirilmiştir. Elezîz ili sınırlarındaki maden işletmelerinde çalışanların tamamına yakını 50 yıl önce veya daha yakın zaman diliminde Bölge dışından getirilenlerdir.

3-Yukarıdaki her iki uygulamada da Bölge'deki yeraltı zenginliklerinin çıkar-götür ölçüsüne göre işletildiği ortadadır. Bu çerçevede yüksek miktarlarda yeraltı zenginliklerinin çıkarıldığı Bölge'nin kalkındırılmaması, Kürtlerin görece istikrarlı ve statülü iş imkanlarından yararlandırılmaması politikası uygulanmaktadır.

4-Bölge'deki yeraltı kaynakları ve zenginliklerinin değerlendirilmesi konusundaki politikalar halkın görüşleri alınmadan onun istemleri, çıkarları ve ihtiyaçları hilafına merkezi biçimde devlet ve özel sermaye güçleri tarafından belirlenmektedir.

5-Ocak ve diğer işletmeler, azami kâr ölçüsüne göre çalışma yürüttüklerinden insanlığa, eko-sisteme ve Bölge halkına karşı herhangi bir sorum-

luluk kaygısıyla hareket etmemektedirler. Bu işletmeler, Devlet tarafından etkin biçimde denetlenmediğinden ve ayrıca toplum tarafından herhangi biçimde denetlenme koşulları olmadığından dolayı kullandıkları yöntemler ve teknolojiler hem faaliyet sürecinde ve hem de faaliyetleri sona erdiğinde doğa ve toplum sağlığı açısından geri dönülemez tahribatlara neden olmaktadır. Hava kirliliği, erezyon, toprak göçmesi, çölleşme, arazilerin bataklık hale gelmesi, tarihi ve kültürel mirasın tahribatı gibi bir çok yıkım ortaya çıkmaktadır. Örneğin Şirnex'te faaliyet yürüten asfaltit işletmeleri, bulunduğu alan ve çevresinde toplum ve doğa sağlığı açısından çok ciddi biçimde tehlike yaratmaktadır.

6-Neoliberal politikaların egemen hale getirilmesine bağlı olarak Türkiye'deki endüstriyalist merkezlerde yıllarca faaliyet yürüten ancak gelinen aşamada hem bulundukları alanlardaki halk tarafından istenmeyen ve hem de işletme maliyeti yüksek ve ciddi düzeyde çevre kirliliği yaratan fabrikalar ve tesislerin son yıllarda Kürt coğrafyasına taşınmasına çalışılmaktadır. Plastik, kimyasal maddeler ve gübre, boya, dericilik gibi dallarda üretim Bölgeye kaydırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımla istihdam adı altında Kürtlerin çok az ücretler ve sosyal güvenceden yoksun biçimde ağır şartlar altında çalıştırılması, eko-sistemin yıkıma uğratılması, kaynakların talan edilmesi ve böylece en ucuz ve zahmetsiz yoldan azami kâr elde edilmesi planlanmaktadır. Örneğin Mardîn-Mazıdağı fosfat yataklarının bu şekilde işletilmesi planlanmaktadır. Bu çerçevede Meledî, Erzirom, Elezîz, Amed gibi illerde endüstriyalist işletmelerin kurulması planlanmaktadır.

d-GAP:

GAP'ın oluşturulması, esasta Şark Islahat Planına kadar uzanır. Dêrsîm katliamı ardından GAP'a kadar gidecek süreç başlatılır. Coğrafyasının elverişli olmasının yanısıra çok zengin maden yataklarına da sahip stratejik bir alan olan Elezîz-Keban merkez alınarak Fırat havzasında etüd çalışmaları başlatılır. T.C. devletinin NATO'ya üye olmasından sonra başlatılan "sanayileşme" hamlesi ardından kapitalist sistemin tesisi için gerekli altyapı oluşturulmaya başlanır. Bu temelde, en önemli misyon yüklenen kuruluşlardan biri olarak Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 1954 yılında kurulur. 1950 - 1960 döneminde Türkiye, 26 adet su havzasına ayrılarak D.S.İ. tarafından havza çalışmaları başlatılır. Fırat ve Dicle nehirlerinin elektrik üretimi ve sulama projeleri konusundaki potansiyelini anlamaya dönük keşif çalışmaları yapılır ve 1964 yılında "Fırat havzası inkişaf raporu", 1966 yılında ise " Aşağı Fırat Havzası İnkişaf raporu" hazırlanır. D.S.İ Diyarbakır Bölge Müdürlüğü tarafından da paralel çalışmalar yürütülür.

1977 yılında Dicle ve Fırat havzaları inkişaf raporlarının birleştirilmesine dayanılarak “Güneydoğu Anadolu Projesi” oluşturulur. GAP, Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise 8. büyük projesidir. 32 milyar dolar maliyeti hesaplanırsa bu projenin devlet ve özel kapitalistler açısından getireceği kârın (talan) boyutları anlaşılabilir. GAP’ın önemi Süleyman Demirel’in "Ben 50 senedir bu projeyle meşgulüm. Başka ömrüm olsa gene buraya verirdim" sözlerinden de anlamak mümkün.

1936 yılında Elektrik İşleri Etüd İdaresi kurulmuştur. İdare "Keban Projesi" ile yoğun etüdlere başlamış, Fırat Nehri her açıdan incelemeye alınmıştır. Fırat ve Dicle havzaları için hazırlanan inkişaf raporları temelinde 1977 yılında GAP oluşturulmuştur. GAP’ın koordinasyonu 1986 yılında Devlet Planlama Teşkilatına verilmiştir.

GAP çok amaçlı stratejik bir politik-ekonomi konsepti olup merkezinde Dicle-Fırat nehirlerinin kapitalist temelde kullanılması ve bölgenin temel ekonomik faaliyeti olan tarım ve hayvancılık sektörlerinin kapitalist pazara bağlanması, yer altı-üstü kaynaklarının kapitalistik temelde işletilmesi gibi endüstriyalist yaklaşımlar yer almaktadır. Günümüzde GAP projesinin yıkıcı etkileri ve Kürt toplumuna/coğrafyasına yönelik tahribatları daha da artmaktadır.

e-Baraj ve HES’ler:

Baraj ve HES’ler (Hidro Elektrik Santral) toplum ve doğa üzerinde yol açtıkları yıkımlar nedeniyle halkların ısrarla karşıt oldukları endüstriyalist projelerdir. Ancak sermaye-iktidar tekelleri, kendi egemenliklerini sürdürmenin en önemli araçları olarak gördükleri bu projeleri, toplumun tüm tepkilerine rağmen ısrarla ve inatla gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler.

T.C. devlet-iktidar güçleri, kuruluşundan itibaren baraj-HES’leri Kürtleri Türkleştirme; Kürdistan’ı Kürt’süzleştirmenin amacına hizmet eden temel ve değişmez bir yaklaşım olarak esas almıştır. 1924 yılında hazırlanan Şark Islahat planında baraj-HES’lere verilen stratejik önem ve işlevler, günümüzde de esas alınmaktadır. 1930’lu yıllardan başlayarak günümüze kadar, Kürdistan’da T.C. devleti sınırları içindeki en büyük barajlardan olan Atatürk, Keban, Ilısu olmak üzere yaklaşık 80 adet baraj ve HES planlanmış; bunların büyük bir kısmı tamamlanmış, kalanlar ise son on yıllarda hızla tamamlanmaya çalışılmaktadır. Baraj ve HES gölleri, toplamda yaklaşık olarak 3.200 km2’lik alanı sular altında bırakmış; bu göllerde 120.000 hm3’lük su miktarı sermaye ve iktidar güçlerinin tekellerine alınmıştır. İşletilen HES’lerden toplamda yıllık olarak yaklaşık 33.000 GWh elektrik üretilip, inşaat halinde olanlardan da yaklaşık 5.000 GWh elde edilmesi planlanmıştır. Bu miktar, T.C. devleti sınırları içindeki yıllık ortalama 150.000 GWh olan enerji üretiminin % 22’sine; toplam 45.000

GWh olan hidrolik enerjininse yaklaşık % 72'sine karşılık gelmektedir. Kürdistan'daki HES'lerin sadece elektrik üretiminden sağladığı doğrudan kâr, yılda yaklaşık 3 milyar dolardır.

Barajlarla, ulaşılmak istenen bir diğer önemli hedef de, tarımsal sulamanın kapitalistikleştirilmesidir. T.C. sınırları içindeki sulanabilir 8.5 milyon hektar arazinin yaklaşık % 35'i Kürdistan coğrafyasındadır. Baraj projelerinin tamamlanması halinde, T.C. geneli toplam su potansiyelinin yaklaşık % 40'ı devlet ve özel sermaye tekellerinin kontrolüne alınacaktır. Barajlar, ekonomik yıkımla birlikte toplum ve doğa açısından bir çok yıkıma daha yol açmaktadırlar.

Barajlarla yaygınlaşan göçertmeler:

Baraj ve HES projelerinin yapım aşamasında yüzlerce köy boşaltılırken, yol açtıkları yıkımlar nedeniyle daha sonraki süreçte de göçler devam etmektedir. Birkaç önemli örnek verirsek; Keban barajı nedeniyle boşaltılan yüzlerce köy-mezra hakkında herhangi veri dahi ortada yoktur. Ilısu Barajı yapımı ile Amed, Sêrt, Şirnex, Mardîn illeri sınırları içerisinde kalan 95"i köy, 104"ü mezra ve ayrıca Êlih'e bağlı Heskêf ilçesini etkileyecektir. Ilısu projesinin gerçekleşmesi halinde 78 bin civarında insan köylerinden-yerlerinden olacak, yüz bin'in üzerinde insan da dolaylı biçimde etkilenecektir. Semsûr ili sınırları içindeki tarihi Samosat ilçesi ve yaklaşık 110 köy, Atatürk barajı nedeniyle boşaltılmış, göç daha sonraki süreçte de sürmüştür. İlin toplam nüfusu 2000 yılında 623.811 iken 2011 yılında 593.931'e düşmüştür. Birecik ve Karkamış barajlarının etkilediği Dîlok ilinin nüfusu 2000 yılında 1.285.249 olan toplam nüfusu içerisinde köy nüfusu 276.123 iken 2011 yılında 1.753.596 olan nüfus içinde köy nüfusu 197.447'ye düşmüştür. 1976-1987 yılları arasında inşaası tamamlanan Karakaya Barajı nedeniyle Amed iline bağlı onlarca köy boşaltılmış. Ancak doğru dürüst ne köylülere tazminat verilmiş ve ne de bu konu toplumsal anlamda gündeme getirilmiştir. Karakaya, Kral Kızı, Batman, Dicle, Atatürk ve Ilısu barajları 9 il, 17 ilçe ve yaklaşık 500 köyü ve toplam yaklaşık 300 bin insanı doğrudan etkilemiştir. Diğer baraj ve HES'lerle birlikte yüzlerce köy boşaltılmış; 2 milyon üzerinde civarında insan, yerlerinden-yurtlarından göçertilmiştir.

Ekolojik yıkım:

Dicle ve Fırat nehirleri ile kolları, yapay göllerden oluşan havzalara dönüştürülmektedir. Baraj gölleri, coğrafya, arazi, iklim ve hava koşullarının doğal denge ve özelliklerinin ortadan kalkmasına; yağış düzeni, nem oranları, rüzgarlar ve ısıda büyük ölçekli negatif değişikliklerin meydana gelmesine yol açmıştır. Akarsuların doğal akışları sonlanmakta ve havza-

ları değişmektedir. Bu nedenle, hem bu sulardaki mineraller ve organik besin maddeleri ve hem de toprağın tarımsal besin kaynakları olan materyaller derin olan göllerin dibine süzülmekte; Bölge'ye özgün flora ve fauna hızla ve geri döndürülemez biçimde yok olmaktadır. Bu durum binlerce hektarlık ormanların, coğrafya ve iklime özgü bitki ve hayvan türlerinin yok olmalarına neden olmaktadır. Böylece hem baraj göllerinin kapladığı alanlardaki karasal bitkiler ve hayvanlar, hem de göllere aktarılan sularda yaşayan bitki ve hayvanların varlıkları hızla sona ermektedir. Örneğin, Dünya genelinde sadece bölgede yaşayan Trifollium batmanicum adlı endemik bitki Ilısu barajının inşasıyla birlikte yok olacaktır. Fırat Nehri'nde yaşayan vantuzlu balık, iğneli balık, maya balığı ve bıyıklı balık türleri baraj ve HES'ler nedeniyle yok olmuştur. Ancak Dicle doğal eko-sisteminde yaşam imkanı bulan Fırat kavağı (Populus euphratica), Dersîm bölgesinde, 43 tanesi sadece Munzur vadisi ve çevresine özgü olan toplam 1518 endemik bitki türü yok olmayla karşı karşıya kalmıştır. Baraj gölleri alanlarında daha önceden yaşayan canlıların beslenme imkanı ortadan kalktığından, bunların yerine yapay habitatlara özgün hayvan ve bitki türleri egemen hale gelmektedir. Ayrıca akarsulardaki deltalar da küçüldüğünden ve verimleri düştüğünden dolayı hem tarım, hem de bitkiler ve hayvanlar açısından yaşamsal önemlerini yitirmektedirler. Akarsuların göl havzalarına dönüştürülmesiyle nem oranları oldukça yükselmekte. Buna bağlı olarak, hem genel olarak sıcaklık ve hem de gece ile gündüz arasındaki ısı farkları düşmektedir. Yağış rejimi doğal özelliklerini kaybetmekte, yağış düzeni ve mevsim döngüsü bozulmaktadır. Örneğin Bölge'de 1990 yılı öncesinde ortalama nispi nem % 54.1 iken, 1990 sonrasında bu oran % 56.5'a yükselmiştir. Bununla birlikte, 1990 öncesi dönemde ortalama sıcaklık 8.8 C derece iken, 1990-1996 yılları arasında ki dönemde bu rakam 8.2 C dereceye düşmüştür. Bu nedenlerle GAP Bölgesindeki topraklarda tarımsal verimlilik düşmekte, tuzlanma, çoraklaşma, bataklık veya toz haline gelme gibi geri döndürülemez zararlar yaşanmaktadır. Daha şimdiden Harran Ovası'nın yarısı bataklık; yarısı da tuzlanmış ve çoraklaşmış topraklarla kaplanmıştır. Bunun yanında nehirlerin aşağı ovalara taşıdığı, tarımsal özellikli materyaller barajlarda tutulduğu için orta ve uzun dönemde Bölge genelinde tarımsal araziler, verimlerini tümden yitirmeyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Fırat ve Dicle nehirlerinin mevsimlere bağlı olan ve genellikle soğuk su yapısı, baraj göllerinde ısı tabakalaşmasına yol açmaktadır. Bu değişimler sonucunda suların bitki ve hayvan türleri için besin değerliliği düşmekte. Baraj göllerinde su toplanması, derelerin ve arazilerin su tutma potansiyelini tüketmekle birlikte yer altı sularını da yok etmekte, doğal akış ve etki alanlarını tahrip etmektedir.

Baraj göllerinin işgal ettikleri bölgelerde dağlar ve tepeler bir birinden izole olmuş adalara ve yarım adalara dönüşmekte. Doğal doku ve güzellikler hızla tasfiye edilirken beton ve metal yığınları her yeri işgal etmektedir. Örneğin, Keban ve Karkamış barajları arasındaki bölümde Fırat Nehri ve Fırat Kanyonu yok olmuştur. Barajların rezervuarlarında balçıklaşma giderek artmaktadır.

Ekonomik Kaynakların Tasfiyesi:

Baraj ve HES projeleri nedeniyle köylülerin ellerindeki topraklar da alınmış, tarımsal arazilerin büyük kısmı sular altında kalmış, büyük ovalar ise devlet ve özel sermaye güçlerinin tekellerine alınmıştır. Arazilerin dağılımı konusunda öteden beri tesis edilmiş olan adaletsizlik, baraj-HES projelerine bağlı olarak daha da derinleştirilmiştir. Örneğin Urfa'da topraksız köylülerin genel içindeki oranı % 70 iken, son yıllarda bu oran % 90'lara çıkmış; ikinci olan Amed'de % 60 iken, % 82 gibi bir orana ulaşmıştır. Arazilerin büyük bir bölümü baraj sularının altında kalmakta, bir kısmı da suların alçalıp yükselmesinden dolayı olumsuz etkilenmektedir. Tuzlanma yanında toprakların bataklık hale gelmesi de çok ciddi bir sorun haline gelmiştir. Baraj gölleri, büyük miktarlarda toprak kaybına da neden olmaktadırlar. Yağış, erozyon ve endüstriyalist sulama nedeniyle baraj göllerinin kapladıkları alanlar ile çevredeki topraklar bu göllerin rezervuarına akarak orada birikmektedir. Örneğin, her yıl Fırat nehrinden Keban Baraj Gölü'ne 32 milyon, Karakaya Baraj gölüne ise 31 milyon ton toprak bu şekilde akmaktadır.

2000'li yıllara kadar inşa edilen baraj, kanal, tünel ve HES'lerin tarımsal araziler, toprak yapısı ve su kaynakları üzerinde yol açtıkları yıkımlar ile bunların sonuçları toplumdan gizlenmiş, hatta ciddi anlamda dökümü, hesaplaması ve arşivi bile hazırlanmamıştır. Bu nedenle başta Keban, Atatürk ve Karakaya olmak üzere 2000 yılı öncesinde inşa edilen Barajların ekonomik kaynaklar ve ekoloji üzerinde yol açtıkları zararlar konusundaki veri ve belgeler çok azdır. T.C. devleti sınırları içinde kalan bölümü tamamen baraj gölleri havzasına dönüşmüş olan Fırat, nehir olma özelliğini kaybetmiş ve doğal eko-sistemi tasfiye edilmiştir. Fırat havzasındaki arazilerin büyük kısmı barajların suları altında kalmış. Kalan kısım ise barajların yapımıyla ortaya çıkan ekolojik sorunlar nedeniyle tarımsal özelliklerini yitirmişlerdir. Dicle nehri ise son yıllarda projelendirilen ve büyük bir kısmı tamamlanan baraj, HES gibi endüstriyalist yapılar nedeniyle Fırat'la aynı akibete uğratılmak istenmektedir. Bu çerçevede bazı projelerin su altında bıraktıkları arazi miktarlarını incelersek.

Keban Barajı: Murat nehri üzerinde 125 kilometrelik ve toplam 675 kilometrekarelik bir alan ile Xarpêt ve Meledî arasındaki tarım arazilerinin yaklaşık % 40'ını sular altında bırakmıştır.

Atatürk Barajı: T.C. devleti sınırları içindeki üçüncü büyük göl olan Atatürk Barajı gölü, Urfa ile Semsûr arasında kalan 180 kilometrelik bir vadi boyunca toplam 817 kilometrekarelik bir alanı sular altında bırakmıştır.

Karakaya Barajı: Meledî, Xarpêt, Amed arasındaki toplam 268 kilometrekare alandaki arazileri sular altında bırakmıştır.

Ilısu (Heskêf) Barajı: Mardîn ve Êlih sınırları arasında inşa edilmekte olan Ilısu barajı 170 km. Uzunluğundaki vadi boyunca yaklaşık 300 kilometrekarelik bir alanı sular altında bırakacaktır.

Baraj ve HES'lerle, Kürdistan'daki halk, kendi ekonomik imkanlarından ve faaliyetlerinden kopartılmakta; ekmeğe muhtaç hale getirilerek başta geçici-ücretli tarım işçiliği, inşaat işçiliği ve hurdacılık olmak üzere güvencesiz, tortu, düşük ücretli işlere yönlendirilmektedirler. Barajların inşaat sektörünü canlandıracağı vaadleri ise saptırma ve talanı meşrulaştırma amacı taşımaktadır. Örneğin bir çok baraj-HES projelerinde inşaat işçileri bile dışardan getirilmekte, Kürtler ise ücret ve sosyal güvenceden, sağlıklı çalışma koşullarından yoksun; ağır ve tehlikeli işlerde; üstelik geçici ve çok az sayıda çalıştırılmaktadır. Barajlar ve HES'lerin işsizliğin giderilmesi bir yana, daha da tırmanmasına yol açtığı birçok araştırma ve veriyle açığa çıkmaktadır.

Baraj-HES'lerin Tarihsel Mirasa Etkileri:

Baraj ve HES projelerinin tarihsel miras üzerindeki yıkımı, iki temel hedefe dayanır. Kürdistan coğrafyası, toplumu ve kültürünün evrensel tarih ve kültür açısından önemini açığa çıkaran, bu konuda çok önemli veriler sunan eserler ve kalıntıların ortadan kaldırılması. Resmi ideoloji ve politikaların yararına kullanılabilecek olan tarihsel değerlerin, siyasi ve kapitalistik hedefler doğrultusunda işletilmesi.

Bu çerçevede belli başlı örnekleri verirsek; Atatürk barajı; Başta Samosat antik kenti ve diğer Kommagene dönemi kalıntıları olmak üzere 580 yerleşim birimi, baraj suları altında kalıp bunlardan ancak 19'u belgelenmiştir. Birecik Barajı; Başta Gaia ve diğer mozaikleri ile bilinen Helenistik döneme ait ticaret merkezi Zeugma Antik kenti olmak üzere 30 tarihi yerleşimin yarısı Birecik barajı suları altında kalmıştır. Karkamış barajı: 40 tarihsel yerleşim. Ilısu Barajı: Beş bin mağara evi, köprüleri sarayları, ibadet yerleriyle birlikte binlerce yıllık tarihi olan Hasankeyf antik kenti, yüz bin yıl öncesine kadar giden insan yerleşimleri ve 300'den fazla arkeolojik alanın 89'u tamamen sular altında bırakılacak, geri kalanıysa baraj-

dan kısmen etkileneceklerdir. Sular altında kalan tarihi yerleşkeler, yapı ve eserler, baraj ömrünü tamamladıktan sonra ise çamur ve toz yığınına döneceklerdir.

Baraj ve HES'lerin Sağlığa Etkileri:

Akarsu ve derelerin doğal akış özelliklerinin ortadan kaldırılarak göllere hapsedilmesi ve yapay yollarla akışkanlık kazandırılması, doğa ve insan sağlığı açısından büyük yıkıma yol açmakta. Baraj-HES projeleri nedeniyle halkın kendine yeterli ekonomik faaliyetlerini yürütme koşulları ortadan kalkmaktadır. Bu durum, yetersiz ve yanlış beslenmeden kaynaklanan hastalıklar ve sakatlıkların, sıtma, tifo, verem, kolera gibi bulaşıcı veya yaygın hastalıkların; ayrıca iç hastalıkların ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

2-Kürdistan'ın Güneyi:

Mevcut haliyle Kürdistan'ın en çok savaşa, saldırıya ve talanlara maruz kalan parçası; Güney Kürdistan'dır. 20 yy'ın başından bu yana bu alanda inşa edilmeye çalışılan ulus-devlet modelinin temel saldırı alanı Kürt toplumuna ve Kürtlere yönelik olmuştur. Bu anlamıyla ekonomik sömürünün ve soykırım saldırılarının en yoğun yaşandığı bir alandır.

Bölgenin diğer ekonomik sorunlarından bir tanesi de; zengin petrol yatakları ve uluslar arası siyasetler sonucunda ortaya çıkan gelişmelerdir. 1920'li yılların başında Şex Mahmut tarafından bu politikalara ve ekonomik saldırılara yönelik geliştirilen isyanlar, bu çevreler ve bölgedeki gerici güçler tarafından kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Bunların sonucunda da bölgenin kalkınma düzeyi ve kendi kaynaklarına yönelik var olan imkanları kullanma konusunda büyük sıkıntılar ortaya çıkmıştır.

1950'li yılların sonundan itibaren ortaya çıkan KDP hareketi ve merkezi yönetimle yaşanan çatışmalarda sürekli bölgenin sömürülmesine ve ekonomik zenginliklerinin heba edilmesine neden olmuştur. Yine KDP oluşumunun Barzani ailesiyle birlikte kendi hanedanlığını da oluşturması ve bu aile yapılanmasının özellikle bölgenin son yıllarında ekonomik sömürü siyasetinde belirgin bir rol oynadığı açığa çıkmıştır.

Güney Kürdistan hem hayvancılık ve hem de tarım konusunda son derece elverişli geniş alanlara sahiptir. Fakat bölgede yaşanan savaşlar ve çatışmalar, uzun yıllar boyunca merkezi yönetimle yaşanan sorunlar neticesinde hem tarım konusunda, hem de hayvancılık konusunda var olan potansiyel değerlendirilmemektir.

Hakim olan bu durum günümüzde bölge genelinde yoğunca yaşanmaktadır. Tabi bu konuda yerel güçlerin de bu alanlara ilişkin yatırım yapmaması ve halkı bir şekilde denetim altında tutması da, var olan po-

tansiyelin işletilememesinde önemli bir faktör olmaktadır. Bölge yönetimi halkın tarım ve hayvancılık kültüründen uzaklaşması için her türlü ihtiyacı kendisi karşılamaya çalışıyor. Bunun karşılığında ise halkın elinden tüm ekonomik imkanları alıyor. Tarım ürünlerinin olgunlaşma ve hasat zamanlarında iç üretimi ve pazarı engellemek için dışarıdan bol miktarda ve ucuz fiyatla besin maddeleri ithal ediliyor. Bölge genelinde halkın kırsal alanlarda, Koçerliği ise çoğu zaman yaşanan çatışmalardan dolayı olumsuz etkilenmektedir.

Bölgenin demografik yapısında özellikle son yıllarda hem merkezi Irak yönetiminden, hem de uluslar arası güçlerden süreklileşen bir müdahale söz konusudur. Özellikle 1980-90 arası dönemde Hewlêr, Musul ve Kerkük'te Araplaştırma bu politikalar doğrultusunda yaygınlaştırıldı. Günümüzde de Musul'da Yahudilerin, Kerkük'te Arapların yerleştirilmeleri yaygınlaştırılıyor. Bunlarla bağlantılı olarak bu bölgede misyonerlik faaliyetleri sürdürülmektedir.

Yine Güney Kürdistan'da özellikle Türk şirketleri, batılı güçler ve ekonomik organizasyonlar tarafından; bölgenin sosyokültürel gerçekliğiyle hiç uyuşmayan yerleşim birimleri inşa edilmektedir. Alman Köyü, Amerikan Köyü, İngiliz villaları vb.

Bölgede etkin olmak isteyen güçlerden bir tanesi de; Gülen cemaatidir. Cemaat bu bölgedeki çalışmalarında etkin olabilmek için bölgesel yönetimle yoğun bir işbirliği içerisinde bulunuyor. 2003 müdahalesinden sonra gerçekleşen yenilenme çalışmaları adı altında inşaat sektörü başta olmak üzere, eğitim, sağlık, ve basın-yayın çalışmalarından-büyük hipermarketlere kadar çok geniş bir alanda sürekli cemaatin etkinliği söz konusu olmaktadır. Bu anlamıyla Güneyin ekonomik alanlarında cemaatin etkisi ve denetimi oldukça fazladır. Taşluca'daki demir ve çimento fabrikaları, Neçirvan ve Gülen ortaklığının kar elde etmesi için üretimleri düşürülmüş, daha sonrasında da bu fabrikalar mecburen Fransızlara satılmıştır.

Bunlarla paralel olarak da, bölgede tüketim kültürü yaygınlaştırılmak istenmektedir. Cemaat ve farklı uluslar arası güçler eğitim gibi alanlarda da etkin olmaya çalıştıkları gibi GAP'a benzer projeleri de bu alanda oluşturmaya büyük önem göstermektedirler. Geliyê Zap ve Geliyê Alibeg gibi alanlarda gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler.

Uluslar arası güçlerin bölgede gerçekleştirdiği diğer bir ekonomik faaliyette bol bol arazi satın almaktır. Hewlêr başta olmak üzere Güney'in genelinde Türkler stratejik, verimli ve büyük araziler satın almaktadırlar. İbrahim Tatlıses ve Gülenciler bu alanda oldukça etkili olmaktadırlar.

Bölgedeki ekonomik sömürülerden bir tanesi de, bölgenin tarihsel zenginliklerine yönelik geliştirilmektedir. Var olan antik ve tarihsel zenginlikler, kaçakçılık sonucunda bölge dışına götürülmektedir. 2009 yılında

Hewlêr müzesi yangın adı altında soyulmuştur. Bunun yanında Hewlêr kalesinde çok eski dönemlere ait olan zenginlik kaynakları da talan edildi. Bu bölgeyi önce Fransızlar, sonrasında da Amerikalılar kiralamıştır. Bu alanda da arkeoloji adı altında büyük servetler gasp edilmiştir.

3-Kürdistan'ın Doğusu:

Kürdistan'ın bu parçasında ekonomik soykırım ve talan çok yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bölgenin genelinde uzun yıllar boyunca süren savaşlar, çatışmalar nedeniyle Kürtler ve ekonomik değerleri olumsuz etkilenmekten kurtulamamıştır. Aynı zamanda bölge genelinde, Kürtlerin yaşadığı coğrafyaya egemen güçler tarafından da sürekli ekonomik baskılar uygulanmış, hatta bu alanın hiçleştirilmesi hakim bir politika olarak dayatılmıştır.

Egemen güçlerin bu yaklaşımı sonucunda halkın genelinde, belirlenen sınırların dışına çıkma yoktur. Daha çok kendi başına ekonomik alanlar oluşturma, var olan ekonomik potansiyeli değerlendirme gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. Doğu Kürdistan'da hem tarım alanında hem de hayvancılıkta merkezi yönetimlerden bağımsız bir duruş yoktur. Burada üretilen tarımın, İran genelinde etkili olması itibariyle de merkezi yönetim bu durumun değişmemesi için yoğun bir çaba içerisinde bulunmaktadır.

Kürtlere yönelik İran'ın politik yaklaşımlarında en belirgin örnek ise; İran genelinde yasak olan bir çok şeyin buralarda serbest olması, İran genelinde serbest olan bir çok şeyin burada yasak olmasıdır. Bunun yanında İran son yıllarda; Kürtlere yönelik her yaklaşımında olduğu gibi ekonomik alanda da TC'yi taklit etmeye çalışmaktadır. Özellikle bölgenin doğal zenginliklerinin farklı yol-yöntemlerle başka alanlara aktarılma çalışmaları yoğunlaşmaktadır. İran devleti son yıllarda baraj ve HES yapımını yaygınlaştırmakta, Kürdistan'da halkın kendi bölgelerindeki su kaynaklarını kullanmasını engellemekte; bu suları kanallar, borular ve tünellerle Azeri bölgelerine götürmektedir.

İran devletinin, en etkili sömürü yöntemlerinden biri de halı dokumacılığını yaygınlaştırmaktır. Ancak son yıllarda halkta bu konuda ciddi bir bilinç gelişmiştir. Bununla bağlantılı olarak da İran devleti, köylerde ekonomik zemin ve imkan bırakmamaktadır. Örneğin, devletin bu politikaları neticesinde 2007 yılında sadece Salmas'ta 70-80 köy kendiliğinden boşalmıştır. Devlet bu durumun farkına vardığı için bölgede yaşanan göçlere ve farklı alanlarda Kürtlerin dağınık bir şekilde yaşamalarına her türlü müsamahayı göstermektedir. Halk içinde Kristal adlı uyuşturucunun kullanımını yaygınlaştırmaktadır.

İran'da Kürtler, tek başlarına önemli derecede iş kuramazlar, işletme yapamazlar. Bu konuda devlet, oldukça sıkı davranmaktadır. Kürtlerin

ekonomik özgürlüklerini elde etmelerinden ziyade farklı biçimlerde devlete bağlanmalarına yönelik çeşitli teşvikler halk üzerinde uygulanmaktadır. Bunlardan en bilineni ise ajanlaştırma olmaktadır. Besiclik sistemi yoluyla koruculuk ve kaçakçılık devlet kontrolünde yaygınlaştırılmakta; Serhat sınır boylarındaki kaçakçılar devletle işbirliği yapan tüccarlar haline getirilmektedir.

İran devletinin ekonomik sahada Kürtlere yönelik uyguladığı politikalardan biri de Yarane uygulamasıdır. 2010 yılı Temmuz'unda başlatılan bu politikanın özünde yardım adı altında halkın devlete bağlanması esas alınmaktadır. Bu politika doğrultusunda İran devleti tarafından her aileye 50 bin tümen yardım verilmektedir. Ancak bunun karşılığında iç pazarda her şeyin fiyatı da yine aynı İran devleti tarafından arttırılmakt; yani bir yandan verdiğini, diğer yandan daha katmerli bir şekilde geri almaktadır. Örneğin bu politikalardan önce bir torba un 6-7 bin tümenken, bu politikanın ardından 20-25 bin tümene çıkmıştır.

Son yıllarda bu politikaları yaygınlaştıran İran devleti kendi kontrolünde endüstriyalist çiftlikler ve üretim yerlerini de yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Özellikle Soran bölgesinde devlet odaklı endüstriyalist tarım egemen hale getiriliyor. Örneğin çilek, mantar, hayvansal ürünlerin üretimlerinde bu politikalar izlenilmektedir. Fakat burada halkın bu üretime katılımı ise emek gücü dışında olmamaktadır.

4-Kürdistan'ın Güneybatısı:

Kürdistan parçaları içinde ekonomik anlamda her türlü baskıya ve sömürüye tabi kalan parçalardan biri de burası olmuştur. Uzun yıllar boyunca ulus-devletin her türlü sömürücü politikalarına maruz kalan bu parçada, ekonomik üretim adına veya kendi değerlerini oluşturma boyutunda herhangi bir yaprağın dahi kıpırdamasına izin verilmemiştir.

Güneybatı Kürdistan parçasında yaşayan Kürtler, 20 y.y.'ın başlarında oluşturulan Arap egemenlikli ulus-devlet yapılanması ardından, ekonomik/politik olarak tam bir statüsüzlüğe mahkum edilmişlerdir. 1960'lı yıllardan sonra gelişen Baas rejimiyle birlikte bu durum daha da yoğunlaşmıştır.

Bölgenin ekonomik potansiyeli, bu dolayı kullanılamamış, merkezi yönetimin tam tahakkümü geçerli olmuştur. Özellikle devlet tarım arazilerini mülkleştirmiş, kapitalistik anlamda da olsa üretime dönük fabrika, işletme türü yatırım yapmadığı gibi özel yatırıma da izin vermemiştir.

Bölgenin sahip olduğu ekonomik değerlere yönelik uygulanan temel politika ise; bunların işletilmesi karşılığında devlet bölgeye diğer tüketim malzemelerini aktarmıştır. Uzun yıllar boyunca bu durum devam etmiştir.

Afrin bölgesinde oldukça yaygın olan zeytincilikte ve Derik bölgesindeki tarımcılıkta bu durumu net görebilmek mümkündür. Burada ortaya çıkartılan ürünler devlet tarafından alınarak, bunların yerine bölgenin ihtiyacı olanlar verilmiştir. Burada bölge insanının ticari faaliyetlerinde bu şekilde bir sınırlama uygulanmıştır.

Bölgenin bir diğer ekonomik kaynağı ise yer altı zenginlikleridir. Özellikle Suriye geneline tekabül eden petrol yatakları ve rezervleri Derik'te bulunmaktadır. Petrol yataklarında da devlet kontrolü ve denetimi yaygın bir şekilde kullanılmış bu tür ekonomik işletmelerde Kürtlerin çalışan olarak bile yer almasına izin verilmemiştir.

Suriye devletinin son dönemlere kadar bölgeye yönelik temel yaklaşımlarından bir tanesi de; bölgenin demografik yapılanmasına yönelmek olmuştur. Özellikle Araplaştırma son zamanlarda yaygınlaştırılmış ve Kürtlerin yoğun bir şekilde göçertilmesi için her türlü yol ve yöntem denenmiştir. Bölgenin son yıllara kadar yaşadığı yoğun göçün altında tamamen devletin bu politikaları etkili olmuştur. Ekonomik soykırım amacıyla yürütülen bu saldırıların Kürt toplumsal gerçekliğini parçalama hedefi taşıması son derece tahripkar sonuçlara yol açmıştır.

Eğitim alanında bile özel okullar devlet denetimi temelinde, Araplaştırma amacına dönük olarak işletilmiştir. Yine petrol zengini olan Derik kentine son dönemlere kadar gayr-ı Müslimler yerleştirilmiş ve bunların askere alınmaları için kimlik verilmiştir.

Baas rejiminin bu parçada Kürtlere yönelik gerçekleştirdiği en büyük saldırılardan bir tanesi de vatandaş statüsü dahi tanımaması, kimlik bile vermemesidir. Devletin bu politikasından dolayı; Kürtler en doğal vatandaşlık haklarından bile yararlandırılmamıştır. 1990'lara kadar bu politika yoğun bir şekilde yürürlükte tutulmuştur. Bu şekilde kimliksizleştirme, hiçleştirme ve gençlerin göçe zorlanması hedeflenmiştir.

Kürt halk Önderliğinin uzun süre Ortadoğu sahasında kalması ve bu parçayla yakından ilgilenmesi, Özgürlük Hareketinin yürüttüğü örgütlenme ve eğitim faaliyetleri yine özgürlük şehitleri ile pişen bu parçadaki Kürt halkı son süreçte yaşanan gelişmeler temelinde kendi demokratik özerk sistemini kurma temelinde harekete geçmiştir. Kürt halkının kırk yıldır yürüttüğü özgürlük mücadelesi ve Ortadoğu genelinde yaşanan halk ayaklanmaları ile bölgeye dönük emperyalist politikalar bölgenin tüm dengelerini değiştirmektedir. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda Kürtlerin, statüye kavuşması ve kendi sosyal, siyasal, ekonomik örgütlenmesini geliştirmesi var olan ulus-devlet politikalarının aşılması ve komünal değerlere dayalı öz ekonomik yönetimin oluşturulması için büyük bir fırsat yaratmış bulunmaktadır.

III. BÖLÜM
DÜNYA GENELİNDE BAZI KOOPERATİF VE KOMÜN DENEYİMLERİ

Demokratik-Komünal kooperatif, kendi kökenini insanlığın günümüze kadar süregelen ve özünde demokratik, ortaklaşmacı, paylaşımcı, dayanışmacı ve eşitlikçi değerlere dayanan toplumsal ekonomi geleneğine dayandırır. Yakın dönemde ortaya çıkan kooperatif deneyimlerini de kendi değerleri olarak görür. Demokratik-Komünal kooperatif, kooperatif hareketinin demokratik-komünal tarzda yeniden inşa edilmesinin öncüsü olma iddiasındadır. Bu temelde, Dünya genelinde ortaya çıkmış belli başlı komün-kooperatif deneyimlerini kısaca da olsa ele almakta fayda vardır.

1-Ortadoğu jeo-kültüründeki komünal hareketlere kısa bakış:

Topluluktan toplumsal yaşama geçişin gerçekleştiği coğrafya olan Ortadoğu, aynı zamanda ilk komünlerin de kurulduğu alandır. Bu temelde, neolitik devrimin bir komün devrimi olduğu söylenebilir. Devletçi güçlerin ortaya çıkışıyla birlikte Kürdistan ve Ortadoğu'da komünal topluluklar ve yaşam kültürü sürekli saldırı ve baskılara maruz bırakılmıştır. Ancak herşeye rağmen komünal yaşam ve ekonomi, günümüze kadar önemli oranda kendisini koruyabilmiştir. Bunda toplumun kesintisiz demokratik-komünal direnişinin yanı sıra devrimci karakterdeki demokratik-komünal ve eşitlikçi hareketlerin de büyük payı olmuştur.

Zihniyet oluşumlarında halkların ve kültürlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları açıktır. Özellikle Ortadoğu jeo-kültüründeki tüm toplumsal, demokratik, kültürel, felsefik ve düşünsel hareketlerin, komünal direnişlerin ve deneyimlerin zihniyetlerinin kökenleri Mitraizm, Hermesçilik ve Zerdüştiliğe dayanmaktadır. Günümüze kadar gelebilen Kızılbaşlık, Ehle-heq/Yarsanlık, Êzîdîlik gibi daha birçok devlet-iktidar dışı kültürler ağırlıklı olarak bu geleneği yansıtırlar. Bu çerçevede bilinen bazı komünal oluşumları ve direnişleri ele alacak olursak.

Mazdekizm:

Esasta gücünü Ortadoğu toplumu ve kültüründen alan Mazdekizm, ağırlıklı olarak Zerdüştilik ve Maniheizm olmakla birlikte o dönem Ortadoğu'sunda etkin olan Musevilik, Budizm, Hristiyanlık ve Yunan Felsefesinden de önemli oranda etkilenen bir komünal direniştir. Mazdekizmde, İnsan ve toplum, kendisini özel mülkiyetten, bencillik ve bireycilikten, dini iktidar ve sermaye aracı olarak kullanmaktan, şiddet ve açgözlülükten uzak tutması gerekir. İnsanlık ancak bunlara karşı savaşarak eşitliğe, kardeşliğe ve sevgiye dayanan topluma kavuşabilecektir.

Mazdekizmin ilkeleri;

1-Mal ve servetlerin toplum tarafından ortakça paylaşılması,

2-Kadın-erkek arasında eşitliğin sağlanması,

3-İnsanlar üzerinde iktidar ve tahakküm kurulmaması.

Mazdek'in katledilmesinden sonra direnişi, eşi Hûrrem tarafından devam ettirilmiştir.

İhvan-ı Safa:

Saflık-arınmışlık kardeşliği olarak bilinen bu hareket, 8.-13. Yüzyıllar arasında etkinliğini sürdürmüştür. Devletçi uygarlık güçlerine karşı demokratik-komünal yaşamı savunan İhvan-ı Safa'nın kendinden önceki demokratik direniş geleneğini sahiplenerek birçok değerini, dönemin ve mekanın koşullarına uyarladığı söylenebilir. Yapılan araştırmalar, İhvan-ı Safa'nın erdem, kişisel arınma, dürüstlük, bilgelik, eşitlik, dayanışma, kardeşlik gibi insanlık değerlerini esas alan bir ortak yaşam; yani demokratik-komünal toplum ütopyasına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmacı yazar Faik Bulut'un İhvan-ı Safa adlı eserinde Hareket'in "Fazilet Toplumu" projesine ilişkin şunlar aktarılır:

"...Mehdimiz zuhur ve huruç eylediğinde, kıyam günümüz geldiğinde, güneşimiz doğduğunda, esrarımız açıklandığında, insanlarımız -gizlendikleri- mağaralardan çıktığında, yepyeni bir şehir kurmalıyız ki, cemaatimiz orada toplanabilsin. Ayrı düşenlerimiz birbirine kavuşabilsin. Ortak evimiz kurulabilsin ve kararımızı kendimiz verebilelim...

Yolunu kaybetmiş bir topluma, zalim bir zümreye, mekruh bir çeteye ve sapkın din alimlerine karşı-alternatif fazilet toplumu-Ehl ül Hayr-iyi insanlar topluluğu-kurulacağı fazilet şehri.

Tüm yaratıklar kopmaz bağlarla birbirlerine bağlıdırlar. Biri olmaksızın diğeri olamaz. Hayattan soyutlanmış bir insan hakirdir. İster şehirli, isterse köylü olsun insanlar işbölümü sayesinde ihtiyaçlarını karşılamak üzere imece yolunu seçerler. Herkes bu işbirliği ve işbölümü sayesinde kendi alanında uzmanlaşır. Zanaat, ticaret, bilim ve eğitim, yönetim, genel hizmetler gibi faaliyet alanları doğar. Yine bu iş bölümü ve işbirliği sayesinde 'herkese işine ve mesleğine göre ücret' ödenir.

Bu şehirde bütün bedenler ve ruhlar birdir. Sanki yek-vücut olmuştur insanlar. Daha doğrusu, bedenler ayrı, fakat ruhlar birdir. Tüm düşmanları, şeytan yandaşlarını alt eden bu ruh birliğidir.

Onları birleştiren harç, ortak dava ve sürekli sağduyudur. Harcı ve çimentosu ise sevgidir, muhabbettir. Nasıl bir muhabbet olduğu önemli değildir. Sevgi ve muhabbeti öldüren dört kötülük vardır. Esasen muhabbet, kardeşlerimizin özüne yabancı değildir. Çünkü biz, aynı rahimden gelmiş insanlar olarak, aynı ruhu taşıyoruz...."

İhvan-ı Safa üyeleri, özgür olarak yaşadıkları alanlarda Fazilet Toplumu projesini hayata geçirmek amacıyla 'Dar-ül Safva' adı verilen arınma evleri kurmuşlardır. Kadınların belirleyici otorite olduğu bu yaşam alanlarında kadınlar ve erkekler, eşlerini özgürce seçebilmekte, özgürlük ve eşitliğe dayalı sevgi anlayışı esas alınmaktadır; doğan çocuklara ise "Evlad-ül Safva" yani arınmış çocuklar denilmekte ve toplum tarafından yetiştirilmektedirler. Kendilerini *"bizler Safa kardeşleriyiz, ihlâslı, saf, feragatkâr"* olarak tanımlayan bu demokratik-komünal hareket, kuram ve politika olarak günümüze kadarki tüm demokratik hareketleri etkilemiştir.

Karmatiler:

Karmatiler, başlangıçta sadece köylü ve köle topluluklar içinde benimsenir ve örgütlenirler. Ancak, hareket başarılı oldukça, giderek Ortadoğu çapında, devlet-iktidar dışı olan tüm toplumsal kesimleri çatısında toplar. Karmati hareketi içinde kadın, saygınlığını tekrar elde eder. Karmatilerde çocukların eğitimine özel önem verilir. Bu çerçevede Karmatilerde öğretmen-önder-öncü düzeyinde olan Dai'ler, bizzat çocukların eğitimini üstlenirler. Karmatiler komünal yaşam ve ekonomik sistemlerini adım adım inşa etmeyi seçmişler. Etkinlik kurdukları bölgelerdeki halklardan önce bir dirhem değerinde "fıtre" vergisi alıp bu gelirle hareketin söz konusu alandaki çalışmalarını finanse ederler. Halk eğitilip Karmatilere inancı gelişince, bu sefer kişi başına bir dinara denk düşen "hicret" adlı vergi alınıp, bunun bir kısmı hareketin halkı örgütleme ve kurumlaşma çalışmalarına harcanırken bir kısmıyla da muhtaç durumda olanların ihtiyaçları giderilir. İlk Dar-ül Hicre; yani ortak yaşam yurdu, bu vergilerle inşa edilmiştir. Karmatilerin kendi sorunlarına çözüm olacağını gören ve onların düşüncelerini benimseyen halktan bu sefer maddi varlıkları, giyecek ve gıdalarının beşte birini Hareket'e vermeleri istenir. Hareket'in amaç ve hedefi olan ortak yaşamın daha iyi olduğunu gören halk, artık Karmati Hareketi'ne tamamen güvenir ve inanır; böylece onların yanında yer alır. Bu gelişmeye bağlı olarak Karmatiler, ülfet sistemini hayata geçirirler; halktan tüm maddi varlıklarını bir merkezde toplayıp ortak yaşamın kurulmasına katılmalarını belirtirler ve halk da buna olduğu gibi uyar. Karmati Hareketin inşa ettiği toplumda silahları dışında, insanların her hangi bir özel mülkiyeti yoktur; tüm maddi değerleri ortaklaşadır, paylaşım ve dayanışma esastır. Toplumun tüm üyeleri kendi kabiliyeti ve fiziki durumuna göre ekonomik faaliyetlerde yer alır. Üretim ve elde edilen ürünler ile gelirler ortaklaşma temelinde dağıtılır. Karmatiler bazı bölgelerle sınırlı; kapalı toplum ve ekonomiyi esas almazlar; tüm Ortadoğu ve hatta onun da ötesindeki çok uzak diyarlarla ekonomik ilişkileri ve ticari faaliyetleri geliştirmişlerdir. Basra Körfezine yakın alanlarda yaşayan

Karmati topluluklar, Japonya'ya kadar bir çok ülkeyle ticaret yapmışlardır. Ayrıca bu geniş ticari ilişkiler, farklı halklardan bir çok insanın da Karmatilere katılmalarına yol açmıştır.

2-Son iki yüzyıldaki komün ve kooperatif deneyimleri:

Sovyetlerde Kolhozlar:

1920'li yılların ortalarından itibaren kurulan Kolhozlar ve Sovhozlar, devlet tarafından sağlanan topraklar üzerinde kurulan kolektif tarım işletmeleridir. Hayvanlar ve üretim araçları kooperatife, toprak ise resmen devlete ancak fiilen kooperatife aittir. Bu toprakların büyük bir kısmı devlet mülkiyetinde olup da çok uzun yıllar ekilmemiş tarım arazileri ve tarımsal olmayan arazilerdir. Kolhozlarda yerleşen aileler, kolhozun arazilerini işletmekle birlikte kendilerine verilen belirli ölçekteki arazi üzerinde de kendi tasarruflarında tarımsal üretim gerçekleştirebilmektedirler. Kolhozlar, topluluk tarafından seçilerek görevlendirilen bir yönetim ve bu yönetimin bir yıllığına seçtiği başkan tarafından idare edilirler.

Üretim sistemi, fiyatlar ve ücretler, devlet tarafından merkeziyetçi ve uzun vadeli planlamalar temelinde belirlenir. Elde edilen ürünlerin önemli bir kısmı anlaşma temelinde devlete satılır. Ancak planlamada belirtilen hedefin üzerindeki ve ayrıca kolhozcu ailelerin kendi arazilerinde elde ettikleri ürünler, kolhoz pazarlarında satılır. Kolhozlar ve sovhozlarda azami verim ölçüsüne göre, bilimsel yöntemlere ve yoğun teknolojiye dayalı entegre üretim sistemi esas alınır. Her bir bölge için ayrı bir ürün veya ürün grubunda yoğunlaşma ve bu şekilde bölgelerin belirlenen tarım-hayvancılık üretimi konusunda uzmanlaşmaları ve birbirlerini tamamlamaları sağlanır.

Kolhozların endüstriyel temelini oluşturan makine ve traktör istasyonları, doğrudan devlete bağlı olup Kolhozlar ve Sovhozlarla işbirliği içinde çalışırlar. Sovyetler genelinde tarım ve hayvancılık alanında en iyi organize olmuş, donanımlı; en gelişmiş ve fazla sayıdaki makine ve araç-gereçler bu kuruluşun elindedir. Çalışanları devlet kadrosu olan MTİ'ler, tugaylar biçiminde örgütlendirilmişlerdir. MTİ'ler eliyle, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde emeğin azami derecede verimli kullanımı, ürünlerin zamanında, yeterli ve kaliteli biçimde elde edilmesi hedeflenmiştir.

Kolhozlar, tarımsal üretimde yüksek düzeyde verim, işsizliğin düşürülmesi, topluluk ruhunun ve toplumsal yaşam kültürünün güçlendirilmesi gibi çok önemli faydalar sağlamıştır. Bununla birlikte toplum içindeki farklılıkları ve adaletsizlikleri de önemli oranda giderdiği söylenebilir. Kendine yetebilen topluluklar olarak kolhozlar, komünal özellikleri önemli oranda barındırmaktadır. Ancak Kolhozlar, toplum tarafından değil,

doğrudan devlet tarafından oluşturulmuş, kuralları belirlenmiş ve büyük oranda onun tarafından işletilmiş ve yönetilmişlerdir.

Kolhozlar, azami üretim ve tüketime dayalı refah anlayışını esas aldıklarından, endüstriyel üretim bir anlamda endüstriyalizme kaymıştır. Kadın-erkek eşitliği, köylü ile proleter arasındaki işbirliği gibi eşitliğe vurgu yapan yönleri olsa da demokratik ve ekolojik özellikleri zayıf kaldığından, sonuçta devlet kapitalizminin ekonomik işletmeleri haline gelmişlerdir. Sovhozlar: Sovhozlar tamamıyla devletin büyük ölçekli çiftlikleridir. Topraklar, makinalar ve diğer tüm üretim araçları doğrudan devlete aittir ve onun tarafından merkezi planlama dahilinde işletilir.

İsrail - Kibbutzlar:

Kibbutzlar, genel olarak 100 ila 2000 arasında değişebilen, ancak çoğunlukla 300 ila 700 arasında ailenin yaşadığı yerleşimlerdir. Kibbutz'un tüm üyeleri genel meclisi oluşturur. Topluluğun yaşamı ve çalışmalarla ilgili tüm sorunlar ve ihtiyaçlar, genel mecliste seçilen komiteler yoluyla çözülür. İskan, sağlık, eğitim, mali, kültür gibi alanlara ilişkin komiteler ve Kibbutz'un yönetimi, tüm üyelerin katılımıyla genel mecliste berlirlenir ve görevlendirilirler. Haftada bir toplantı yapılır. Aynı yöntem, Kibbutz'un ekonomik işletmesi için de geçerlidir. Tüm çalışanlardan oluşan işçi meclisinde komiteler belirlenir, genel yönetici dışındaki tüm görevliler seçilir. Komiteler ve yönetim, meclis tarafından denetlenir. Kibbutz'un yönetim kurulu; işletmelerin en üst düzey yöneticileri, işçi temsilcileri ve Kibbutz temsilcilerinden oluşur.

Kibbutzlarda yaşam ortaklık, dayanışma, paylaşım ve eşitlik üzerinde tesis edilir. Yeme-içme, temizlik, çocuk bakımı gibi konularda oluşturulan ortak yaşam alanlarından Kibbutz'un tüm üyeleri eşit biçimde yararlanırlar. Bu işler aile ortamından çıkarılarak kadınların ve erkeklerin kolektif olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler olarak düzenlenirler. Çocukların bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesi kolektiftir. Kibbutzlarda 12 yıllık kesintisiz eğitim mecburidir. Tüm ekonomik faaliyetler, ortaklaşa ve Kibbutz kolektivizmi içinde gerçekleşir. Tüm yapılar ve üretim araçları, Kibbutz'un kolektif mülkiyetindedir. Ekonomik faaliyetler sonucunda elde edilen ürünler, Kibbutz maliyesine aktarılır. Bunların bir kısmı Kibbutz'da yaşayanların ihtiyaçlarına göre dağıtılır, büyük kısmı ise satılır. Elde edilen gelirin bir bölümü, topluluğun değişik ihtiyaçları için oluşturulan fonlara aktarılırken geri kalanıyla da çalışanların ücretleri ödenir. Kibbutz'a yerleşen birisi, oturduğu evi satamaz ve kiraya veremez. Bununla birlikte Kibbutz'da yaşayıp da dışarda çalışanların maaşları doğrudan Kibbutz kasasına girer. Haftanın 6 günü çalışma vardır. Çalışabilecek tüm üyeler, Kibbutz'un belirlediği kolektif çalışmalarda yer almak zorundadır. Ancak bununla birlikte

her ailenin küçük ölçekte bahçesi de vardır. Kibbutzlarda yaşayan topluluk, kendi ekonomik ihtiyaçlarını Kibbutz genelinde oluşturduğu örgütlenmeler yoluyla merkezi olarak karşılar. Barınma, beslenme, sağlık, eğitim, giyecek gibi temel konularda herkes eşit düzeyde faydalanır. Ayrıca, Kibbutz ile ailenin maddi koşulları ve ihtiyaçlara göre, bireyler veya aileler kendi bireysel ihtiyaçlarını bağımsız olarak da temin edebilmektedirler. Kibbutzlardaki üretim ve paylaşımda " Herkese kabiliyetine göre, herkese ihtiyacına göre" ilkesi esas alınır.

Kibbutzlardaki ekonomik faaliyetlerde eğitime, araştırma-inceleme ve geliştirmeye dönük mühendislik ve teknolojiye büyük önem verilmesi, nihayetinde tarımın endüstriyalistleşmesine yol açmıştır.

1970'li yıllarla birlikte tarım ağırlıklı olmakla birlikte tarıma dayalı imalat, plastik, balıkçılık ve metal gereçler gibi diğer üretim dalları da Kibbutz'ların faaliyetleri arasına girmiştir.

Kibbutzlar, sosyalizmi Siyonizm'e eklemleyerek İsrail ulus-devletinin en önemli temeli haline getiren siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik model olmuşlar, bununla birlikte İsrail kapitalizmine de çok büyük katkı sağlamışlar; son on yıllarda, hızla kapitalistik şirket olma yoluna girmişlerdir. Günümüzde çoğu kibbutz'da, dışardan getirilen ücretli yöneticiler ve işçiler çalıştırılmakta olup ücret eşitliği de ortadan kalkmıştır. Birçok kibbutz'da evler özel mülkiyet haline gelmiş veya yemek, çamaşır, kültürel ve sportif hizmetler ticarileştirilmiştir.

Moşavlar: İsrail'de kırsal alanda kurulmuş kooperatif köyleridir. Bu kooperatifler entegre üretimi kullanmasalar da teknoloji ve bilimci yöntemlerden yoğun biçimde faydalanmaktadırlar. Moşavlar, kolektif çiftlikler olmasına rağmen belli oranda bireysel mülkiyet ve ekonomik faaliyete de yer verilir. Moşavlarda aileler sadece burada satın aldıkları toprakları işleyebilirler.

Bask Modeli Kooperatifçilik- Mondragon Kooperatif Hareketi:

Mondragon Kooperatif Hareketi, Yurtsever Basklı bir papaz olan Jose Maria Arizmendiaretta tarafından, Bask ülkesinde, Bilbao yakınlarındaki Mondragon kentinde kurulmuştur. 1943 yılında, Mondragon kentinde bir meslek okulunun açılmasıyla başlayan süreç günümüze kadar adım adım ilerletilerek Dünya genelinde en başarılı kooperatif-komün hareketlerinden biri düzeyine ulaşır. Mondragon Kooperatif Hareketinin aşamalarını kısaca sıralarsak; 1956 yılında Mondragon İşçi Üretim Kooperatifi kurulur. Kooperatife ait fabrika daha sonra büyük ölçekli endüstriyel üretime geçerek ürün çeşidini ve miktarını artırır. 1959 yılında " Caja Laboral Popular" (Emekçi Halkın Bankası) ve "Lagun-Aro" adında bir sigorta şirketi kurulur. 1969 yılında, Bask Ülkesi'ndeki küçük dükkanlar birleştirilerek

ülke genelindeki en büyük kooperatif olan Eroski kurulur. 1970'li yıllarda, IKERLAN adlı araştırma enstitüsü ile Otalora adlı araştırma ve geliştirme merkezi, 1997 yılında da Mondragon Üniversitesi kurulurlar. Bask ülkesinin, İspanya devleti sınırları içindeki kişi başına gelir düzeyinin en yüksek; aynı zamanda işsizliğin en düşük olduğu bölge olmasında Mondragon Kooperatif Hareketinin belirleyici bir rolü vardır.

Arizmendiarretta, Mondragon Kooperatif Hareketi'ni, hem Bask halkının toplumsal zayıflıklarına, hem de kapitalist moderniteye karşı eleştiri üzerinde inşa etmiştir. Toplumun bütün üyelerinin kendi yaşamlarını ve toplumsal yaşam alanlarını kendilerinin düzenlemesi ve yönetmesi; ekonomik alanın da bu hedefin bir parçası olarak ele alınması amaçlanır. Tüm toplumsal alanların özerkleştirilmesiyle özerk, yani devlet-dışı bir topluma ulaşılması hedeflenmiştir. Sınıf mücadelesi değil, sınıfsızlaşma mücadelesiyle ancak demokratik, komünal, eşitlikçi ve özgür bir toplumun inşa edileceğine inanılır. Mondragon Kooperatif hareketinin temel anlayışı özü itibariyle, J. M. Arizmendiaretta'nın ; "Mondragon'daki kooperatif denemesi ekonomik eylemi kullanan bir eğitim hareketidir." ve "Hiç kimse ne başkasının kölesi, ne de efendisi olmalı." sözlerinde dile getirilmektedir. Hareket, halkın kendi özgücüne dayandığı; devlet olmayan, özerk, komünal ve demokratik bir ekonomik alan örgütlenmesidir.

Mondragon Kooperatif Hareketinin temel ilke ve ölçüleri:

1. Açık ve gönüllü üyelik: Belirlenen işler için mesleki yeteneğe sahip olan tüm kadın ve erkekler üye olabilir. Bununla birlikte insanlara meslek kazandırılarak Hareket bünyesine girmelerinin önü açılır.

2. Demokratik örgüt: Karar alma süreçlerine tüm üye işçilerin eşit düzeyde katılımı; her üyenin bir oy hakkı esas alınır.

3. İşçi hakimiyeti: Hareketin üyeleri, aynı zamanda Hareketin yöneticileridirler. Bu şekilde emeğe yabancılaşma değil emeğe sahip çıkma esas alınır.

4. Sermayenin araç ve ikincil olması: Sermaye, iş için ikincil bir araçtır ve işletmenin gelişmesi için gerekli bir unsurdur. Elde edilen sonuçlar doğrudan sermaye ile bağlantılı değildir.

5. Yönetime katılım: İşletme yönetimine üyelerin katılımı ile, kendi kendine yönetim giderek gelişir.

6. Ücret birliği / dayanışması: Sosyal çevre ve şirketin geri kalan bölümleri ile dayanışma içinde, her bir kooperatif işletmenin mevcut olanaklarına göre ücret belirlenir.

7. Kooperatifler arası işbirliği: Kooperatifler arası kazanç havuzu oluşturulur ve işçi üyelerin transferi gerçekleştirilir.

8. Sosyal dönüşüm: Kazancın çoğunlukla yeniden yatırıma dönüştürülmesiyle, yeni kooperatif iş alanları yaratmak ve toplum kalkınmasında başlatıcı destek verilir.

9. Evrensel yapı: Sosyal demokrasi için çalışma, barış, adalet ve kalkınma amaçlarının paylaşımı desteklenir.

10. Eğitim: Kooperatif ve mesleki eğitim için, yeterli insan ve ekonomik kaynak tahsis edilir.

Meksika-Zapatistler:

Zapatist Mücadele, EZLN (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu) adıyla 1983 yılında başlar. 1994 yılının ilk günü ise gerillaların öncülüğünde büyük bir halk ayaklanması başlatılır. İlk günde, Chiapas eyaletindeki dört büyük kent ile onlarca yerleşim biriminin belediyeleri işgal edilir ve bu alanlar denetime alınır. Zapatistler, iktidar yoluyla toplumun değiştirilmesini değil, toplumun kendi kendini yönetmesini ve bu düzeye gelinceye kadar da yöneticiler üzerinde doğrudan denetim kurmasını savunmaktadırlar. Sloganları olan "itaat ederek yönetme" tarzında, halk izler ve denetlerken, yönetenler de dinler ve uygularlar. Zapatistlere göre, küçük bir grup her ne biçimde olursa olsun kendi başlarına, toplumu ilgilendiren hiç bir kararı alamaz ve uygulayamaz.

Aguascalientes: Aguascalientes'ler EZLN gerillalarının yerli halklarla ve diğer toplumsal güçlerle diyalog kurma mekanlarıdır.

-Özerk-otonom belediyeler: 1994 yılında ilk işgal edilen yerlerden başlayarak Chiapas Eyaletindeki Zapatist bölgelerinde, belediyeler özerk olarak yeniden örgütlendirilir. Bu belediyeler, devlete bağlı olmayıp yerel halkın doğrudan yönettiği belediyelerdir.

-Caracoles: Caracole, en küçük yerleşim biriminden en büyüğüne kadar oluşturulan toplumsal bütünlüğe dayalı yaşam birimi, yani komündür.

- Juntas de Buen Gobierno (İyi Yönetim Meclisleri): Her bir isyan bölgesinde; özerk belediye konseylerinden birer veya ikişer delegenin katılımıyla bir junta örgütlenmektedir. Bu juntalar, söz konusu bölgedeki tüm faaliyetleri denetlemek; sorunları, zorlukları ve çelişkileri gözlemlemekten sorumludurlar. Kendi bölgesindeki topluluk veya belediyeye yönelik rahatsızlığı olan herkes bu juntalara eleştirilerini ve görüşlerini iletmektedir. Bu cuntalar, Zapatist bölgeleri dışındaki topluluklar, halklar ve toplumsal kesimlerin yanısıra gerektiğinde hükümet yetkilileriyle görüşmeleri de yürütmektedirler.

Bölgeler, topluluklar ve belediyeler arası dayanışma ve birliğin sağlanması amacıyla, birkaç juntanın bir araya gelmesiyle Juntas de Buen Gobierno'lar (İyi Yönetim Meclisleri) oluşturulmaktadır. Zapatistlerin komün örgütlenmeleri salt yerel topluluklarla sınırlı olmayıp, farklı halk-

ların ve kültürlerin yaşadığı geniş bölgeleri kapsayan komünleri de hedeflemişlerdir.

Bu çerçevede 2003 yılı içinde, "La Realidad-Tijuana Planı"nı ortaya koymuşlardır.

Venezuela Komünleri:

Venezuela'da komünler, yerleşim birimlerini merkez alarak örgütlenmektedir. 15 yaşından büyük olan herkes komün üyesi olabilmekte ve karar mekanizmalarında yer alabilmektedir. Komün, komün sözcüsünü ve komün meclisini seçmekte olup; gerektiğinde meclis kararlarını iptal ettirme, meclis üyeliklerini düşürme ve sözcüyü görevden alma hakkına sahiptir. Komünlerin görevlendirdiği sosyal denetim komiteleri ise projeleri, sosyal ve ekonomiyle ilgili çalışmaları denetlemektedirler.

Komün sisteminde en küçük birimden en büyük organizasyona kadar giden bir demokratik öz-yönetim mekanizması oluşturulmakta. Bu temelde her bir yerleşim birimindeki komünler, bir araya gelerek komün konseylerini oluşturmaktadırlar. Komün konseylerinin üye sayısı, koşullara göre birkaç aileden 200 aileye kadar değişebilmekte; ancak bazı bölgelerde komün konseylerinin sayısı kalabalık olabilmektedir. Konseyler, komün konseylerinin birliğinden oluşan Sosyalist Komün Birliği adlı üst örgütlenme tarafından denetlenmektedir. Komün konseyi kurulacak yerleşim yerlerinde, tüm insanlar ziyaret edilip bu çalışma aktarılmakta ve ikna edilmeye çalışılmakta; ardından söz konusu yerleşim alanında yapılan toplantıyla komün örgütlenmesi başlatılmaktadır.

2008 yılında çıkarılan yasayla birlikte komün örgütlenmelerinde bazı temel ölçüler oturtulmaya çalışılmakta, bu çerçevede:

Her bir komün konseyinin, Yerli halkların yaşadıkları alanlarda en az 10 aileden, köylerde en az 20 aileden; şehirlerde ise en az 150, en fazla da 400 aileden oluşması; üyelerinin en az yüzde 30′unun katıldığı ilk toplantıda temsilcilerini seçmeleri gerekiyor. Doğrudan demokratik katılıma dayalı seçimle oluşturulan temsilciler kurulunda mali konularda 5 kişi ve yürütme konusunda 5 kişi belirlenirken, 5 kişi de sosyal denetimcilikle görevli kılınmaktadır. Seçilen kişilerin birbirleri ile yakın akrabalık ilişkisi bulunmaması gerekmekte. Komünü oluşturan topluluk gerekli gördüğü zaman, üyelerinin en az yüzde 10'undan fazlasının katıldığı bir toplantıyla seçtiklerini görevden alabilmektedir. Ayrıca her komün konseyi maaş almayan ve gönüllü olarak çalışan bir sözcü seçmektedir. Son yıllarda komün konseyleri arasında birlik ve çatı örgütlenmeleri yaygınlaşmaktadır. Komün Konseyleri; Demokratik öz-yönetim, Sosyal eşitlik sağlama, Altyapı-üstyapı ve barınma projeleri, Eğitim, Ekonomi, Sağlık, Kültür-sanat-spor, Medya ve Güvenlik gibi alanlarda toplumun ihtiyaçlarını karşılama-

nın yanısıra, devlet kuruluşlarının dönüşümleri için de kadro, teknik ve danışmanlık desteği sunmaktadırlar.

Ülke genelinde yaklaşık 60 bin komün konseyinin kurulmasının planlandığı; 2006 yılından itibaren toplam 30,179 kömün konseyinin kayıt altına alındığı ve bunlardan yaklaşık 25 bin kadarının işlevlerini yerine getirdikleri belirtilmektedir.

3-Komun ve Kooperatif kuramcıları ve girişimleri:

Robert Owen (1771-1858)

İngiliz girişimci Robert Owen, 1799 yılında satın aldığı New Lanark fabrikalarının bulunduğu bölgedeki halkın yaşam ve çalışma koşullarının çok ağır olması karşısında çözüm yolları arar. Owen'in iyileştirme çabaları sonuç verince, hem işçilerin temel ihtiyaçları eskisinden daha iyi karşılanır ve hem de şirket ticari açıdan başarılı olur. Ardından Owen, deneyimlerini bir model haline getirmeye çalışır. 18 yaşından küçük olanların çalışma saatlerinin azaltılması, 10 yaşından küçük çocukların çalışmalarının yasaklanması, çocukların üç yaşından sonra topluluk tarafından yetiştirilmelerini, üretim ve tüketimin toplum tarafından ortaklaşa gerçekleştirilmesini, fabrikalarda ortak yaşam alanları kurulmasını, işbirliği ve dayanışmaya ağırlık verilmesini; bu temelde 1200 kişilik ideal topluluklar oluşturulmasını savunur. Özel mülkiyete karşı olan Owen, din ve aile yapısında da reform yapılmasını doğru bulur. Dönemine ve mekanına göre çok büyük sosyal değişimleri hedefleyen görüşleri nedeniyle devletçi güçlerin baskı ve saldırılarına maruz kalınca ABD'ye gider. 1825 yılında New Harmony (yeni düzen) adında bir model oluşturur. Ancak bu girişimi de aynı nedenlerle 1828 yılında tasfiye olur. Diğer yıl Britanya'ya dönen Owen, 1834 yılında bir sendika lideri olarak İngiltere'deki tüm sendikaların birleşmesine önderlik eder. Kısa sürede hızla gelişen bu kuruluş, devlet ve özel sermaye güçleri tarafından dağıtılır. Ancak dönemin Britanya'sındaki sendika hareketi ile Rochdale kooperatif girişiminin ortaya çıkmasında çok büyük düşünsel katkıları olmuştur.

Charles Fourier ve Falanster modeli:

Çağdaş kooperatif hareketinin ilk ve en önemli teorisyenlerinden Charles Fourier, ekonomik faaliyetin parçalanmasına şiddetle karşı çıkmış; bunun yerine ortak yaşam ve ekonomiyi savunmuş; çözüm olarak da Falanks -Falanster modelini geliştirmiştir.

Fourier, endüstriyalizmin topluma karşı, toplum içinde de herkesin herkese karşı bir savaş hali olduğunu en erken gören toplumculardan biridir. Fourier, endüstriyalizmin ekonomiyi tasfiye ederek kâr ve sermaye birikimini sağladığını, üretim ve dağıtım arasında büyük adaletsizliğe da-

yandığını; bunun sonucunda zenginlerin daha da zenginleştiklerini, yoksulların ise daha da yoksullaştıklarını dile getirmiştir.

Sümerce bir kavram olan falanks; savaşta askerlerin omuz omuza dizilip birbirine kenetlenmesi durumudur. Fourier bu kavramı ortak, dayanışmacı ve paylaşımcı yaşayan topluluk anlamında kullanmıştır.

Elde edilen ürünlerin ve kazancın adil dağılımı, insanlar arası ilişkilerin samimi olması, sadece üretimin değil, yaşamın da ortak olmasını savunan bir komün-kooperatif sistemi önerir. Bu sistemde mutfak ve yemekhanelerin ortak olması, çocukların da ortak yetiştirilmesi, herkesin kendi isteğine göre ve hergün değişik çalışma gruplarında birçok farklı iş yapması savunulur.

19. yüzyıl boyunca Britanya'da Rochdale, Fransa'da Familistere Godin komünü, Lyon ve Paris komünleri, İsviçre'de Jura Konfederasyonu başta olmak üzere bir çok komün ve kooperatif deneyimleri ortaya çıkmıştır. Ancak bunlar başlı başına ayrı bir araştırma konusu olduğundan burada ele alamayacağız.

Mihail Aleksandroviç BAKUNİN

Kolektif anarşizmin önde gelen kuramcılarından ve aktif bir eylem insanı olan Bakunin, toplumun devlet olmadan ortaklaşmacı bir şekilde örgütlenerek kendi kendini yönetebileceğini savunur. Bununla birlikte emekçi ile işçinin aynı şeyler olmadığını; işçilerin işçi olarak kaldığı müddetçe kapitalistin cephesinde yer aldığını; ancak işçiliği terkedip de kendi emeğine sahip çıktığında ise onurunu kazanabileceğini ve ekonomik üretimin gerçek bir ögesi haline geleceğini öne sürer. Kapitalizmde "*işçilerin belirli bir zaman zarfında (ücret karşılığında kapitaliste) kişiliğini ve özgürlüğünü sattığını*" belirtir. Topluma dışarıdan dayatılan her türlü otoriteyi reddeden; yönetim erki ve otoriteyi devletle özdeş gören Bakunin, eşitlik ve özgürlüğe dayalı; devletin ve hiyerarşinin olmadığı bir sosyalizm anlayışını esas alır; "*Bizler Sosyalizm olmadan, özgürlüğün ayrıcalık ve adaletsizlik olduğuna; ve özgürlük olmadan da Sosyalizmin kölelik ve şiddet olduğuna inanıyoruz.*" Der. (Bakunin'in Siyasi Felsefesi, s. 269).

Bakunin, insanların diğerlerinden ayrıcalıklı olmasına karşı çıkarak herhangi bir ayrıcalığa sahip olanın zihnen ve kalben kirli olduğunu belirtir. Devrimcilerin dini, ulusal veya başka herhangi bir duygusal eğilime sahip olmaları halinde onların verili toplum düzenini değiştiremeyeceklerini; dolayısıyla bu tür yönelimlere girmemeleri gerektiğini savunur.

Pierre-Joseph PROUDHON

Proudhon, alternatif toplum arayışlarına yönelince kendini anarşist olarak tanımlar. İşçi ve zanaatkar birlikleri, komünler, yardımlaşma ban-

kası ve kooperatifler aracılığıyla topluluğun kendi üretimini gerçekleştirip pazarını oluşturabileceğini, kendi yaşamını düzenleyip komünlerini inşa ederek kendini yönetebileceğini savunur. Proudhon'a göre; kitlesel eylemlilikler, itaatsizlik eylemleri, grevler gibi yöntemlerle toplum, devleti işlevsiz bırakabilir ve kendi kendini yönetme yeteneği kazanabilir. Tüketimin "herkesin ihtiyacına göre" olması yerine, piyasa üzerinde toplumun denetimini daha doğru bulur. Herkesin kendi işinin sahibi olması; ancak birden fazla kişinin yapacağı işlerin ise kooperatifler biçiminde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunur.

Pyotr Alekseyeviç Kropotkin ve Anarko-Komünizm'i:

Anarşist komünizmin kuramcısı olan Kropotkin, bu akım çerçevesinde toplumsal yaşamın tüm temel alanlarına ilişkin çözümler de geliştirerek anarşizmin toplumsal sistem inşasının oluşmasına en büyük katkıyı sunanlardandır.

Kropotkin'e göre; toplumsal sorunların kaynağı isim veya biçim değil, iktidarın kendisi olduğundan toplumsal devrim ancak özgür komünler yoluyla ve devletsiz bir biçimde gerçekleşecektir. Kropotkin, devrimin sadece devletin bazı kurumlarını değil de devlete ve sömürü düzenine ait ne varsa hedeflemesi gerektiğini; devrimin halk ayaklanmalarıyla başlayacağını, ancak bu şekilde sürekli kılınamayacağını; **daha devrim sürecindeyken bile başta beslenme, barınma, giyinme, eğitim ve sağlık olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarına yönelik çözümlerin gerçekleştirilmesi gereğini savunur.** Kropotkin katı bir bilimselliği esas aldığından, her şeyin en ince ayrıntısına kadar planlanabileceğini; insanın bilimi tam ve yetkin kullanarak doğayı en iyi şekilde değerlendirebileceğini ve dolayısıyla da kendi ihtiyaçlarını temin edebileceğini savunur.

Kropotkin, toplumun doğrudan katılımının olmadığı, toplumun üzerinde olan her türlü yönetimsel oluşumu devlet-iktidar yapılanması olarak görür. Bunun karşısında özgür bireylerden oluşan, hiyerarşinin olmadığı ve gönüllülük temelinde oluşturulmuş anarşist komünizmi esas alır.

Kropotkin'e göre ayaklanan her bir kent kendi koşullarına göre farklılıklar içerecek şekilde kendi komününü kurabilir. Devletin, hükümetin ve özel mülkiyetin olmadığı ve özgür insanlardan oluşan anarşist komünizmi savunur. Anarşist komünizm, ekonomik özgürlükle siyasi özgürlüğü birlikte ve bir bütünsellik içinde ele alır. Kropotkin, komünlere dayalı devrimin ve toplumsallığın kentlerde inşa edileceğini, köylülerin ise bu sürece zaman içerisinde katılacaklarını ancak katıldıktan sonra da hızla ve coşkuyla bu sistemi inşa edeceklerini düşünür. Ekonomik ilişkiler para ve kapitalistik pazar ilişkileri üzerinden değil paylaşım, ortaklaşma ve değiş-tokuş üzerinden yürütülmelidir. Ücretli emek, sömürüyü ve zenginle yok-

sulun varlığını meşru kılar. İşçi, ücret karşılığında yalnız emeğini değil, onurunu ve özgürlüğünü de kapitaliste satar. Ücretli işçi toplumsal ihtiyaçlar temelinde değil de, egemenlerin çıkarları için çalışır ve üretir. Gereğinden çok daha fazla çalışır ama kendi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaz. Ayrıca meslek ve yetenek farkı gerekçe gösterilerek çalışanlar arasında adaletsiz bir ücret dağıtımı esas alınmaktadır. Bu nedenlerle ücretli emeğin ortadan kaldırılması; gönüllü, zevkle ve istekli çalışmanın esas alınması gerekir. Bu şekilde günde dört saatlik çalışma da yeterli olacaktır.

Kropotkin, kadınlara biçilen toplumsal role de karşıdır; bu temelde kadına dayatılan ev köleliğinin de aşılmasının zorunlu olduğunu savunur. Bu nedenlerle emeğin toplumsal yararlılık temelinde düzenlenmesi gerekir. Böylece yaşamın diğer alanları için kullanılacak zaman, enerji ve emek gücü artmış olacaktır. Kropotkin'e göre bir avuç insan, toplumun ürettiklerinin ve değerlerinin üçte ikisine el koyma hakkının kendilerine miras kaldığını iddia ederek bunu devam ettirmekte, el koydukları da kendi ihtiyaçlarından çok fazla olduğu için bunların çoğunu savurmaktadır. Bu durumun ortadan kalkması için ise toplumun doğadaki imkanları bilimsel bir anlayışla değerlendirmesi, adil, eşitlikçi ve paylaşımcı bir toplumsal düzen kurması halinde tüm ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabileceğini savunur. Herkesin refah içinde olacağı bir sistem yaratmak için de öncelikle eşitlikçi olmayan mülkiyet düzeninin müsadere ve istimlak yoluyla yıkılması; mülkiyetin yeniden düzenlenmesi gerekir. Üretim araçlarının özel mülkiyet olmasını hem adaletsiz ve hem de yararsız bularak kolektifleştirilmesini savunur. Üretim araçlarının ve ürünlerin ortaya çıkması herkesin emeğiyle olmuştur, bunların ortaya çıkmasında kimin ne kadar katkısı olduğunu hesaplamak mümkün değildir ve dolayısıyla da "her şey herkesindir". Kropotkin, ortak zenginliklerin ve imkanların ortak değerlendirilmesi ve işlenmesi; ortaya çıkan ortak değerlerin ve ürünlerin ortak ve eşitlikçi temelde paylaşılmasını savunur. "Herkese ihtiyacı kadar" ilkesini esas alan Kropotkin'e göre; konutlar toplumun tasarrufunda olmalı; toplumun verdiği kararlar doğrultusunda ve maddi karşılık beklemeden herkese konut temin edilmeli. Toplumun üyeleri giysi ihtiyaçlarını da ortak mağazalar ve atölyelerden ücretsiz olarak karşılamalıdır.

IV-BÖLÜM-
DEMOKRATİK-KOMÜNAL EKONOMİNİN KURAMSAL ÇERÇEVESİ:
1-EKONOMİK ÖZ-SAVUNMA

Ekonomik soykırımın diğer soykırım türleriyle iç içe ve en ağır sonuçlara yol açarak uygulanması, en bariz biçimde Kürdistan'da görülür. Ancak ekonomik soykırıma maruz bırakılan halk, bu soykırımın farkına varmaz ve hatta kanıksar; başta toprakları olmak üzere ekonomik kaynakları, faaliyetleri ve ilişkileri üzerindeki işgal-talanı meşru ve normal görür; karnını doyurma, dar bireyci-aileci maddi çıkarları karşılığında bu soykırıma bilinçli veya bilinçsiz biçimde ortak olur.

Tüm soykırımların, köleleştirme ve sürüleştirmenin kaynağı olan ekonomik soykırıma karşı öz-savunma, bir toplumun varlığını sürdürmesi için başta gelen ve vazgeçilmez şarttır. Kapitalist modernitenin, özellikle günümüzdeki etkinliği düşünülürse demokratik-komünal ekonomi ve onun ifadeye kavuşmuş hali olan ekonomik özerkliğin inşasının büyük saldırılarla karşılaşacağı ortadadır. Bu gerçek karşısında ekonomik özerkliğin inşası ile ekonomik öz-savunma iç içe olmak zorundadır. Ekonomik soykırıma karşı ekonomik öz-savunma mücadelesi demokratik bilinç ve örgütlenmeye sahip, aktif duyarlılığı ve kararlılığı olan yani nomos-namusuna bağlı kalan toplumsal güçler tarafından yürütülür. Bu temelde en etkin ekonomik öz – savunma, bir yandan ekonomi üzerindeki kapitalistik işgal ve talanı sona erdirmek; ama diğer yandan ekonomik alanı yeniden inşa etmektir.

Ekonomik alanda öz-savunma, gelenek-bugün ve gelecek bütünlüğünü esas alır. Bu temelde toplum, ekonomik alanla ilgili geleneksel değerleri ile günümüzde ortaya çıkardığı birikimleri korur. Bununla birlikte kendisinin devraldığı mirası zenginleştirerek sonraki nesillere ve tüm insanlığa bırakmayı en kutsal görevlerden sayar. Var olanı zenginleştirerek korumak kadar yeniyi de yaratmak komünal ekonominin öz-savunma anlayışının temelidir. Coğrafyanın sunduğu toprak, su, orman, bitki örtüsü, madenler ve diğer zenginliklerin, merkezi ulus-devlet ve tekelci sermaye güçleri ile onların yerli işbirlikçileri tarafından talan edilmesinin önüne geçilir. En küçük maddi değerden, en büyük kazanıma kadar, toplumun maddi kültür birikimlerine yönelik saldırılar engellenir. Ulus-devlet ve tekelci kapitalist güçlerin toplum ve coğrafya üzerinde yürüttükleri sömürü ve talan uygulamaları boşa çıkarılır, kurumları işlevsizleştirilir. Bu güçlerin, toplumun ekonomisini çökertme, fakirleştirme, iradesizleştirme, toplumun üyelerini ekonomik alan üzerinden devşirme ve ajanlaştırma siyaseti boşa çıkarılır.

Ekonomik öz-savunma, sadece doğrudan ekonomik faaliyet ve değerleri korumayı kapsamaz. Toplumun emeğiyle ortaya çıkan, ona ait olup

ona hizmet eden tüm varlıklar, kurumlar ve değerler ekonomik öz-savunmanın kapsamına girer. Örneğin su kaynaklarının devlet ve/veya özel sermaye tarafından enerji sağlama-baraj yapma bahanesiyle talan edilmesini, halkın bir kurumuna zarar verilmesini veya bir ormanın yakılmasını engellemek; ulus-devletin, toplumu ve bireyleri ekonomik olarak çökertme amaçlı olup da değişik gerekçelerle yasa-hukuk kılıfı altında kestiği yüksek vergiler ve mali cezaları reddetmek gibi tutumlar da ekonomik öz-savunmanın vazgeçilmezleridir.

2-Demokratik-Komünal Ekonominin Zihniyeti:

a-Komün nedir ?

Etimolojik kökü, Kürtçe - kom – kelimesinden gelen komün, birlikte yaşamın tüm toplumsal alanlarda örgütlenmiş, sistematize olmuş hali; yani ortaklaşmaya, paylaşıma, dayanışmaya, eşitliğe ve özgürlüğe dayalı toplumsal yaşam birimidir. Komünü mümkün kılan ölçüler; ortak ruh, yaşama iradesi, temel amaç ve hedefler; eylem ve davranış birliğidir.

Komünde mekan, sayı veya belirlenmiş sınırlı hedefler tek başlarına yeterli olmadıkları gibi komün, çıkar ortaklığı da değildir. Ama komünler işlevsiz, hedefsiz toplumsal birimler de olmayıp, bilakis toplumsal anlamda en fazla üreten, yaratan, geliştiren, güzelleştiren, zenginleştiren işlevsel birimlerdir. Kendisini yaşamın sadece bir alanıyla veya bir sorunun çözümüyle sınırlı tutmaz. Komün, bir topluluğun, sahip olduğu ortak zihniyet ve anlam dünyasını, yaşamın tüm alanlarında örgütleyerek oluşturdukları toplumsal yaşam birimidir. Komünü oluşturan topluluğun tümü tek bir bireyi, tek bir bireyi ise topluluğun tümünü yansıtır. Komün, aynı zamanda birbirini tamamlayan insanların oluşturdukları toplumsal varlık halidir. Komünal yaşam; acıda-sevinçte, histe-sezgide, coşkuda-hüzünde, darda-bolda, iyiyle yaşamakta olduğu kadar kötüye karşı mücadelede de birlikte olmaktır. Komünal toplulukta ve komün yaşamında "birimiz hepimiz; hepimiz birimiz, hepimiz hepimiz için" ilkesi esas alınır. Şeyh Bedreddin' in; " Yâr'ın yanağından gayrı, her yerde, her şeyde, hep beraber demek için düştük yollara yollara...." deyişinde ifadesini bulan ortak yaşam ve birlikteliktir komün. Bu temelde kendisi olabilen, ancak komün üyesi olabilir. Tabii ki kendisi olmak kendine görelik, bireycilik, ben-merkezcilik veya görecelik değildir. İnsan bireyinin toplumdan kopuk biçimde, bırakalım kendisi olması, fiziksel yaşamını sürdürmesi bile mümkün değildir. Dolayısıyla kendi olmak, toplumun ve doğanın bir parçası olduğunu anlamak ve bunun bilincine varmak; bu parça olmanın sorumluluğunu taşımak, bu sorumlulukla katılmak ve katıldığı oranda da güç almaktır. Diğer taraftan topluluğun parçası olmak iradesizlik, katılımsızlık, sıradanlık ve hiçlik değildir. Böyle bir birey, birey olamayacağı gibi asalak ve tüketici olabilir.

Komün ise kendini yeniden yaratan insanların oluşturduğu kendini yeniden inşa eden toplumdur. Yeniden inşa; duygu, düşünce, irade, katılım, üretme ve yaratmakla, yani ancak kimlik ve kişilik kazanmakla gerçekleşebilir. Komün oluşturmakta karar kılmış bir topluluktaki herkes komünün üyesidir. Bir komünde çocuk, yaşlı, genç, kadın, erkek tüm üyeler komün yaşamında, komünün varlığını ve işlevselliğini sürdürmesinde, ortaya çıkan sorunların çözümünde ve ihtiyaçların tespit edilip giderilmesinde kendi özgünlüklerine uygun biçimde, ancak eşitlik temelinde katılım sağlar ve sorumluluk taşırlar.

Komün inşa etmenin bir diğer temel şartı ise demokratikliktir. Komünün temelleri olan paylaşımcılık, eşitlik, özgürlük ve diğer ilkeler, ancak demokratik bir toplulukta mümkün olabilir. Komündeki demokratiklik, temsil aldatmacasına değil, düşünce-görüş-eylem ve sorumlulukta doğrudan katılıma dayanır. Bir topluluk veya toplum kendi iradesi, karar ve uygulama gücüyle kendisi inşa eder komününü. Hangi gerekçeyle olursa olsun komün, söz konusu topluluğa dıştan dayatılamaz; doğrudan veya dolaylı zorlama, yönlendirme, dayatma ve baskıyla komün oluşturulamaz. Nasıl ki toplumun kendisi, tüm toplumsal biçimler ve toplumsal yaşamdaki tüm eylemler, önce zihniyette gerçekliğe dönüşüyorsa, komün de önce zihniyette inşa edilir. Zihniyetten kopuk komün iddiaları nihayetinde çıkarlar çatışması veya dağılmayla sonuçlanır. Komün zihniyeti, yapılanmayla kendi doğruluğunu ortaya koyar ve hakikatleşir. Komün zihniyetinin oluş halini alması, ancak örgütlenmeyle mümkündür. Bu çerçevede topluluk, yaşamın tüm alanlarında kendi demokratik öz-yönetim mekanizmalarını inşa eder. Demokratik öz-yönetim mekanizmalarındaki bileşenler ne bağımlı ve aşırı merkezi; ne de tam bağımsız ve aşırı kendine göre örgütlenmelerdir. Bu birimler özerk yapılar olup demokratik ve konfederal temeldeki bütünlüğün tamamlayıcı parçalarıdırlar.

Bir komün diğer toplulukların, halkların veya toplumsal kesimlerin toplumsal doğaya uyumlu olan varlıklarına ve değerlerine saygıyı esas almak zorundadır. Bir komün, kendi içersinde ne kadar demokratik, eşitlikçi ve paylaşımcı olsa da bunları, başka toplumlar veya toplumsal gruplar için de hak görmüyorsa söz konusu komün, gerçekte toplum dışı ve karşıtı olmaktan kendisini kurtaramaz.

Bir komün, her ne kadar komün olma özelliklerini güçlü biçimde barındırsa da eğer diğer komünlerden kendisini yalıtırsa veya diğer toplulukların da komün kurma haklarının olduğunu yadsırsa söz konusu komünün, topluma karşı kendisini sorumlu gördüğü iddia edilemez. Bununla birlikte kendisiyle sınırlı kalan komünler, tarihte örneği çokça görüldüğü gibi ya erime dağılma veya devlet-iktidar sistemine eklemlenmekten kurtulamayacaktır. Yani komün özü itibariyle "biz" bilinci üzerinde gelişen

toplumsal yaşam biçimidir, ancak burada kastedilen “biz” sadece bazı komünler, gruplar veya toplulukları değil sermaye-iktidar tekelleri ile onların bilinçli işbirlikçileri dışındaki tüm insanları kapsayan bir “biz” olmak zorundadır. Komünün esas aldığı “biz” in dualist karşılığı olan “öteki” aranacaksa bu; ancak devletçi uygarlık güçleri ve onları bilinçli bir şekilde tercih edenler olmak durumundadır. Bu temelde bir komünün kuruluşu diğer komünlerin kuruluşunu da hedeflemek durumundadır. Komündeki eşitlik anlayışı formel eşitlik değildir. Toplumu oluşturan bireyler yaş, fiziksel durum, cinsiyet, yetenek, beceri gibi farklı özellikleri taşırlar. Toplumsal yaşama katılımları da bu özelliklere göre olduğundan, her kes aynı oranda katılamaz. Komündeki eşitlikçiliğin temel dayanağı insan olmaktır. Komünü oluşturan bireylerin bedensel ve ruhsal durumları kadar yetenekleri gibi özgünlüklerini de dikkate alan bir eşitlik anlayışı esas alınır. Komün üyesi olmanın sorumluklarını bu temelde yerine getirdiği oranda da eşit haklara sahiptir. Eşitliği kimlerin, nasıl ve neye göre tanımladıkları da önemlidir. Komündeki eşitliğin temel ölçüsü insanın doğaya, kendi doğasına ve toplumsal doğaya aykırı olmamasıdır. Eşitlik, komün tarafından tanımlanıp ölçüleri ve uygulaması da toplum tarafından belirlenir.

Ahlakı, toplumun kolektif hafızası, vicdanı, toplumsal varlığı sürdürmenin temel ölçüleri; politikayı da bunların esas alınarak toplumun kendi varlığını sürdürmesi için yapılacak işler ve çözümler üretmek olarak ele alıyorsak eğer, komünler ahlaki-politik toplumun hakikat halini aldığı yaşam birimleridir. Komün olmadan demokratik - komünal ekonomi inşa edilemeyeceği gibi kooperatif gibi komünal ekonomik işletmeler de mümkün değildir.

b-Demokratik-Komünal Ekonomi nedir ?

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü adlı savunmasında komün ekonomisine şöyle bir tanım getirir.

“Demokratik komün ekonomisi kapitalizmin azami kâr eğiliminin işçi ve işsiz köleler haline getirdiği toplumun yeniden insan yaşamını mümkün kılmasının çözüm yoludur. Tarih boyunca ekonomi her zaman komün ile gerçekleştirilen bir olgudur. Komünsüz ekonomi düşünülemez. Kelime anlamı bile “aile komününün yasası” demektir. Yani bir komün olarak ailenin geçimlik işleridir.”

Genel anlamda komün yaşamının ekonomik alanda tesisi, demokratik-komünal ekonomi olarak tanımlanabilir. Komün gerçeğinin hakikat haline gelmesinde ekonomik alan, öz-savunmadan sonraki en belirleyici toplumsal alandır. Bir insan hangi koşullarda olursa olsun komünal olabileceği gibi, komünal ekonomi de hiç bir koşul ve güç tarafından engellenemez. Dış veya maddi koşullar, ancak biçim ve yöntemleri etkileyebilir; belirleyi-

ci olan ise düşüncesi, iradesi, eylemi, karar ve uygulama gücüyle topluluğun kendisidir. Komün oluşturmaya karar kılmış bir topluluk, her yerde ve her koşul altında, kendi ekonomisini de komünal temelde inşa edebilir. **Komünal ekonomi, komün içindeki tüm ekonomik faaliyetlerin demokratik-komünal temelde gerçekleştirilmesidir.** Demokratik-komünal ekonomi, ekonomi karşıtlığı olarak gördüğü kapitalistik kâr ve sermaye birikimini amaç edinmez. Toplumun, yaşamını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerini karşılamaya dönük tüm faaliyetleri ile bu çerçevedeki ilişkileri ekonomi kapsamında değerlendirir. Bu çerçevede, demokratik-komünal ekonomi, ağırlıklı olarak kullanım değeri içeren ekonomik faaliyetleri kapsamına alır. Değişim değerini ise ancak toplumsal ihtiyaçları karşıladığı ve toplum tarafından belirlenmesi şartıyla kabul eder.

Komünal ekonomi, meşruiyetini yasalardan, hukuktan, mevzuatlardan değil, toplumsal doğadan ve toplumun ahlaki-politik özelliklerinden alır. Her bir komün, kendi ekonomik faaliyetlerini komünal temelde gerçekleştirdiği gibi, her bir ekonomik üretim birimi de aynı zamanda komün özelliği taşır ve genel komünü tamamlayan bir komündür. **Komün ekonomisi, ancak demokratik ve özgürlükçü temelde ortak yaşamaya karar kılan, bunun inancı ve bilinciyle kendini donatan, bunun gerektirdiği örgütlenmeyi yaratan ve eylemini gerçekleştiren topluluklar, halklar, uluslar veya toplumsal güçler tarafından inşa edilebilir.**

Komünal ekonomi belirli bir mekan veya toplulukla sınırlı tutulamaz. 3-5 kişilik küçük topluluklarda olduğu gibi milyonları bulan topluluklarda da komünal ekonomi inşa edilebilir. Bir köyde, sokakta veya mahallede olduğu kadar şehir, bölge, ülke ve hatta Dünya çapında da ekonomik faaliyetler demokratik-komünal temelde düzenlenip gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte ortak farklı bölgeler, halklar veya kültürler arasında da ortak komünler inşa edilebilir veya demokratik-komünal temelde ekonomik ilişkiler geliştirilebilir.

c-Neden Komünal Ekonomi?

Toplumun ekonomik sorununun başlangıcı, ekonomi ve toplum dışı unsurların; ekonomik kaynaklar, ilişki ve faaliyetleri işgal etmelerine dayanır. Günümüzde toplumların maruz kaldıkları yıkımların, ağır sorunların ve bunlar karşısındaki çözümsüzlüklerin en önemli kaynaklarından birisi, ekonomik alanın egemen güçler tarafından toplumun elinden alınmasıdır. Bir anlamda siyasal baskı, kültürel asimilasyon, askeri zor ve hukuksal çerçeve, esasında ekonomik alan üzerindeki işgali örtme ve sömürüyü meşru kılma işlevi görürler. Sermaye ve iktidar tekellerinin ekonomik alan üzerindeki egemenliklerinin yol açtığı bir diğer yıkım da toplumun birey-

lerden oluşan yığınlar olarak görülmesidir. Kapitalizmin sahte özgürlük anlayışı sonucunda birey, ekonomik alan ve faaliyetler içinde kendi yerini toplumdan bağımsız olarak ele aldığından kendi kurtuluşunu toplum ve doğa karşıtlığında bulmaya yönlendirilir. Böylece hem birey ve hem de toplum, daha rahat biçimde sınırsız kâr-sermaye birikimine hizmet eder hale düşürülür.

Ekonominin kendi özüne, gerçek anlamı ve işlevselliğine kavuşturulması, dar anlamda salt ekonomik alanı değil toplumun tüm yaşam alanlarını belirleyici düzeyde ilgilendirir. **Tüm sömürü-kölelik biçimlerinin kaynağı ekonomik işgal olduğundan, ekonomik alanın özgürleştirilmesi aynı zamanda toplumun ve doğanın özgürleştirilmesidir.** Ekonomi, başta onun gerçek yaratıcısı olan kadın olmak üzere ekonomiden dışlanan tüm toplumsal güçlerin, kesimlerin ve genel anlamda toplumun ve onun tüm üyelerinin kontrolünde olduğu oranda kendi anlamını bulur. Ekonomi, komünal-demokratik temelde yeniden inşa edilerek ancak toplumu ve doğayı tüketen gayri meşru bir alan olmaktan kurtarılır ve kendi özüne kavuşabilir.

d-Demokratik-Komünal ekonominin kökeni:

Komünal ekonominin kaynağı, yüzbinlerce yıl süren doğal toplum süreci ve neolitik döneme dayanır. Günümüze kadarki tüm paylaşımcı, ortaklaşmacı, eşitlikçi, özgürlükçü ve dayanışmacı hareketlerin ve girişimlerin ekonomi anlayışları hem komünal ekonomiye dayanmış, hem de insanlığın komünal-kolektif yaşam kültürü hafızasına çok büyük katkılar sağlamışlardır. Ayrıca başta kırsal alanlar olmak üzere kapitalist modernitenin egemen olamadığı alanlarda ve kültürlerde geleneksel ekonomi olarak adlandırılan ekonomi biçimi, dar ve parçalı da olsa insanlığın komünal ekonomi hanesindendir. Köy, aşiret, akraba gibi toplumsal birimlerin; kapitalist modernite ve ulus-devletten çok etkilenmemiş olanlarında da komünal ekonomiye dayalı anlayış, değerler ve ilişki tarzı çok güçlü biçimde yaşatılmaktadır. Bununla birlikte çarpık kentleşmenin hakim olmadığı alanlarda ve topluluklarda komşu dayanışması ve yardımlaşması da bu çerçevedeki önemli bir diğer örnektir. Devlet-iktidar güçlerinin tüm saldırılarına rağmen toplumsal yaşamda komünal ekonomiye ait özellikler, değer ve ölçüler günümüzde bile önemli oranda korunabilmektedirler. Demokratik-Komünal ekonomi tüm bu değerler, miras ve geleneği sahiplenir ve güncelleştirerek yaşatmayı en temel görevi sayar. Bu nedenle Demokratik-Komünal ekonomi, insanlığın yaratmış olduğu komünal değerlerin, ölçülerin, ilkelerin, ilişkilerin ve davranışların günümüz koşullarına göre sistematize edilerek ekonomik alanın yeniden inşa edilmesidir.

e-Demokratik-Komünal ekonominin temel ilkeleri ve değerleri:

Komünal ekonomi herşeyden önce, nasıl bir ekonomi sorusuna meşru, doğru, iyi ve güzel bir ekonomi biçiminde cevap verir. Ekonomiyi ekonomi kılan temel ölçü, temel ihtiyaçları karşılama ve bunu yaparken de ekoloji karşıtı haline gelmemektir. Demokratik-komünal ekonominin tüm dalları, faaliyetleri ve ilişkilerinde bu ilke, tavizsiz ve eksiksiz olarak esas alınır. Bu ölçüye ters düştüğü oranda yürütülen faaliyetin adı ne olursa olsun ekonomi karşıtı olduğu kadar toplum ve doğa karşıtıdır da. Komünal ekonomi, Demokratik-Ekolojik-Cinsiyet özgürlükçü paradigmaya dayanır. Esas alacağı temel ilkeler ve anlayışlar bu paradigmanın bütünlüğü içerisinde olmak durumundadır. Bununla birlikte ekonomik alana özgün ilkeler, değerler ve ölçüler üzerindeki çarpıtmalara karşı mücadele edilerek doğrular egemen kılınır.

"Ekonomi mutlaka topluluk eksenli, ekolojik ve verimlilik esaslarına bağlı olarak örgütlenmesi gereken toplumun temel varoluş koşuludur. Toplumdan, topluluklardan başka hiç kimse bu varoluş hakkına ne sahip olabilir, ne de ortadan kaldırabilir. Birimler ister ticari, ister sınaî, ister tarım, hatta sadece aracı rol oynamak kaydıyla finansal olsun, bu temel ilkelere uymak durumundadır. Devasa bir fabrikanın da, bir köy-tarım biriminin de temelinde bu ilkeler olmalıdır."- Abdullah Öcalan-Ortadoğuda Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

I-Demokratik olma ilkesi:

"Ekonomi demokrasidir. Demokrasi en çok ekonomi için geçerlidir. Bu anlamda ekonomi ne altyapı ne üstyapı olarak yorumlanabilir. Toplumun en temel demokratik eylemi olarak yorumlanması daha gerçekçidir.." Abdullah Öcalan-Ortadoğuda Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Toplumun ekonomik alanını, doğrudan – radikal demokrasi yoluyla inşa etmesidir. Ekonomik alan, faaliyet ve ilişkilerin tüm süreçlerinde demokratik katılım, ortaklık, eşitlik ve özgürlüğün esas alınmasıdır. Bu temelde ekonomik politikalar ve faaliyetler bir bütün olarak toplum tarafından belirlenir, gerçekleştirilir ve yönetilir. Topluluğun tüm üyeleri, ekonomik faaliyetlere gücü- yeteneği oranında katılırken, toplumsal ve bireysel ihtiyaçlar, onun doğal gelişme seyrine uygun olacak şekilde karşılanır, paylaşım ve kullanım gerçekleştirilir. Harcanan emek, kullanılan kaynaklar ve ortaya çıkan değerlerin herhangi bir güç veya grup tarafından gasp edilmesine fırsat tanınmaz. Başta yaşamsal önemde olan toprak, hava ve güneş, ormanlar, maden yatakları ve su kaynakları olmak üzere tüm ekonomik-maddi imkanlar toplumun tasarrufunda ve denetimindedir. Toplumun ihtiyaçları, kapitalistik kâr ve pazarın üzerinde yükseldiği zemin olamaz ve istismar edilemez. Emek gücü, kapitalistlerin toplum ve

doğa karşıtı çıkarlarına hizmet eder durumda olamaz. Demokratik-komünal ekonomi bir bölge veya bir toplulukla sınırlandırılamaz. Böyle bir deneyim kendi içinde demokratik ve komünal olabilir. Ancak kendini diğer topluluklardan yalıtan kapalı bir yapılanma olacağı için nihayetinde iki farklı sonuçtan biriyle karşılaşması kaçınılmazdır. Ya ulus-devletin temel bileşenlerinden biri olarak kapitalistleşecek, ya da tasfiye olup dağılacaktır. Demokratik temelde kendini yapılandıran her bir topluluk veya ulus, komünal ekonomiyi diğer topluluk veya uluslar için de öngörür. Bu temelde demokratik komünal ekonomi, toplulukların ve ulusların demokratik ve gönüllü birliğinden oluşan toplumsal bütünlüğü savunur.

Hiç bir topluluk veya ulus, doğayı ve doğadaki ekonomik-maddi imkanları salt kendi çıkarları için kullanamaz, mülkü olarak ele alıp, istediği gibi kullanma hakkını kendinde göremez. Bu kaynakların Dünyada yaşayan tüm halklar, uluslar ve diğer toplumsal birimlerle genel anlamda insanlığın değerleri olduğu bilinciyle hareket edilir.

Demokratik olma ilkesi, toplumsallık adına bireyin hiçleştirilmesini; bireysellik adına da toplumun dağıtılmasını, bireyciliği ve bencilliği kabul etmez. Toplumla birey arasındaki dengeyi özgür birey-demokratik toplum temeline dayandırır. Bireyin toplumsallığa ters düşmeyen ve doğal olan gelişimi ile ihtiyaçları gözetilir, kendi olarak toplumun bir parçası olmasını hedefler. Burada önemli olan, iktidara ve tekelciliğe; bireylerin doğa, diğer insanlar ve toplum üzerinde tahakküm kurmasına veya zarar vermesine fırsat tanınmamasıdır. Ekonominin demokratik olma ilkesi, toplumun devlet ve özel sermaye iktidarı tarafından tahakküm altına alınmasını yani sürüleştirilmesini ve bireyin de hiçleştirilmesini engeller. Bu durum, bireyin özgür ve iradeli olması yanında yeteneklerini geliştirmesine de fırsat tanır. Toplumun ve toplumsal kesimlerin de sadece geçim derdiyle uğraşan, diğer yaşam alanlarıyla ilgilenecek imkanı, fırsatı ve yeteneği olmayan yığınlar olmasının önüne geçilir. Böylece bir yandan toplum kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir düzeyi yakalar ve yaşam standardı yükselirken, diğer yandan da manevi kültürünü geliştirebilecek, sosyal aktivitelerini zengin biçimde sürdürebilecek imkan ve zamana sahip olur.

II-Ekolojik olma ilkesi:

"Her ekonomik birim ekolojik bilinciyle yaşanabilir. Ekolojik bilince dayanmayan ekonomik birimler, yaşamlar kapitalist modernite içinde erimekten ve yaşanmaktan kurtulamazlar." A.Öcalan – Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Doğa olmadan, insan ve toplumun varlığı mümkün değildir. Demokratik-Komünal ekonominin, temel dayanaklarından birisi ekolojiye uyumdur. Evrensel bütünlük içerisinde özne-nesne ayrımına gidilmediği için

doğa ve onun sunduğu imkanlara nesne olarak bakılmaz. İnsan ve toplum kendilerini doğadaki kaynakları sınırsız, ölçüsüz ve ilkesiz biçimde tüketme hakkı olan özneler olarak göremezler. Bu nedenle doğadaki kaynakları tüketmek amacıyla değil, zorunlu ihtiyaçları için gerektiği kadar ve gerektiği biçimde kullanmalıdırlar. Ancak alıp da eksilmesine neden olduğu kaynaklar başta olmak üzere, doğaya daha fazla değer katmak esas alınır. Bir karış toprağın, bir damla suyun, bir tek tohumun, bir tek taş parçasının dahi maddi ölçülerle belirlenemeyecek kadar yüksek olan kıymeti bilinir. Doğaya büyük sevgi-saygı duyma ve değer verme ekolojik yaklaşımın temelidir. Doğa ve doğadaki varlıklara da sadece kâr getiren kaynaklar olarak bakılamaz. Ekonomik faaliyetler toplumun tam denetiminde olduğundan üretim fazlası, arz-talep dengesizliği, kaynakların ihtiyaç dışında kullanılması, emek, zaman ve enerji israfı yaşanmaz. Böylece üretim sürecinin eko-sistem üzerindeki olumsuz etkileri de minimum seviyeye indirilir. Ekonomik faaliyet için elverişli olup da devlet veya özel sermaye tekelleri tarafından gasp edilen ve atıl konumda bırakılan ekonomik varlıklar bu konumdan çıkarılarak komünal ekonomi kapsamında işlevselleştirilir. Üretilen mallar kadar ekonomik süreçlerde uygulanan yöntemlerde de doğa, toplum ve insan sağlığına zarar verilmemesi temel ölçüdür. Üretim tekniklerinde geri dönüştürülebilirlik esas alınır. Üretim için kullanılacak araçlar ve teknik donanım, hem yapım ve hem de kullanım süreçleri itibariyle ekolojiye uyumlu olmak zorundadır. Demokratik bilinç ve yapısallığa kavuşmuş toplum tarafından gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler, nihayetinde ekoloji ve çevreyle uyum halindedir.

III-Cinsiyet Özgürlükçülüğü ilkesi:

"... Hem ucuz, işsiz, çocuk doğurma ve bin bir zahmetle büyütme makinesi, hem ücretsiz ve hatta suçludur! Kadın, uygarlık tarihi boyunca toplumun zemin katına yerleştirilmiştir. Ama hiçbir toplum kapitalizmin yürüttüğü ve çok sistemli hale getirdiği istismarı geliştirme gücünde olamamıştır. Bu sefer kadın sadece zemin katta değil, tüm katlarda eşitsizliğin, özgürlüksüzlüğün, demokrasisizliğin nesnesidir! Daha da vahimi, tarihin hiçbir dönemiyle kıyaslanamayacak şiddette ve yoğunlukta cinsiyetçi toplum iktidarını insanın en mahrem organlarına kadar şartlandırıp çoğaltarak, kadını bir seks endüstrisine dönüştürerek, işkenceyi toplumun tüm katmanlarına yayarak, 'erkek egemen toplumu' kapitalist uygarlık döneminde azamiye çıkartarak, 'ekonomustan', ekonominin yaratıcısı özneden intikam alırcasına kadın ve ekonomi düşmanlığını her yerde ve her zamanında kanıtlamaktadır!"Abdullah Öcalan-Kapitalist Uygarlık

Demokratik-Komünal ekonomi, kadının kendisinin metalaştırılmasına, toplumun metalaştırılmasında araç olarak kullanılmasına, toplumsal cinsiyetçiliğe; kadına, toplumsal cinsiyetçilik temelinde roller biçilmesine karşı ekonomik alanda mücadele eder. Demokratik-komünal ekonomi, kadının ekonominin gerçek yaratanı ve sahibi olduğunu kabul eder. Kadının toplumsal temelde yürüttüğü tüm işleri, aynı zamanda ekonomik faaliyet olarak değerlendirir. Kadın ile erkek arasındaki özgür-eş yaşama dayalı ilişki, en zengin ve yaratıcı sonuçları demokratik-komünal ekonomide ortaya çıkarır. Ana emeği başta olmak üzere, kadın emeğini geçmişi ve güncelliğiyle birlikte kutsal sayar. Kadının ekonomiye biçimsel değil, içerik ve anlam bularak katılımını esas alır. Kadına ev-aile içersinde dayatılan ve sanki doğal toplumsal işbölümünün sonucuymuş gibi kabul ettirilen işler, toplumsal işbölümü temelinde yeniden düzenlenir. Bu temelde, bazı işlerin sadece kadına mal edilmesi ve onun üzerinden kadın emeğinin metalaştırılmasına, sadece bu işlerle sınırlı bırakılarak ekonominin diğer dallarından ve bütününden koparılmasına, sosyal-kültürel-siyasal yaşamdan koparılmasına fırsat tanınmaz. Ekonomik alan; tüm süreçleri, ilişkileri ve faaliyetleriyle birlikte; eşitlikçi, özgürlükçü ve anlamlı birliği yakalayan kadın ve erkek tarafından yeniden inşa edilir. (genelde insanın özelde kadının metalaştırılmasına karşı mücadele esastır)

IV-Demokratik-komünal ekonomi topluluk faaliyetidir:

"Ekonomi teknik bir altyapı sorunu değildir; toplumların temel varoluş yapısı olarak toplumun tümünün görüş, tartışma, karar ve örgütsel eylemiyle, çalışmasıyla gerçekleştirilen bir faaliyettir. İnsanın ekonomiden kopartılması bütün yabancılaştırılmaların temelidir. Bunun önlenmesi şart olduğu gibi, yegâne yolu da ekonomiyi tüm topluluklara mal etmekten geçer." Abdullah Öcalan-Kürt Sorunu ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Demokratik-Komünal ekonomi, toplumun elinden alınan ekonominin tekrar topluma ait kılınmasıdır. Ekonominin yönetimi; ne devlet kapitalizminde olduğu gibi devlete, ne de özel kapitalizmde olduğu gibi çok küçük bir gruba bırakılabilir. Bir topluluğun, komünün veya halkın ekonomisinin nasıl inşa edileceğine, neye dayanacağına, ne işler yapılacağına dışardan herhangi bir güç değil, söz konusu toplumsal birimlerin kendileri karar verebilir. Sadece üretim değil, ekonominin tüm süreçlerinde belirleyici olan toplumun kendisidir. Ancak toplum çok geniş bir yapılanma olduğundan toplumsal kesimler, topluluklar, komünler, halklar ve daha birçok birimlerden meydana gelir. Bunların her birisi, kendi ekonomisini inşa eder. Ancak bir toplumsal birimin ekonomik faaliyetleri, diğer birimleri veya toplulukları da ilgilendiriyorsa, bu durumda ortak hareket etme şart-

tır. Demokratik-komünal ekonomi bu yönüyle de özerk ekonomik topluluklardan oluşur.

Demokratik-komünal ekonomide ekonomik topluluklar, yerleşim birimleri merkez alınarak örgütlenebileceği gibi, meslek grupları veya toplumsal kesimler biçiminde de örgütlenebilir. Ancak sermaye-iktidar güçlerinin çıkarlarına değil, topluma hizmet etmek esas alınır. Bu çerçevede ekonomik topluluklar devletçi kapitalizmde olduğu gibi açık ve doğrudan zorla veya özel kapitalizmde olduğu gibi örtük ve "rıza gösterilmiş" zorla; toplum dışı güçler tarafından ve onların çıkarları doğrultusunda düzenlenmez. Her bir komün, toplumsal kesim, topluluk, bölge halkı veya meslek grubu, diğerlerine karşıt olmamak kaydıyla kendisini ekonomik topluluk olarak örgütler. Demokratik-Komünal ekonomi, ekolojik olmayı ve toplumun temel ihtiyaçlarına cevap vermeyi esas aldığından, ekonomik topluluklar aynı zamanda ekolojik topluluklardır.

Paylaşım: Komün ve komünaliteden güç alan paylaşımcılık, toplumu oluşturan bireyler, gruplar ve toplulukların ekonomik ihtiyaçlarını temin etmelerinin temel yöntemidir. Ancak diğer yandan da toplumsal ilişkilerin güçlenmesini, birlik olmayı, yaşamı birlikte kurmalarını sağlar. İnsanın kendine, doğaya ve topluma yabancılaşmasının nedeni ve sonucu olan; insanı kendi kurdu yapan ve toplum için en büyük tehlike olan bireyciliğin ortadan kalkmasında da paylaşımcılığın belirleyici bir rolü vardır.

Demokratik-komünal ekonomi özü itibariyle paylaşım ekonomisidir. Bununla birlikte toplumda paylaşım kültürünün gelişmesini sağlar. Toplumsal doğanın temel özelliklerinden biri olan paylaşım geleneğinin ve ruhunun güçlendirilmesi, ekonomik alanda paylaşımın esas alınması, temel hedeflerinden biridir. Ekonomik alanda sorumluluk, katılım, karar alma, çalışma, üretme, denetim ve kullanmada bir bütün olarak paylaşım esas alınır. Paylaşımda topluluğu oluşturan bireylerin ve birimlerin ihtiyaçları ile topluluğun ortak-genel ihtiyaçları arasındaki denge korunur. Birine ağırlık verip diğerini önemsememe olmaz. Elde edilen sonuçların değerlendirilmesi, yani ekonomik işler ve ürünlerin dağıtımı da bu ölçülere göre topluluk tarafından gerçekleştirildiğinden paylaşım adaletsizliğe değil, gerçek anlamda eşitlik ve hakkaniyete dayanır. Bir topluluk veya komün elde ettiği ürünleri diğerleriyle paylaşırken onların ihtiyaçlarını da kendi ihtiyaçlarıymış gibi görür. Yani bir topluluk veya komün, elde ettiği ürünlerden, önce kendi ihtiyacını tamamen karşılayıp kalan kısmını da diğer topluluk veya komünlere dağıtma yolunu seçmez. Toplumsal ilişkilerin güçlü olması, paylaşımın da ihtiyaçları karşılayacak düzeyde gerçekleşmesini sağlar. Paylaşım kültürünün etkin olması, topluluklar ve komünlerin kendi içlerindeki ve birbirleriyle olan toplumsal ilişkilerin gelişmesine büyük katkı sunar.

Dayanışma: Toplumsal özelliklerin başında gelen dayanışma, devletçi güçler tarafından özellikle kapitalist modernitede oldukça zayıflatılmıştır. Yani kapitalizm ve onun ulus-devlet modeli, toplumdaki dayanışmayı zayıflattığı oranda toplumu parçalayabilmiştir. Bununla birlikte sermaye-iktidar blokları dayanışma-yardımlaşma faaliyetleri adı altında da modern vakıflar, tarikatlar, cemaatler, yardım kuruluşları, mikro-kredi, saadet zincirleri gibi kurumlar ve yöntemlerle halkları, toplumsal kesimleri önemli oranda kendilerine bağımlı kılmaktadırlar. Ancak tüm saldırılara rağmen, direnen toplum, dayanışma duygusu, eylemi ve kültürünü önemli oranda yaşatabilmektedir. Başta tarım kültürünün güçlü olduğu toplumlarda, kapitalist modernitenin tam egemen olamadığı köylerde, kasabalarda ve hatta kentlerde bile dayanışmanın değişik biçimlerine tanık olunmaktadır. Demokratik-Komünal ekonomi, toplumda zaten var olan dayanışmayı daha da güçlendirmeyi hedefler. Dayanışma yardımlaşma ve yardım etme mantığıyla ele alınamaz. Yardım kavramı, istismara oldukça açık bir kavramdır. Çünkü yardım edenle yardım edilen arasındaki ilişki her zaman efendi-köle ilişkisine dönüşme olasılığı taşır. Bu nedenle yardımlaşma değil dayanışma esas alınır. Dayanışma oryantalist yaklaşımla da ele alınamaz; bir kişinin, grubun veya topluluğun dayanışma duygusu ve geleneğini, ihtiyaçları olan ve temin etmede zorluk çeken bir başkasını küçük düşürme ve kendine bağımlı kılma aracı olarak kullanmasına fırsat tanınamaz. Dayanışma, insanın kendisine, başkalarına ve topluma karşı temel sorumluluklarındandır. Dayanışma, üretimsizliğe zemin sunmamakla birlikte karşılık bekleme anlayışıyla da olmaz. Her iki yaklaşım da dayanışmanın istismarıdır. Topluluk ekonomisindeki dayanışma topluluk ruhu, inancı ve bilincinin güçlü olması ile topluluk yaşamından; üretmekten, paylaşmaktan, vermekten haz almaya dayanır.

Eşitlikçilik: Komün yaşamındaki eşitlikçilik komünal ekonomiye de yansıtılır. Komünal ekonomideki eşitlik biçimsel ve düz eşitlikçilik değildir. Yani "herkes aynı işi, aynı oranda yapsın ve aynı oranda pay alsın" veya " herkese çalıştığı kadar" gibi yaklaşımları reddeder. Cinsiyet, yaş, fiziksel özellikler, yetenekler, kültürler gibi özgünlükler dikkate alınır. Ancak bu farklılıklar ekonomik üretime katılım ve paylaşımda başkaları ve toplum aleyhinde kullanılamaz. Bununla birlikte bu konulardaki farklılıklar daha az katılım ve daha az paylaşıma da gerekçe yapılamazlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkların, toplumda sınıflaşmaya ve parçalanmaya yol açmasına izin verilmediği gibi toplumsal doğaya denk düşmeyen; zenginlik-fakirlik, köle-efendi, ezen-ezilen gibi farklılıklar da kabul edilemez. Demokratik-komünal ekonominin eşitlik anlayışında devletçi paradigmanın aldatıcı hukuksal eşitliği ile cinsiyetçiliğe yer olmaz. Toplumun çalışabilecek durumda olan tüm üyeleri, gücü ve yetenekleri oranında ekonomik

faaliyetlere katılır. Elde edilen sonuçlar ve ürünlerden de ihtiyacı olanı alır. Tabii burada toplumsal ihtiyaçlar ile bireyin veya toplum içindeki bir grubun ihtiyaçları arasındaki denge korunur. Kapitalist modernitede olduğu gibi yetenek, meziyet, meslek ve uzmanlık gibi özellikler sermaye ve iktidar aracı olarak kullanılamaz. Bazı yetenekler doğuştan olduğu gibi bazı yetenekler de sonradan kazanılabilir veya geliştirilebilir. Yetenek ve beceri kazanma ile geliştirme konusunda da herkese eşit imkanlar tanınır. Ayrıca bir topluluktaki mevcut meslek ve uzmanlık dalları, ihtiyaçlara göre toplum tarafından yeniden düzenlenerek, eşitsizlik üzerine kurulu sistem, eşitlikçilik yönünde dönüştürülür. Çocuklar, ağır fiziksel rahatsızlığı olanlar ve yaşlılar, kendi iradesi dışındaki nedenlerden dolayı elbette ekonomik faaliyetlere katılamazlar. Ancak bundan dolayı da ekonomik kazanımlardan mahrum bırakılamaz, yaşamda dışlanamazlar. Bu grupların ihtiyaçları, kendilerinin de eşit üyeleri olduğu topluluk tarafından belirlenen ölçülere göre karşılanır. Bir topluluk içerisinde olduğu kadar topluluklar, bölgeler ve komünler arasında da birbirini tamamlayan bir eşitlik anlayışı esas alınır. Doğal farklılıklar ve özgünlükler ile fedakarlığı dikkate alan bir eşitlik anlayışı esas alınır. Demokratik-komünal ekonomideki eşitlikçilik, diğer toplumsal alanlarda da gerçek anlamda eşitliğin tesis edilmesine hizmet eder.

Özgürlükçülük: Demokratik-komünal ekonomide ekonomik alan ile diğer toplumsal alanlardaki özgürleşme; aynı zamanda bireyin ve toplumun ekonomik özgürlükleri ile bir bütünlük içinde ele alınır. Ekonomi üzerinde doğrudan ve tam denetim sahibi olan toplum, hem kendi ekonomik alanını özgür bir biçimde inşa edip yürütebilecek, hem de, devlet ve özel sermaye tekellerinin ekonomi üzerinden kendisini istismar etmesine, sömürmesine ve ekonomik imkanlarını yağmalamasına fırsat tanımayacaktır. Devletçi modelde ya da kapitalist modernitede olduğu gibi ekonomik faaliyetler yük, angarya veya geçimini sağlamak için mecburi yapılan ve genelde tercih edilmeyen, zoraki ve sevilmeden yapılan işler olarak ele alınamayacağından, bireylerin doğal-özgür gelişimlerinin imkanı doğar. Demokratik-komünal ekonomide toplum ve onun bireyleri, yürüttükleri ekonomik faaliyeti hangi amaçla, hedefle ve hangi ihtiyaçları karşılama temelinde yürüttüklerinin bilincindedir. Özgürlük, ancak bilinçli yaşam ve eylemle mümkün olduğuna göre, özü itibariyle toplumun kendi ekonomik alanını bilinçli ve örgütlü temelde inşa etmesi olan demokratik-komünal ekonomi, toplumun özgürleşmesinin ekonomik alan üzerinden gerçekleşmesidir.

f-Demokratik komünal ekonomide temel olgu ve faaliyetlere yaklaşım:

I-Demokratik-komünal ekonomide üretim anlayışı:

Nasıl yaşamalı sorusuna verilecek cevap, aynı zamanda nasıl bir üretim anlayışına verilecek cevabı da belirler. Bu temelde, demokratik-komünal ekonomi esas aldığı paradigma ve ölçüler çerçevesinde, toplumda doğru bir üretim ve kullanım kültürünü benimsetmeyi hedefler. Demokratik-Komünal ekonomide tüm üretim faaliyetleri için, tavizsiz ve tam uygulanmak zorunda olan temel ölçü, toplumun temel ihtiyaçlarına cevap verme ve ekolojiye uygunluktur. Komünler ve topluluklar, gerçek ihtiyaçlarının neler olduğunu ve nasıl karşılanacağını doğrudan kendileri belirlerler. Böylece, bir yanda ihtiyaç fazlası aşırı üretim ve tüketim, israf ve obezite; diğer yanda yoksulluk, işsizlik, açlıktan kırılma gibi dengesizlikler yaşanmaz. Toplum, nesne-özne veya üreticiler - tüketiciler biçiminde parçalanamaz ve bunlardan oluşan ruhsuz bireyler yığını olarak görülemez. Toplumun tüm üyelerinin ve doğadaki tüm varlıkların her birisinin, kendi özgünlükleri olan özneler oldukları gerçeğine göre hareket edilir. Nesneleşme ve insanlıktan çıkma halini ifade eden müşteri, vergi mükellefi, tüketici, işçi gibi kavramlarla toplum ve onun bireyleri tanımlanamaz.

Doğaya ve zenginliklerine, yağmalanması gereken kaynaklar olarak bakılamaz. Doğadaki ekonomik imkanlar, toplumsal ihtiyaçlara cevap olması şartıyla optimal düzeyde değerlendirilir. Ancak toplum, ihtiyaçlarını ve bunları elde etme yöntemlerini belirlerken, doğal kaynakların potansiyeli, elverişliliği ve yeterliliğine göre hareket eder.

Toplumu oluşturan tüm ögeler, birimler ve bileşenler biri diğerini tamamlayan bütün olarak değerlendirilir. Her bir toplumsal birim veya bölge, kendine yeterli olduğu kadar diğerlerini ve bütünü tamamlamayı esas alır. Böylece topluluklar ve bölgeler arası üretim ve kullanım dengesizliklerine fırsat tanınmaz. Demokratik-komünal ekonomide köy ve kent, kendi özlerine uygun biçimde yeniden tanımlanırlar. Bu temelde, ekonomik üretim anlamında da köyün, kentin sömürgesi olma hali ortadan kaldırılarak birinci doğaya ve toplumsal doğaya uygun bir köy-kent dengesi kurulur. Köy ve kent, ekonomik üretim ve kullanım konusunda birbirlerinin varlığını şart kılan ve tamamlayan bir bütünü oluştururlar.

Demokratik-komünal ekonomi, gerçekte bir üretim ekonomisidir; toplumda tüketicilik yerine kullanma kültürü yeniden düzenlenirken tüketime değil, üretime yönelik ekonomik faaliyetlere öncelik verilir.

İnsanların ve toplumun içinde bulunduğu zaman ve mekan içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçları da tümden üretimi belirleyemez. Ortaya çıkaracağımız ve üreteceklerimizin, bizden sonrakilere miras kalacağı bilinciyle hareket edilir. Bununla birlikte maddi ihtiyaçlar, sadece doğrudan tüketi-

len ürünler olarak ele alınamaz. Bu çerçevede doğa üzerinde gerçekleşen tahribatların giderilmesi; ormanlaştırma, nesli tükenen hayvanların korunması, bataklık alanların kurutulması, toprakların tarıma kazandırılması, su kaynaklarının korunması ve toplumsal ihtiyaca cevap verecek şekilde kullanımlarının yeniden düzenlenmesi gibi daha birçok faaliyet, en değerli ekonomik faaliyetler olarak görülür ve geliştirilir.

Komünal ekonomide üretim faaliyetleri bir bütünlük içerisinde gerçekleştirilir. Hem herhangi bir üretim dalının kendi içinde, hem de tüm üretim dalları arasında bütünlük ve birbirini tamamlayıcılık esas alınır. Böylece üretim dallarının her birinin ve toplumun kendi içerisindeki örgütlenmesi güçlendirilir. Ekonomik alana dayalı ortak yaşam biçimi toplumun diğer alanlarında da geliştirilebilir. Bütünsellik emek, değer, enerji, doğal kaynakların israfını engellediği gibi ürünlerin kaliteli, sağlıklı, çeşitli, işlevsel, estetik olma açısından yeterliliklerini de sağlar.

II-Komünal ekonomide emeğe ve değere yaklaşım:

"Toplumsal değerlerin (bu arada metalar da dahil) ölçülebileceğinden kuşkuluyum. Yalnız canlı emeğin değil, sayılması olanaksız emeklerin ürünü olan bir maddeyi bir kişinin emeğinin değeri saymanın kendisi yanlışlık olup, değer gaspı ve hırsızlığın önünü açan bir yaklaşımdır." Abdullah Öcalan-UYGARLIK-Maskeli Tanrılar ve Örtük Krallar Çağı-

Zihniyetin; his, duygu ve düşüncenin yapısallığa kavuşması, emek sayesinde gerçekleşir. Yaşam, varlık ve toplum, emek olmadan gerçekleşmeyeceği gibi sürdürülmeleri de emeğin neye göre, hangi amaçla ve nasıl değerlendirildiğine bağlıdır.

Emek-değer arasındaki ilişkinin paraya dayandırılması özü itibariyle her ikisinin inkarı ve nihayetinde doğa ve toplumun tasfiyesine yol açmaktadır. Bu temelde demokratik-komünal ekonomi, emeğin ücret karşılığı satılmasını sömürü ve talana ortak olunması, onurun, özgürlüğün ve insan olma erdeminin da satılması olarak görür. İnsanlığın yarattığı manevi-maddi kültürün tüm değerleri, onun emeğinin sonucu olduğu gibi, bu yaratımlar da büyük emekler sayesinde günümüze kadar gelebilmiştir. Demokratik-Komünal ekonomide emek kutsaldır ve kutsal olanın değeri de para veya maddi herhangi bir ölçüyle belirlenemez. Ana emeği, en kutsal emek olarak görülür; "ana hakkı ödenmez" söylemini "ana hakkı maddiyatla ölçülemeyecek kadar büyüktür" biçiminde yorumlar ve bu kutsallığa saygılı davranır. Demokratik-komünal ekonomide emeğin kendisiyle birlikte neye ve nasıl hizmet ettiği de belirleyici önem arz eder. Emeğin üretici, yaratıcı, bilinçli, bütüncül ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verecek düzeyde olmasını esas alır. Salt maddi değer yaratan emeği veya salt fiziki emeği emek olarak görmez. Topluma hizmet ettiği ve doğaya saygı duydu-

ğu oranda emeğin tüm biçimlerini değerli görür. Bireyin, ancak üyesi olduğu toplumla birlikte fiziksel ve anlamsal varlığını sürdürebileceğinden hareketle, bireyin emeğini toplumsal emekle birlikte ele alır.

Demokratik-komünal ekonomide bilinçli, üretici, yaratıcı ve toplumsal emek esas alındığından işçilik ve işçileştirmeye yer yoktur. Sermaye-iktidar güçlerinin işçileştirme, işsizleştirme yaklaşımlarına karşı etkin mücadele yürütülür. Toplum ve onun bireyleri, kendileri için çalışıp ürettiklerinden, kendi emeklerini kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sarf ettiklerinden, işçileşme değil gerçek anlamda emekçilik esas alınır. Toplumun, çalışabilecek durumda olan tüm üyeleri, ekonomik faaliyetlere kendi özgünlükleri ve toplumsal ihtiyaçlar temelinde katılırlar. Kadının, yaşamın ve toplumsallığın devamı için gerçekleştirdiği tüm faaliyetler ekonomik çalışma olarak değerlendirilir. Çocukların emeğinin sömürülmesine, doğal fiziksel gelişmelerinin engellenecek şekilde çalıştırılmalarına karşı mücadele yürütüldüğü gibi çocukların evde, tarlada veya başka yerlerde ücret almadan yaptıkları işler de ekonomik çalışma olarak görülür. Sadece ücret karşılığı gerçekleştirilen ve somut olarak bir ekonomik hizmet ve ürün ortaya çıkaran değil, toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük tüm faaliyetler ekonomik çalışma olarak değerlendirilir. Bu çerçevede çalışma alanı yeniden düzenlenerek başta tarımsal ve ekolojik alanlar olmak üzere bir çok yeni çalışma alanı yaratılarak işsizliğin önüne geçilmesi ve ekonomik kaynakların artırılması hedeflenir. Bu çerçevede çalışmak; üretime, yaratıma, güzelleştirmeye, manevi-maddi anlamda zenginleşmeye ve özgürleşmeye yol açan; zevk, çoşku ve istemle gerçekleştirilen faaliyet olarak ele alınır.

Gerçekte, doğada gerçekleşen milyarlarca yıllık çabaların sonucu olan ekonomik potansiyeller ve toplumun yüzbinlerce yıllık emeğinin sonucu olan ekonomik yaratımlar, maddi veya matematiksel ölçülerle hesaplanamaz. Olsa olsa ancak göreceli bir değer biçme gerçekleşebilir. Demokratik-komünal ekonomide değişim değeri değil; toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya göre ve toplum tarafından belirlenen kullanım değeri esas alınır. Toplumsal olmak kaydıyla tüm ekonomik faaliyetler değerlidir. Ancak beslenme, barınma ve sağlık alanları başta olmak üzere temel ihtiyaçlara dönük ekonomik faaliyetlere öncelik verilir.

III-Komünal ekonomide mülkiyete yaklaşım:

"Demokratik modernite, tarih boyunca komünal varlığını hiçbir zaman yitirmemiş topluluk temelli mülkiyeti modern koşullarda yeniden ahlaki ve politik toplumun temeline yerleştirerek, tarihsel rolünü bu konuda da başarıyla oynayabilecek durumdadır."- Abdullah Öcalan-Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü

Hiçbir üretim aracı, ekonomik ürün veya faaliyet, sadece bir kişi veya grubun emeği ve çabasının sonucu değildir. Bir kişinin veya bir grubun mülkiyetine geçen herhangi bir üretim aracı veya ürün, toplumsal faaliyetten koparıldığından işlevselliğini ve verimliliğini de yitirmektedir. Bireysel veya grupsal mülkiyet, hem toplumsal ihtiyaçların karşılanmasını ve verimliliği engellemekte, hem de aşırı üretim ve tüketime yol açmaktadır. Bu nedenlerle de el koymak ve hırsızlık olarak kavramlaştırılan bireysel mülkiyet gayr-ı meşru olup ahlak, toplum ve doğa karşıtı bir yaklaşımdır.

Demokratik-komünal ekonomide, hem toplum ve doğa karşıtı aşırı bireyci mülkiyet, hem de kolektif veya kamu mülkiyeti adı altındaki devletçi mülkiyet reddedilir. Çünkü her iki biçimde de mülkiyet adı altında toplumsal değerlere el konulmakta; el konulan değerler ve üretim araçları üzerinde toplumun denetimi ortadan kaldırılmaktadır. Bu nedenlerle mülkiyet değil, toplumsal kullanım ve tasarruf hakkı esas alınır. Birey ve ailenin; gıda, konut, giysi gibi temel ihtiyaçları, elbette sadece kendi tasarruflarında olabilir. Ancak; bunların elde edilmesinde toplum ve doğa karşıtı yöntemlerin kullanılmaması, başkalarının emeklerinin gasp edilmemesi ve gerçek ihtiyacın ötesinde olmaması gibi temel ölçüler esas alınır.

Topluluklar ve komünler, üretim araçlarının kullanılmasını kendileri düzenlerler. Ancak burada verimlilik ve toplumsal yararlılık gözetilir. Herhangi bir topluluk veya komün, toplumsal emeğin yaratımları olan ekonomik değerler ve üretim araçları üzerinde tasarruf ve kullanım hakkını tekeline alamaz. Ekonomik değerler ve üretim araçlarının dağılımı, tasarruf ve kullanım sisteminin, demokratik-komünal ekonomi temelinde yeniden düzenlenmesi kaçınılmazdır.

IV-Komünal ekonominin pazar anlayışı:

Pazar, özü itibariyle toplumsal bir olgu olup, ekonomik faaliyetlerin gelişmesine hizmet eder. Pazar, ekonomik ilişkilerle birlikte fikirsel, kültürel ve sosyal ilişkilerin gelişmesinde de çok önemli rol oynamıştır. Ancak devletçi güçler, pazarı da kendi çıkarları doğrultusunda dizayn etmişler; onu toplum ve ekonomiyi tasfiye etmenin en önemli araçlarından biri haline getirmişlerdir.

Demokratik-komünal ekonomide tekelci kâra, spekülasyona ve eşitsizliğe dayalı pazara fırsat tanınmaz. Pazar, ekonomik faaliyetlerin belirleyeni değil, sonuçlarındandır. Devlet-sermaye güçleri tarafından değil; tüm koşullarıyla birlikte topluluklar ve komünler tarafından inşa edilir. Bunun yanısıra herhangi bir topluluk veya bölge, kendi pazarını oluştururken, diğer toplulukları veya bölgeleri ilgilendiren kararları tek başına alamaz ve hayata geçiremez. Pazar, kimleri ve hangi alanı kapsıyorsa onlar tarafın-

dan ortaklaşa inşa edilir. Pazarın inşasında aşırı yerellik, aşırı merkeziyetçilik ve yerellikten kopuk evrensellik anlayışlarına yer verilmez.

Pazarın gerçek anlamda kolektif, komünal ve demokratik olması esas alınır. Demokratik-komünal ekonominin özgürlükçü zemini üzerinde inşa edilen pazarları, hem ekonomik faaliyetlerde ve hem de diğer toplumsal alanlarda gerçek anlamda paylaşımın, dayanışmanın, kardeşleşmenin, manevi-maddi kültür zenginliğinin mekanları ve ilişkilerinden oluşur. Farklı komünler, kooperatifler, yerleşim birimleri, bölgeler veya kıtalar arasında pazarlar oluşturulabilir.

V-Komünal ekonomide paraya yaklaşım:

Paranın, toplumsal yaşamı kolaylaştırmanın bir aracı olarak icad edildiği belirtilir. Halbuki, gerek paranın temeli olan değişim değeri ve gerekse de bizzat ortaya çıkmasına baktığımızda bu görüşün doğru olmadığı açığa çıkmaktadır. Hele hele kapitalist modernitede neredeyse manevi-maddi herşeye komuta eden bir güç haline getirildiği düşünülürse paranın faydadan çok daha fazla zararı olduğu anlaşılır. Paranın gerçekte ne olduğunu iyi bilen toplum onu; “paranın namusu olsaydı elden ele dolaşırmıydı ?” halk deyişiyle tanımlamıştır. Para, kullanım değeri yerine değişim değerinin ikame edilmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte doğadaki tüm varlıkların, insanın, toplumun, emeğin, ürünlerin; yani bir bütün olarak manevi ve maddi kültür değerlerinin nesneleştirilmesinde ve metalaştırılmasında da en büyük role sahip güçtür.

Demokratik-Komünal ekonomi, para konusunda da çözüm üretmek zorundadır. Paranın olmadığı bir ekonominin ve yaşamın mümkün olmadığı üzerine kurulu çarpıtılmış hakikat algısını aşma inancı ve kararlılığında olmak ilk adımdır. Toplumsal sürenin yüzde doksan sekizlik bölümünün para olmadan gerçekleşmiş olması ve bu uzun zaman boyunca ciddi ekonomik sorunlarla karşılaşılmaması, bu hedefin ütopya olmadığına; ulaşılmış ve ulaşılabilir olduğuna işaret eder. Kaldı ki günümüzde de ekonomik alanın önemli bir bölümünde para etkisizdir.

Paranın, toplum ve ekonomi üzerindeki tahakkümünün kaynağı, ekonominin toplum ve ekonomi dışı güçlerin egemenliğinde olmasıdır. Bu çerçevede demokratik-komünal ekonominin kendisi, aynı zamanda paranın egemen olmadığı; zorunlu olarak kullanılsa dahi toplumun tam denetiminde olduğu bir ekonomik sistemdir. Ayrıca, paranın kullanımını en aza indirgeyecek politika ve tedbirler hayata geçirilir. Bu temelde değişim değeri ve kapitalistik pazar yerine kullanım değerinin ve paylaşımın esas alınması; ekonomik faaliyetler ve ilişkilerin bir çok dalında paranın kullanılmasına son verilmesi, beslenme, sağlık, barınma, kültür-sanat gibi temel alanların kâr ve sermaye birikim kaynakları olmaktan çıkarılmaları

gibi daha birçok politik-pratik tedbirlerin alınması hayati önemdedir. Toplumsal değerlerin ve ilişkilerin "hizmet sektörü" adı altında ticarileştirilmesi yerine, komünal yaşam biçimi yeniden yaygınlaştırılır. Bununla birlikte ulaşım ve iletişim gibi alanlarda kooperatifleşmeye ağırlık verilir. Zamana-mekana ve koşullara göre değişebilen yaygın tedbirlerle, bir yandan paranın ekonomi ve toplum üzerindeki denetimi ortadan kaldırılırken, diğer yandan parasız bir Dünya ve yaşamın mümkün olduğu inancı ve bilinci güçlendirilir.

VI-Komünal ekonomide teknolojiye yaklaşım:

"Ekolojik-ekonomik birimleri basit, teknolojiden yoksun birimler olarak düşünmemek gerekir. Gerektiğinde en karmaşık ve gelişkin teknolojiler de ekolojik-ekonomik birim ve birliklerde kullanılabilir. Hatta ekolojik-ekonomik birimler ideal teknoloji birimleridir. Teknolojinin en yararlı toplumsal kullanım alanlarıdır."-Abdullah Öcalan-Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Bilim ve yöntemin birliğinden oluşan teknoloji, insanlığın milyonlarca yıla dayanan deneyimlerinin sonucu olup, yaşamın daha iyi ve daha güzel olmasına hizmet eder. Ancak devletçi uygarlık güçlerinin denetimine geçen teknoloji, toplumsal değil, toplum karşıtı bir araç olarak kullanılmış. Kapitalizmle birlikte, bilimden, toplumsal yaşam ve ekonomiden kopartılarak tamamen kâr ve sermaye birikimine, doğanın tasfiyesine, bireyciliğe hizmet eden en etkili araçlardan biri haline düşürülmüştür.

Demokratik-komünal ekonomi teknolojinin, toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve ekolojinin korunması temelinde yeniden düzenlenmesini hedefler. Bu çerçevede teknoloji insanı yeteneksizleştirme ve bireycileştirme, emekçiyi işsizleştirme, toplumu sürüleştirme ve doğayı tüketme aracı olmaktan çıkarılır. Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayan, üretimde verimliliği sağlayan, bireyin ve toplumun yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştiren, özgürleştiren, yaşamın daha iyi ve güzel olmasını sağlayan, doğanın korunmasına ve zenginleşmesine hizmet eden bir alan olması sağlanır. Teknolojinin kullanım alanları, yöntemleri, hedefleri ve öncelikleri de yeniden düzenlenir. Bu temelde teknoloji toplumun beslenme, barınma, sağlık, eğitim, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ile doğadaki tahribatların giderilmesini hedefler. Teknolojinin bu alanlarda kullanımına öncelik ve ağırlık verilir.

VII-Demokratik-Komünal ekonomide endüstriye yaklaşım:

"Demokratik modernitenin teknik altyapısı ekolojik olmak durumundadır. Ne endüstriyalizm ne de endüstri inkârcılığına kaçmadan geliştirilecek komünal ekolojik ekonomi, demokratik modernitenin ve demokratik

ulusal yaşamın bütünleyici ve sağlam gerçekleştireni olacaktır."- Abdullah Öcalan-Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü.

Endüstri, genel anlamda, bilimin ve teknik araç-gereçlerin desteğiyle maddi üretimin daha az kaynak, enerji ve işgücü kullanılarak, ancak daha hızlı, sağlam ve fazla sayıda gerçekleştirilmesidir.

Devletçi güçlerin eline geçen endüstriyel üretim, El-Ubeyd kültüründen başlayarak günümüze kadar toplum, doğa ve ekonomi karşıtı bir güç faktörü olarak kullanılmıştır. Ancak, toplum ve ekonomiyi tasfiye aracı haline getirilmesi esasta kapitalist modernitede gerçekleşmektedir. Pozitif bilimcilik, ulus-devlet ve kapitalistik sermayenin birliği, endüstriyel üretimi endüstriyalizm haline düşürür.

Demokratik-komünal ekonomi, bir yandan endüstriyalizme ve yol açtığı yıkımlara karşı mücadele ederken diğer yandan da endüstriyel üretimi yeniden düzenler. Endüstriyel üretim, toplumun tam ve doğrudan denetiminde olursa ancak, gerçek anlamda toplumun ve ekonomisinin gelişimine katkı sunabilir. Toplumun ihtiyaçlarını nitelik ve nicelik olarak yeterli düzeyde gerçekleştirme; bunu yaparken de toplum ve doğa arasındaki ilişkiyi, ekolojik bütünlüğü ve dengeyi, doğayı ve doğadaki varlıkları korumayı esas almak zorundadır. Endüstriyel üretim salt sanayi üretimi anlamına gelmez. Tüm üretim dallarının, kendi özgünlükleri temelinde ve birbirlerini tamamlayan bir bütün oluşturacak şekilde topluma hizmet ettikleri gerçeğine göre hareket edilir.

Demokratik-komünal ekonomideki endüstriyel üretim; insan emeğinin hiçleştirilmesi, üretimin ve doğal kaynakların tüketilmesi anlamına gelmez. Bilakis endüstriyel üretim, bireysel ve toplumsal emek olarak insan emeğinin daha yaratıcı, üretken ve özgür kılınmasını; iş alanlarının tasfiyesi değil, gerekli iş alanlarının artırılmasını öngörür. Endüstriyel üretimde geri dönüşümlü üretim tekniklerine ağırlık verilir. Ekoloji karşıtı işletmeler ve teknolojilere yer verilmezken ekoloji dostu olanlar esas alınır.

VIII-Ekonomik kalkınma ve gelişmeye yaklaşım:

Sermaye ve iktidar tekelleri tarafından, doğal kaynakların talanı ve doğanın tasfiye edilmesi, toplumun ekonomik imkanlarının ele geçirilerek işçi-ücretli köle ve işsiz yığınlarına dönüştürülmesi, devletli tarih boyunca elde edilenin toplamından daha büyük kârlar elde edilmesi; ekonomik kalkınma, büyüme ve gelişmişlik diye gösterilip meşru, haklı ve hatta tek hakikat olarak topluma empoze edilmektedir.

Demokratik-komünal ekonomi, demokratik, ekolojik, sürdürülebilir, bütüncül ve tüm toplumların yararına olan kalkınmayı esas alır. Modernizm hastalığı; post-modernite ve oryantalizmden kaynaklı; aşırı bireycilik ve doğal kaynakların tüketilmesi, doğanın, toplumun ve kültür-

lerin homojenleştirilmesi ve tekelci egemenliğe alınması gibi anlayışlar, ekonomik kalkınma, büyüme ve gelişmişlik olarak kabul edilemez. Topluma hizmet etmeyen "ekonomik kalkınma ve gelişmişlik", ancak sermaye ve iktidar tekellerine hizmet ediyor demektir. Toplum, tüm yaşamsal alanlarında ortaya çıkan ihtiyaçlarını yeterli düzeyde ve ekolojiye ters düşmeyecek biçimde temin edebildiği oranda gerçek anlamda ekonomik kalkınma ve gelişmişlikten bahsedilebilinir. Ekonomik, sosyal, kültürel kalkınma ve gelişmişlik, bir bütünlük olarak ele alınıp her biri diğerlerini tamamlayan karşılıklı etkileşim halindedir. Ekonomik kalkınma ve gelişme, demokratik ve komünal temellere dayanmak, ahlaki-politik toplum özelliklerini güçlendirmek zorundadır. Bu çerçevede kalkınma ve gelişme bir topluluk, bölge, komün veya toplumla sınırlı tutulmayıp tüm toplum için öngörülür. Topluluklar, komünler ve bölgeler arasında adaletsizlik, eşitsizlik, tahakküm ve bağımlılığa yol açan ekonomik kalkınma ve gelişmişlik farklarına fırsat tanınmaz.

IX-Komünal ekonomide ticarete yaklaşım:

Demokratik-Komünal ekonomi, bir anlamda kendine yeterli toplumu hedefler. Kendine yeterlilik, marjinal ve kapalı ekonomi değil, aksine topluluklar ve komünler arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmiş olmasını gerektirir.

Demokratik-Komünal ekonomide ticaret, kapitalistik kâr zemini olarak ele alınmaz. Ticaret ekonomiyi belirleyen değil, onun tarafından belirlenen bir parçasıdır. Ticaret, topluluklar arasındaki ihtiyaç alış-verişini kolaylaştırmanın aracı olarak değerlendirilir. Ticaretin amacı para olmadığı gibi temel aracı da bu değildir. Ticarette paylaşım, karşılıklılık, dayanışma gibi yol ve yöntemlere ağırlık verilir.

X-Maliye ve Finans sorununa yaklaşım:

Maliye: Maliye, eldeki maddi kaynaklar ve elde edilen ürünlerin, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda dağılımının düzenlenmesidir.

Maliye, ekonomik faaliyetin sonuçlarından biri olduğu için, ekonomik faaliyetin yerine ikame edilemez veya onu belirleyemez. Maliye, ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi, yönetilmesi, maddi değer veya kazanç elde edilmesi faaliyeti değildir. Maliyenin ekonomi yerine konması veya tek başına ekonomik bir faaliyet gibi örgütlendirilmesi demokratik-komünal ekonominin paradigmasına ve ilkelerine ters düşeceği gibi üretimsizliğe ve değerlerin heba olmasına da yol açar.

Maliye faaliyetlerinde amaç her ne biçimde olursa olsun maddi birikim elde etmek olamaz; bu yaklaşım hangi gerekçeyle olursa olsun özünde kâr ve sermaye birikimini hedefler ve devletçi bir yaklaşımdır.

Demokratik-Komünal ekonomide maliye kurumu ve politikaları, demokratik-komünal ekonominin paradigması ve temel ilkeleriyle tam uyumu esas almak zorundadır. Bu çerçevede maliye, ekonomik faaliyetlerin bütünlüğü içinde ve onun tamamlayan bir ögesi olarak ele alınır. Toplumun hizmetindeki ekonomik üretimin gelişmesine, maddi imkanların ve ekonomik potansiyelin işletilmesine katkı sunacak şekilde maliye çalışması yeniden düzenlenir. Maliye faaliyetleri ve politikaları, doğrudan toplum tarafından belirlenir, gerçekleştirilir ve denetlenir.

Bütçe: Demokratik-komünal ekonomide bütçe, devletlerde olduğu gibi aşırı merkeziyetçi veya özel sermayede olduğu gibi yatırım-kâr mantığıyla ele alınmaz. Topluluk veya komünün tüm üyeleri bütçenin belirlenmesine, oluşturulmasına ve denetlenmesine aktif katılırlar. Komünler ve topluluklar bütçelerini kendileri oluştururlar. Ancak diğerlerini ve genel olarak toplumu ilgilendiren durumlarda ise topluluklar ve komünler arası ortak bütçe oluşumlarına gidilir.

Finansman ve sermaye: Finansman, bir ekonomik çalışmanın gerçekleştirilmesi için gereken maddi kaynakların teminidir. Kapitalistler, en fazla da, gerek devletler ve gerekse de toplumsal güçlerin finans sıkıntılarını kullanarak kendilerini örgütlü ve etkin bir güç haline getirmişlerdir. Kapitalist modernitenin doğuş aşaması olan merkantilizm (ticari sermayecilik) aynı zamanda finansın da ağırlık kazanmasıdır. Bilimin ve endüstrinin kapitalistlerin tekeline girmesinde de finans sorunu büyük rol oynamıştır. Neo-liberalizm ise finans-kapitalin egemenliğini ilan ettiği modeldir. Bir ekonomik biçim ve hatta ekonominin kendisi olarak yutturulmaya çalışılan finans-kapital, para ticareti üzerinden güç ve sermaye birikimi elde etmenin yöntemidir. Hisse senedi, borsa, borç-kredi-faiz gibi uygulamalar ise bu yöntemin kurnazlıklarıdır. Kapitalizmin "eseri" olan devrevi "ekonomik" krizlerin sık sık yaşanmasının önemli bir nedeni de finans-kapitalin egemenliğidir.

Demokratik-komünal ekonomi, sermayeyi ekonomik faaliyet için temel ve belirleyici faktör olarak değil; bilakis ekonomik faaliyetin sonuçlarından biri olarak ele alır. Ekonomik faaliyet sermaye ve kapitalistik şirket olmadan da gerçekleştirilir. Ekonomik faaliyet ve değer olmadan ise sermaye ve finans ortaya çıkamaz. Finansman, finans-kapital olmaktan çıkarılarak ekonomiye hizmet edecek şekilde yeniden düzenlenir. Paraya dayalı finans yerine, ekonomi için gerekli kaynakların doğru, yerinde ve verimli olacak şekilde kullanılması esas alınır. Demokratik-komünal ekonominin finansman yaklaşımında hem aşırı merkeziyetçiliğe ve hem de kapalı-aşırı yerelciliğe yer yoktur. Öz kaynakları kullanma ve kendine yeterlilik ile dayanışma, paylaşma ve diğerlerini tamamlama yaklaşımları birlikte esas alınır. Finans sorununun çözümü için, demokratik-komünal

ekonominin değerlerini esas alan kooperatif, banka, fon, sandık gibi kuruluşlar inşa edilir.

Vergi: Kökeni devletin kuruluşuna dayanan vergi uygulaması, kapitalist modernite ve ulus-devlette, tüm toplumu içine alacak şekilde yaygın, etkin ve temel bir devlet politikası olarak hayata geçirilmektedir. Yurttaşların vergi mükellefi olarak görülmesi, bu yaklaşımın sonucudur. Yaşamın tüm alanlarında getirilen zorunlu vergilerle toplumun tüm faaliyetlerinden kâr ve sermaye birikimi elde edilir.

Demokratik-komünal ekonominin temeli olan ortaklaşma, paylaşım ve dayanışma gibi değerler, vergiyi gereksiz kılar. Ancak topluluğun veya komünün tümünü ilgilendiren büyük ölçekli sorunların çözümü de ayrı bir kaynak gerektirir. Bu çerçevede vergi yerine, katkı payı uygulaması daha doğrudur. Bir topluluk veya komün, geneli ilgilendiren konulardaki sorunlar ve ihtiyaçlara yönelik, kendi kaynaklarını oluşturur; bu temelde üyelerinden katkı payı alır. Katkı payları, sorunlar ve ihtiyaçların kapsamı, içeriği ve üyelerin özgün koşullarına göre değişik biçimlerde olabilir.

V.BÖLÜM
DEMOKRATİK-KOMÜNAL EKONOMİNİN KURUMSAL ÇERÇEVESİ

1-Ekonomi Akademisi:

Devletçi uygarlık güçleri, toplumun ekonomik alanı üzerindeki işgal ve talanı yaklaşık beş bin yıldır sürdürmektedirler. Bu durum toplumun ekonomik alanında maddi sonuçlar itibariyle büyük bir yıkıma yol açtığı kadar, çok derin bir zihniyet ve anlam çarpıtmasına da yol açmıştır.

Tüm toplumsal inşalarda olduğu gibi, ekonomik alanın yeniden inşası da önce zihniyette gerçekleşmek zorundadır. Ekonomik alanda da zihniyet ve yapılanma karşılıklı etkileşim halinde olmasına rağmen başlangıç ve belirleyici olan zihniyettir. Zihniyetten kopuk bir yapılanmanın bir süre ayakta kalsa ve hatta çok güçlü görünse bile nihayetinde çöküşü kaçınılmazdır. Ancak diğer yandan zihniyet de kendini yapısallıkla bütünleştirmek zorundadır. Yapısallığa yol açabilen zihniyet, hem varlığını ve inandırıcılığını sürdürür ve hem de gelişim sağlar. Aksi takdirde bir ütopya; hatta moral kaynağı olarak belki uzun yıllar da kendini koruyabilir, ancak toplumun sorunlarına çözüm getirme yeteneğinden uzaklaşır ve nihayetinde sorunların kaynağı durumuna gelir.

Toplumda demokratik-komünal ekonomi zihniyeti kabul gördükçe, benimsendikçe ve yerleştikçe, ekonomi kendi özüne uygun temelde yeniden inşa edilebilir. Zihniyetten kopuk komünal ekonomi denemeleri, nihayetinde ya çözülüp tasfiye olurlar veya kapitalist pazara hizmet ederler ki o zaman kendileri olmaktan çıkarlar.

Toplumun ekonomik alanı, özelde sermaye-iktidar tekellerinin, genelde de kapitalist modernitenin yoğun baskı, tehdit ve saldırılarına maruz kalmakta, bu güçlerin etkinliğine girmektedir. Demokratik-komünal ekonomi, kapitalist modernitenin egemen olduğu böylesi zaman-mekan ve koşullar karşısında, ancak çok yoğun bir zihniyet ve yapılanma mücadelesi verirse gerçekleşme, kendini sürdürme ve geliştirme imkanı bulabilir. Zihniyet oluşumu ise akademisiz düşünülemez. Bu nedenlerle demokratik-komünal ekonominin akademik çalışmaya ihtiyacı yaşamsal bir gereklilik.

Ekonomi akademisi, toplumun yüz binlerce yıla dayanan demokratik-komünal deneyimlerini, birikimlerini ve değerlerini temel alır. Ancak bu toplumsal mirası ele alırken onu zaman, mekan, koşullar ve ihtiyaçlar dahilinde güncelleştirerek ekonomik alanın bugününü inşa eder; inşa ettiği bugünle de yarının yolunu açar. Ekonomi akademisi, toplumda demokratik-komünal ekonomi zihniyetinin yerleşmesini, ekonomik alanla ilgili deneyim ve bilgilerin değerlendirilmesini, ekolojik teknolojilerin ve yöntem-

lerin geliştirilmesini ve bu çalışmalardan elde edilen sonuçların toplumun hizmetine sunulmasını, toplumu ekonomi konusunda eğitmeyi hedefler.

Ekonomi bilimini yeniden tanımlamak, demokratik-komünal ekonominin inşasında ilk adım özelliğindedir. Tanımlanmayan veya yanlış tanımlanan bir bilim, bilim olamayacağı gibi inşa edilmesi de mümkün değildir. Demokratik-komünal ekonominin bilimi, kapitalist modernitenin "ekonomi-politik" adı altında gerçekleştirdiği çarpıtmayı hem açığa çıkarır ve hem de onun, toplumun zihniyetinde yol açtığı sonuçları ortadan kaldırma mücadelesi verir. Bu gerçekten yola çıkarak ekonomi bilimini sosyal bilimin bütünlüğü içerisinde özerk bir sosyal bilim dalı olarak tanımlar ve geliştirir.

Devletçi zihniyet ve yapılanmadan kopuş sağlanmadan demokratik-komünal ekonominin inşa edilemeyeceği, tarihsel ve güncel deneyimlerle ortadadır. Ekonomi bilimi yeniden inşa edilirken ekonomik alandaki sorunların kaynağının devletçi uygarlıkta yattığını bilmek hayati önemdedir. Ama bunu tamamlar şekilde, sorunların çözümünün de devletçi uygarlık dışında; demokratik uygarlık geleneğinde aranması, doğru bir başlangıç olacaktır.

Ekonomi akademisi belirlenmiş-statik zaman-mekan, yöntem ve biçimlerle sınırlandırılamaz. Bu yaklaşım temelindeki bir yeniden inşa çabası, devletçi yaklaşımdır ki, daha ilk adımlarında tasfiyeyle sonuçlanması kaçınılmazdır. Ekonomi akademisi, toplumdan ve ekonomiden kopuk, topluma üstten bakan seçkinlerden oluşan bir grubun çalışması olmadığı gibi bürokratik bir örgütlenme de olamaz. Bununla birlikte kaynağını toplumdan ve doğadan değil de kapitalist moderniteden alan mühendislik, uzmanlık adı altındaki bilimcilik yaklaşımı da akademi çalışmasında yer bulamaz. Demokratik-komünal yaşamın söz konusu olduğu her yer, ekonomi akademisinin çalışma alanıdır. Ekonomi akademisi, ekonomi biliminin de toplumun yüz binlerce yıla dayanan birikimleri ve deneyimlerinin sonucu olduğu bilinciyle kurulur. Bu temelde her şeyden önce yaşamdan, toplumdan öğrenmeyi ve öğrendiklerini paylaşmayı ahlaki ilkesi olarak kabul eder.

Ekonomi akademisi ekonomi biliminin yeniden inşası için olduğu kadar bu bilimin hayata geçirilmesi için de çalışma yürütür. Bu çerçevede demokratik- komünal ekonominin kuramsal çerçevesini oluşturmak ve teorisini geliştirmek, geliştirilen kuram ve teorinin gerektirdiği kurumsal ve örgütsel inşanın gerçekleştirilmesine öncülük etmek, toplumun kendi ekonomisinin politikasını yapması için imkan ve zemin hazırlamak gibi tüm faaliyetler, ekonomi akademisinin çatısı altında gerçekleştirilir. Akademi çalışmaları, biri diğerlerini tamamlayacak bir bütünlük içerisinde ele alınır. Bir çalışmaya önem verilirken diğerini göz ardı etmek kabul edile-

mez; ekonomik alanın bütünlüğü içinde her bir çalışmanın önemli, anlamlı ve değerli olduğu bilinciyle hareket edilir.

Ekonomi akademisi çalışmalarında yöntem zenginliğini esas alır. Bu temelde ekonomik alanla ilgili olarak yerel-bölgesel-ulusal düzeyde okullar, laboratuarlar ve araştırma-geliştirme enstitüleri, eko-ekonomik tekno-parklar, tohum ve tarım vakıfları gibi kurumlar inşa edilebilir. İletişim araç-gereçleri etkin biçimde kullanılabilir. Saha araştırmaları, anketler ve raporlar hazırlanabilir. Konferanslar, tarım-hayvancılık festivalleri, kongreler ve halk toplantıları düzenlenebilir. Ailelerin yanı sıra gençler, kadınlar, çocuklar ve ekonomik faaliyet içerisinde yer alan toplumsal kesimler ve topluluklara yönelik eğitim programları hayata geçirilebilir. Dönemsel kurslar, gezgin eğitim devreleri, meslek edindirme kursları gibi faaliyetler gerçekleştirilebilir.

2-Komünlerin inşası:

a-Komünlerde Örgütlenme ve Yönetim:

Komünlerin oluşumu, yaşamı, işleyişi ve faaliyetlerinde bir bütün olarak tüm üyelerin aktif ve doğrudan katılımı esas alınır. Bu esas üzerinde demokratik öz-yönetim mekanizması varlık bulur.

Komünler ortaklaşma, paylaşım ve dayanışmaya dayalı toplumsal yaşamı kurma amacı taşıdıklarından, yerleşim birimlerini merkez alarak örgütlenir; yaşam alanları ve temel faaliyetleri de bu çerçevede oluşturulur. Bununla birlikte komün içerisindeki her bir örgütlenme, birim veya grup, hem genel komünün bir parçası ve hem de kendisi bir komün olarak varlığını sürdürür.

Komün yaşamı ve faaliyetlerini ilgilendiren tüm kararların alınması, politikaların belirlenmesi, temel görevlendirmeler, işbölümleri ve örgütlenmelerin oluşturulması, komünde yaşayan herkesin oluşturduğu Komün Meclislerinde gerçekleşir.

Toplumsal yaşam alanları ve faaliyet dallarına cevap olmak amacıyla oluşturulan tüm birimler demokratik-özerk temelde çalışma yürütürler. Tüm birimler, gruplar ve örgütler komünlerin ve halk kongresinin aldıkları kararları hayata geçirirler. Ancak herkes ve her çalışma için belirlenen genel hedefler, ilkeler, kurallar ve ölçülere aykırı olmamak kaydıyla kendi içlerindeki işleyişi, kararları nasıl hayata geçireceklerini ve nasıl çalışacaklarını kendileri belirleyebilirler. Komün, kooperatif ve halk kongresine bireysel veya ortak görüş ve öneri sunabilirler. Birimlerin aldıkları kararlar ve faaliyetler; içinde bulundukları komün ve kendi çalışmalarına denk olarak halk kongresi bünyesinde kurulmuş çalışma birimleri tarafından onaylanır ve denetlenirler. Yani komün, kooperatif ve halk kongresi içindeki her birim veya örgütlenme demokratik-özerk yapılanma temelinde varlık

bulup faaliyet yürütür. Bunların birbirleriyle uyumlu birliğinden de toplumun demokratik öz-yönetim mekanizması oluşur. *(Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için "Komün ve Meclisler" broşürüne bakılabilir)*

b-Mimari, yerleşim birimleri ve konut modeli:

Köylerin kentleştirilmesi ile kentlerin köyleştirilmesi; veya her ikisinin birbirinden kopartılarak marjinalleştirilmeleri, toplumsal yaşam ve onun köy-kent yerleşimlerinin inkarıdır. Demokratik-Komünal toplumda köy ile kent arasındaki ilişki bağımlılığa veya rekabete değil, birbirini tamamlayan bütünlük oluşturmaya dayanır. Yerleşim birimlerinin nüfus yapısı ve yüz ölçümleri kendine yeterli olabilecek büyüklüklerde olmalıdır. Köyler ve kentler; barınma, sağlık, ekonomi, eğitim, kültür, altyapı, ulaşım gibi konularda bütünlüklü, yeterli düzeyde ve ekolojik çözümleri üretecek şekilde yeniden tasarlanıp inşa edilirler. Köyler komünal yaşam ve kolektif çalışmanın; tarım-hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetlerin merkezi olarak ele alınır. Ekonomide, köyler arası dayanışma ve kentle doğru ilişkilere dayalı kendine yeterlilik esas alınır. Köy topluluklarının, ürettikleri tarım-hayvancılık ürünleri köyler bazında veya köyler arası kurulan endüstriyel işletmelerde işlenir. Bunun için komünlere bağlı kooperatifler kurulur. Bir köyün kendi kapasitesini aşan durumlarda, köyler arası dayanışma ve işbirliği esas alınır; eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlar ortaklaşa giderilir. Köyler arasındaki mesafe aralarında hem arazi, sulama gibi konularda sorunlara yol açmayacak, hem de ulaşım ve işbirliğine elverişli mesafede konumlandırılırlar. Her köyde, komün veya kooperatifin tasarrufunda olup da ortak yaşam ve ekonomik faaliyetler için kullanılan araziler, hayvanlar, işletmeler, teknik donanım, ulaşım ve iletişim araçları, enerji kaynakları, ormanlık- yeşillik alanlar ve su kaynakları olur. Köylüler, belirledikleri kurallar dahilinde, bu üretim araçları ve kaynaklardan bireysel üretim için de faydalanabilirler. Ekonomik faaliyetlerde elde edilen ürünler, birden fazla köy arasında veya kentte kurulmuş olan kooperatif pazarına sunulur.

Demokratik-komünal toplumda; kimliği, doğal-tarihi ve kültürel dokusu olan, altyapı, barınma, sağlık, eğitim ve ekonomi gibi temel sorunlarını çözmüş; her bakımdan kendine yeterli ve kendi kendini yönetebilecek büyüklükte kentlerin inşa edilmesi ve mevcut kentlerin bu temelde yeniden düzenlenmesi esas alınır. Kent ekonomisi, köy ekonomisini veya tarım-hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetleri destekler. Ancak bununla birlikte endüstriyel üretim başta olmak üzere birçok üretim dalı, kentlerin sınırları içinde ancak yerleşim alanlarına uzak yerlerde konumlandırılırlar.

Ekoloji ile demokratik-komünal yaşam ve ekonomiye uyumlu; yaşanılan bölgenin coğrafik ve iklim koşullarına elverişli, doğal, tarihi ve kültürel dokusuna uyumlu; insan-toplum ve doğa sağlığını esas alan, sağlam, kullanışlı, israfa yol açmayan, altyapısı eksiksiz, sosyal-kültürel-sportif aktiviteler için gerekli imkanlara sahip, ekolojik ve estetik yerleşim birimleri ve konut modelleri esas alınır. Konutlar toplumda parçalanmaya ve bireyciliğe değil, demokratik-komünal yaşam tarzı ve değerlerini geliştirmeye yönelik tasarlanır, bu çerçevede mutfak-yemekhane, fırın, çamaşırhane gibi ihtiyaç yerleri ortaktır. Tüm komünde kültürel-sanatsal faaliyetler için tiyatro, sinema, sergi salonu; sportif faaliyetler için spor salonu, sahalar, havuz; halk evi, kütüphane, konferans salonu gibi imkanlar bulunur. Bu imkanların dağılımı komünün büyüklüğüne ve yerleşim birimlerinin konumuna göre düzenlenip komünün tüm üyelerince ortak, eşit ve ihtiyacı ölçüsünde kullanılır. Planlamaktan, kullanıma hazır gelene kadarki inşa süreci komün toplulukları tarafından kararlaştırılıp gerçekleştirilir.

c-Komünlerde eğitim:

Komünlerdeki eğitim sisteminin amacı demokratik-komünal yaşam konusunda bilinç ve sorumluluk duygusunun güçlendirilmesi; özgür birey-demokratik toplum hedefinin düşünce, anlayış, kişilik, yaşam tarzı ve davranışlarda gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Komünal-demokratik yaşam ile onun ekonomisi aynı zamanda bir bütün olarak eğitimdir; toplumun tüm üyeleri yaşarken, üretirken ve paylaşırken aynı zamanda kendilerini de eğitirler. Bununla birlikte komünlerin eğitim sistemleri de vardır. Eğitim sisteminde; çocuklara, kadınlara ve gençlere; meslek gruplarına, toplumsal yaşam alanlarına ve faaliyetlere yönelik özgün programlar olduğu gibi, bütüncül ve karma programlar da olur. Eğitim sistemi ve programı komünler ve diğer öz-yönetim mekanizmaları yoluyla doğrudan toplum tarafından oluşturulur, yürütülür ve denetlenir. Eğitimden, toplumun tüm üyeleri ücretsiz ve eşit düzeyde yararlanır, eğitim sistemi kapsamındaki tüm gereksinimler komünler ve Halk Kongresi tarafından karşılanır. Çocuklar belli bir süreye kadar (bu süre topluluk tarafından koşullara ve ihtiyaçlara göre belirlenir) anneleri tarafından eğitilirler. Bu süreçte anne, çocuğunun eğitiminden ve bakımından alıkonulamaz; bilakis destek sunulur. Eğitim, 6 yaşına kadarki çocuklar için okul öncesi eğitim, 6 ila 18 yaş arasındakiler için ise zorunlu ve kesintisiz eğitim biçiminde öngörülebilir.

d-Komünde işbölümü ve çalışma:

Komünlerde çalışma ve yaşam bir bütünlük içerisinde ele alınır. Komünde yaşayan tüm insanlar, komünün eşit derecede üyesidirler. Komünün uygun gördüğü, karar gücü bulunan ve bunu uygulama iradesi ve so-

rumluluğunu gösterebilecek herkes karar alma, politika oluşturma ve bunları hayata geçirme, seçme-seçilme ve görevlendirme hakkına sahiptir; hesap verir ve ister, özeleştiri verir ve eleştirir, görüş ve rapor sunabilir, öneri sunup proje hazırlayabilirler. Komün ve kooperatifin belirlediği çerçevede; ekonomik ve sosyal çalışmalara aktif katılırlar. Bireyler ve aileler, kolektif çalışmalarına katılımlarını aksatmamaları kaydıyla, bireysel çalışmalar, aktiviteler ve üretim faaliyetleri de gerçekleştirebilirler. Ancak bu çalışmaları komünün denetiminde olup, sonuçlarını komün yaşamı, faaliyetleri ve bileşenleri içersinde değerlendirebilirler. Çocuklarsa kendi özgünlükleri temelinde örgütlenebilir, görüş ve öneri sunabilir, kararlar alabilir ancak bu kararları komünler ve ilgili bileşenlerinin destekleriyle hayata geçirebilirler. Komünün uygun bulması ve ihtiyaç duyması halinde çocuklar doğal gelişimleri ve eğitimlerinin olumsuz etkilenmemesi şartıyla, komün faaliyetlerinin uygun düşen alanlarında ve aşamalarında yer alabilirler. Bu grubun çalışmalara katılımı, daha çok eğitim ve toplumsal yaşamın sorumluklarını yerine getirmeye hazırlanma temelinde ele alınır.

İşbölümü ve görevlendirmeler, toplumsal yaşamın tüm alanları ve faaliyetlerini kapsayıp komün meclisleri, kooperatif genel kurulları ve Halk Kongresinde gerçekleşir. Sosyal ve ekonomik faaliyetlerle kültür-sanat-spor aktiviteleri, birbirlerini güçlendirecek şekilde gerçekleştirilir. Çalışmada, toplumsal ihtiyaçlar ve imkanlar temelinde "herkesin yeteneğine göre" ilkesi esas alınır. Ancak, yeteneklerini geliştirmeleri, beceri kazanmaları ve meslek öğrenmeleri konusunda komünün tüm üyelerine eşit biçimde imkan tanınır. Ekonomik üretim dalları, meslekler ve sosyal çalışma alanlarına yönelik eğitimler kesintisiz, düzenli ve yeterli biçimde tüm üyelere verilir. Buna bağlı olarak, üyeler komünlerde belirlenen koşullara uygun biçimde görevlerini, bulundukları çalışmanın türünü ve alanını değiştirebilirler.

e-Komünlerde sağlık:

Demokratik toplum, sağlık alanının ticari bir sektör haline getirilmesine; kapitalistik biyolojik-tıbbi yaklaşımın sonucu olarak toplumu hastalıklı kılma ve bunun üzerinden sermaye ve iktidar biriktirme yaklaşımına karşı mücadele eder. Komünlerde insan-toplum ve çevre sağlığı bir bütünlük içerisinde ele alınır. Bununla birlikte sağlığın kendisi, toplumun yaşamsal alanlarından biri olarak örgütlendirilir. Yerleşim alanları, yaşam ve çalışma koşulları sağlığa uygun olmak zorundadır. Doğa-insan-toplum ve kendi sağlığının korunması konusunda, karar verebilecek durumda olan tüm üyeler sorumludur. Doğal korunma ve tedavi; doğal ilaçlar, geleneksel şifa ve sıhha yöntemlerini esas alan komünal ve koruyucu sağlık sistemi inşa edilir. Sağlık emekçileri, halk hekimleri, yaşlı ve bilge kadınların öncü

ve pratisyen oldukları sağlık sistemi, komünlerin çatısı altında doğrudan toplumun kendisi tarafından inşa edilir, yürütülür ve denetlenir. Bu temelde her komünde; yeterli birikime sahip ve istekli olan görevlilerin çalıştığı, yeterli donanıma ve malzemeye sahip, işlevsellik ve kapasite açısından yeterli sağlık birimleri örgütlendirilir. Yüksek derecede önemli ve hassas tıbbi operasyonlar için ise komünler arasında ortaklaşa kullanılan sağlık tesisleri oluşturulur. Sağlık hizmetleri komünün tüm üyelerine eşit, ücretsiz ve yeterli biçimde sunulur.

f-Komün yaşamında manevi kültür:

Komün, manevi kültürün en fazla gelişme şansı bulduğu toplumsal yaşam biçimidir. Manevi kültürün dayandığı paylaşım, ortaklaşma, dayanışma, eşitlik, sevgi, saygı, birbirini anlama ve tamamlama gibi temel değerler ancak komün yaşamında mümkündür. Bu değerler zihniyet ve maneviyatta gelişmeye; yaratıcılık, estetik, düşünme, ifade ve anlam gücü gibi temel özelliklerin güçlenmesine yol açar. Komün sisteminde manevi kültür, bir ticari alan değildir ve endüstriyalistleştirilemez. Kültür-sanat, toplum için ve toplumla yapılır. Komün yaşamı, kültürün özgürleştirici ve toplumsal temelde gelişimine zemin sunar. Diğer yandan da kültürel alanın (sanat, edebiyat, folklor vd.) gelişimi için manevi ve maddi zemin hazırlar. Komün yaşamı ve faaliyetleri düzenlenirken kültürel alanın gelişimi için gerekli zaman ve maddi koşullar sağlanır. Kültürel alanda kendini var kılma, yeteneklerini ve yaratıcılığını geliştirme; bunu topluma sunabilme konusunda tüm üyelere eşit imkanlar tanınır. Bu temelde komün yaşamının ve maddi imkanlarının önemli bir bölümü manevi kültür alanına tahsis edilir. Kültür-sanat akademileri, enstitüleri, kursları, atölyeleri, seminerleri gibi eğitsel çalışmalar yanında tiyatro ve sinema salonları, açık hava sahneleri, sergi mekanları gibi gerekli koşullar da hazırlanır.

g-Komünde temel ekonomik ihtiyaçların karşılanması:

Komün üyelerinin beslenme, barınma, korunma (giyim, ısınma, temizlik v.b.) ve diğer bireysel temel ihtiyaçları ile komün topluluğunun temel kolektif gereksinimleri, maliye-lojistik birimleri yoluyla komün tarafından karşılanır. Niteliklerine ve niceliklerine bağlı olarak komün üyeleri, söz konusu ihtiyaçların bir kısmını maliye-lojistik birimlerinden; bir kısmını da komün ve kooperatiflere ait dağıtım merkezleri, pazarlar ve mağazalardan temin edebilirler. İhtiyaçlarının karşılanmasında, eşitlik temelinde “herkesin ihtiyacına göre” ilkesi esas alınır. Komünün elindeki imkanlar, topluluğun ortak ihtiyaçları ile üyelerin bireysel ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılama temelinde değerlendirilir. Temel kolektif ve bireysel ihtiyaçların dağıtımı faaliyetleri toplumun denetimindedir. Komünler ve

kooperatiflerin örgütledikleri maliye-lojistik birimleri, Halk Kongresi bünyesindeki maliye-lojistik komitesinin bileşenleridir.

3-DEMOKRATİK-KOMÜNAL EKONOMİNİN KOOPERATİF MODELİ

Kooperatif kavramı, latince yardımlaşma, ortaklık anlamına gelen “cooperatio” dan gelir. Kooperatif, kâr değil; toplumun temel ihtiyaçlarını karşılama amacı taşıyan; bunu da ortak çalışma, paylaşım, dayanışma ve öz-yönetime dayalı olarak gerçekleştiren ekonomik işletmedir. Kooperatifler, ortak yaşama katkı sunmasının yanında; doğal kaynaklar, emek, enerji ve zaman israfının da önüne geçmekte, böylece az maliyetle daha verimli üretim gerçekleşmektedir.

Kooperatifler, ahlaki-politik toplumun hakikatleşmesine; demokratik toplum zihniyetinin güçlenmesi ve bunun yapısallığa kavuşmasına; yani toplumun demokratik temelde yeniden inşasına hizmet eden temel bileşenler olarak ele alınırlar. Bu çerçevede kooperatifler, ekonomik işletmeler olmakla birlikte salt ekonomik üretimle kendileri sınırlandırmazlar. Hem bizzat yürüttükleri ekonomik faaliyetlerle, hem de bu faaliyetler etrafında diğer toplumsal alanlara sundukları destekle, demokratik toplumun belirleyici ögelerindendirler. Son iki yüzyılda ortaya çıkan kooperatif hareketine ve yarattıkları değerler, tarihin demokratik toplumsallık ananehrinde yer alan tüm ortaklaşmacı, dayanışmacı, paylaşımcı ekonomi hareketleri, faaliyet ve işletme deneyimleri ile bunların yarattıkları toplumsal değerler, esas alınacak miras olarak sahiplenilir. Ancak bu sahiplenme, günümüz koşullarında geçmişe olduğu gibi dönüş veya ortaya çıkmış değerleri pragmatik anlayışla kullanma biçiminde değildir. Deneyimlerin yetmezliklerinden ders çıkarılır ve bunların tekrarına mahal verilmez. Sermaye-iktidar tekellerinin kooperatifçiliğin içini boşaltarak tekelci sisteme entegre etme çabalarına karşı mücadele edilir. Böylece, toplumun gerçek anlamda ihtiyaçlarına cevap verecek; geleneğin toplumsal kazanımlarını bugününkilerle zenginleştiren ve bu şekilde toplumun yarınki ekonomik sistemi için de temel teşkil edecek bir kooperatif modeli hedeflenir.

a-Kooperatiflerin tarihçesi:

Kooperatifin temeli olan birlikte yaşam, ortak üretim ve kullanım biçimi ile bunu mümkün kılan değerler, insanın ilk toplumsallaşma eylemleriyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Gens, klan, kabile ve aşiret örgütlenmelerinin gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlerin de kooperatifsel deneyimler olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Tarım-hayvancılık kültürü, aynı zamanda kooperatif zihniyeti, yapılanması ve eyleminin de en etkin, yerleşik ve yaygın olduğu kültürdür. Bu kültürün ortaya çıkardığı deneyim ve biri-

kimlerin, değişik zaman-mekan ve biçimlerde kendilerini günümüze kadar korudukları birçok belge ve bulguyla kanıtlanmıştır. Kürdistan, Anadolu ve Ortadoğu merkezli Maniheizm, Mazdekiler, Hariciler, İhvan-û Safva gibi hareketlerin yanısıra Afrikalı kölelerin ve Kızılbaş Kürtlerin isyanlarında, Şêx Bedreddin, Pir Sultan Abdal ve daha birçok halk önderinin öncülük ettikleri demokratik direnişlerde ekonomik faaliyetler ve ilişkiler çok zengin komün ve kooperatif deneyimlerine sahiptir. Bugün Kürdistan, Anadolu ve Ortadoğu'nun diğer alanlarında köy-tarım toplumunda hala geçerliliğini koruyan zebare, imece ve diğer ortaklaşma-dayanışma türleri bu kooperatifsel birikimlerin sonuçlarıdır. Toplumsal tarih boyunca ortak üretim ve paylaşımın ortaya çıkardığı değerler, toplumsal güçlerin ve toplumsallığın olduğu tüm mekanlarda kesintisiz biçimde günümüze kadar gelebilmiştir.

Çağdaş kooperatif hareketinin, 19. Yüzyıl başlarında Avrupa'da ortaya çıktığı belirtilir. Binlerce yıllık endüstriyel ve teknolojik birikim patlamasını 18. ve 19. Yüzyıllarda kapitalistler kendi tekellerine alarak "sanayi devrimi" adıyla endüstriyalizme dönüştürmüşler ve bunu ekonomide egemen kılmışlardır. Bu yüzyıllarda klasik sömürge halklar açısından olduğu kadar, Avrupalı halklarda da büyük ekonomik yıkımlar yaşanmaktadır. Buna karşı Avrupa'da demokratik temelli ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel arayışlar ortaya çıkmaktadır. Fransa ve İtalyadaki komün deneyimleri, Almanya'daki köylü ayaklanmaları, Britanya'da makine kırıcıların ve işçilerin isyanları, tüm Avrupaya yayılan tarikat oluşumları ve daha bir çok deneyim, dönem boyunca oldukça etkili olmuşlardır. Genel anlamda toplumun, ahlaki-politik varlığını korumaya yönelik bu girişimleri, ekonomik alanda da kooperatif oluşumlarının ve hareketinin Avrupa koşullarında ortaya çıkmasına yol açmıştır. 1700'lü yılların sonlarından başlayarak, başta Robert Owen, Charles Fourier, Mihail A. Bakunin, Pyotr Kropotkin, Pierre J. Proudhon ve daha birçok kişiliğin öncülük ettikleri komün-kooperatif mücadelesi günümüze kadar etkinliğini sürdüren bir kooperatif hareketine dönüşür. Bu dönemde teorik ve pratik, ütopya ve gerçekleşme olarak; Halk bankacılığı, Yeni Düzen, Familistere Godin kooperatifi, Falansterler, Jura Konfederayonu, Lyon ve Paris Komünleri gibi birçok deneyim ve model de ortaya çıkar. İzleyen yüzyıllar boyunca birçok ülkede sosyalistler, komünistler, solcular, anarşistler, hümanistler ve demokratlar gibi iktidar dışı çevrelerin kooperatifler konusunda yaygın ve önemli çabaları olmuştur. Bununla birlikte Avrupa, Amerika ve diğer coğrafyalarda toplumsal güçlerin ve toplulukların da değişik biçimlerde devlet dışı ekonomi deneyimleri ortaya çıkmıştır.

Devletçi güçler, toplumun ekonomik alanını işgal ederken, demokratik-komünal ekonomik girişimleri ve birikimleri de sürekli kendi denetimlerine almaya çalışırlar. Tarihsel süre boyunca bu şekilde sayısız komünal

örgütlenme ve deneyime el atarak yozlaştırmışlar, içeriğini boşaltarak bunları kendi iktidar mekanizmalarına eklemlemişler; sömürü ve talanlarına hizmet eder hale getirmişlerdir.

Çağdaş kooperatif hareketinin ortaya çıktığı 18. Yüzyıldan itibaren de benzer durum yaşanır. Rochdale kooperatifi, finans ihtiyacı istismar edilerek içeriği boşaltılır, Reiffeisen kredi kooperatifi kapitalist şirkete dönüşür; Kibbutzlar İsrail ulus-devletinin proto tipi haline gelir, Kolhozlar devlet kapitalizminin en büyük işletmelerine dönüşür. 1920-1970 arası dönemde, kooperatif oluşumları, yaygın biçimde devletin güdümüne ve siyasetinin hizmetine girerler. Özünden uzaklaştırılan kooperatifçilik yoluyla toplum dışı bir çok unsur palazlanıp büyük rantlar elde ederler, söz konusu kooperatifler ürettikleri ürünlerle kapitalist pazarın en önemli destekçileri haline gelirler. Sonuç itibariyle devletin denetimine giren kooperatifler, toplumun iş gücü ve yeteneklerini, maddi kültür değerlerini ve ekonomik imkanlarını, sermaye-iktidar güçlerinin çıkarları için seferber etmenin araçları konumuna düşerler.

Kapitalizm ve sosyalizm karması olarak adlandırılan "sosyal devlet" ve sosyal demokrat hükümet modellerinin yaygınlaşmasında, dejenere edilmiş ve alternatif olmaktan çıkarılmış kooperatifçiliğin büyük payı olmuştur. Bu şekilde kooperatif türü yapılanmalar, toplumun demokratik-komünal ekonomiyi yaşatma mücadelesinin etkisizleştirilmesinde, "zararsız" hale getirilmesinde ve "her şeye rağmen kapitalizmle yaşanılabilinir" yargısının oluşmasında çok önemli rol oynamıştır. 1970'ler sonrası egemen olan neo-liberal "ekonomik" model de ise kooperatif yapılanmalarının çoğu tasfiye edilip derneklere dönüşürken, kalan kısmı da ticari şirketler haline gelmişlerdir. Türkiye ve Kürdistan'da da 1980'ler sonrası yaşanan ticari kooperatif furyası bu genel durumun parçasıdır.

Toplumsal direnişler ve hareketlerde 1950'lerden sonra yaşanan değişim, kooperatiflerin yeniden toplumun gündemine girmesine yol açar. Özellikle 1960'lı yıllardan başlayarak Dünya'nın bir çok yerinde kooperatif hareketi yeniden güçlenir. Bu dönemde ortaya çıkan kooperatif oluşumlarının bazıları solcu hükümetlerce desteklenirken bazıları da tamamen devlet-iktidar dışı ve özerk girişimlerdir.

b-Demokratik-Komünal kooperatifin zihniyet boyutu:

Demokratik-komünal kooperatif, demokratik-komünal ekonominin zihniyetini; paradigmasını, temel ilkelerini ve ekonomik alanla ilgili olgulara yaklaşım biçimlerini esas alır.

Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılama ve ekolojiye uygunluk, demokratik-komünal kooperatifin tüm faaliyetlerinde eksiksiz biçimde esas alınır ve hayata geçirilir.

Tarihsel toplumun ekonomi geleneği ile demokratik-toplumsal direnişlerin ekonomi deneyimlerini ve son iki yüzyıldaki kooperatif deneyimlerinin, özgür birey-demokratik topluma ulaşma hedeflerini sahiplenir. Bunların ahlaki-politik toplumun gelişimine hizmet eden yönlerini esas aldığı kadar, başarısızlığa yol açan yanlarını da eleştirir.

Kooperatif, demokratik-komünal ekonominin üretim anlayışını esas alır. Bir kooperatif, hangi temel ekonomik ihtiyaçları karşılamaya dönük faaliyet yürütüyorsa, onlarla ilgili tüm üretimi kendi bünyesinde gerçekleştirmeyi hedefler. Bütüncül üretim anlayışı emek, enerji, zaman, maddi ve hammadde kaynakları ile teknik donanım gibi konularda israfı engeller, üretimde ekonomik olma ve optimal yararlılık anlayışının yaygınlaşmasını sağlar. Bir kooperatif içinde üretimi mümkün olmayan ürünler ise diğer kooperatiflerle yapılacak işbirliği temelinde temin edilir. Bu şekilde, kooperatifin içinde yer aldığı toplumsal zeminde katılım, ortaklaşma ve paylaşım daha da yaygınlaştırılır. Toplumun demokratik-özgürlükçü temelde ekonomik üretime katılımı da artar; işçileştirme ve işsizleştirmenin önüne geçilir. Bununla birlikte ürünlerin yeterli miktarda, sağlıklı ve daha kaliteli olması da sağlanır.

Kooperatifin yönetimi ve yürütülmesinde demokratik-komünal ekonominin demokratik olmak ilkesi esas alınır. Ahlaki-politik toplumun bir parçası olan kooperatif topluluğunda çalışanlar sadece oy vermekle yükümlü olan pasif ögeler değil, aktif ve tamamlayan özneler olup kooperatifin yönetilmesi ve yürütülmesinden sorumludurlar. Bu sorumluluğun gereklerini de yönetime aktif katılımla yerine getirirler. Kooperatif, demokratik ve özerk öz-yönetim mekanizmasına sahiptir. Bu çerçevede her bir kooperatif, kendi yönetim mekanizmasını demokratik yolla inşa eder. Yönetim faaliyetleri hem kooperatifte çalışanların, hem de kooperatifin parçası olduğu komünün üyelerinin doğrudan, açık ve tam denetimine tabiidir. Kooperatifin iç işleyişi ve yürütülen çalışmalarla ilgili kararlar, kooperatifin tüm üyelerinin; genel olarak komünü ilgilendiren kararlar ise komünün tüm üyelerinin katılımıyla alınıp hayata geçirilirler. Kooperatif içerisinde her birim, kendisini ilgilendiren kararları kendisi alırken, diğer birimleri ve topluluğu da ilgilendiren kararlar ortaklaşa uyum içinde alınır. Topluluk sınırlarını aşan durumlarda ise kararların alınması, politikaların oluşturulması ve hayata geçirilmeleri, söz konusu topluluklar arasında ortaklaşa gerçekleştirilir.

Kooperatif faaliyetlerinde kullanılan tüm üretim araçları, hayvanlar ve araziler komünün ortak tasarrufunda ve denetiminde olup, ortak ihtiyaçların karşılanması ve ortak ekonomik üretim için kullanılırlar. Bireyler veya ailelerin kendilerine özgü temel ihtiyaçlarından olan konut ve içindeki donanımı, kullanmak amacıyla kendilerine emanet edilir. ulaşım ve

iletişim araçları, ortak ve toplu biçimde kullanılır. Besin ve giyim gibi gereksinimler, ihtiyaca göre ortak, eşitlikçi ve herkesin ihtiyacına cevap olacak şekilde komün ve kooperatifin maliye-lojistik birimleri tarafından dağıtılır. Bununla birlikte komün ve kooperatifin imkanlarına göre her aileye belli miktarda bahçe arazisi veya hayvan tahsis edilir.

c-Demokratik-Komünal kooperatifin kendine özgü ilkeleri:

1-Demokratik-Komünal kooperatifin meşruiyet zemini, ahlaki-politik toplumun varlığı ve onun ekonomik alanıdır.

2-Demokratik-Komünal kooperatifte, toplumdaki demokratik bilinç ile örgütlenme, karşılıklı etkileşim halindedir. Bu çerçevede kooperatif faaliyetleri aynı zamanda toplumun demokratik-komünal temelde eğitimi ve örgütlenmesini hedefler.

3-Demokratik-komünal kooperatifler ile demokratik toplumun diğer kurumları ve birimleri arasında tamamlayıcı ve bütüncül ilişkiler vardır. Kooperatiflerin varlığı, komün-meclis-kent konseyleri ve kongre gibi demokratik öz-yönetim mekanizmalarının varlığını ve işlevselliklerini şart kılar.

d-Demokratik-Komünal kooperatifin, Dünya çapında genel kabul gören kooperatifçilik ilkelerine yaklaşımı:

Rochdale Haksever Öncüleri kooperatifinin ortaya koyduğu ilkeler, Uluslar Arası Kooperatifler Birliğince de 1985 yılında kooperatifçiliğin temel ilkeleri olarak belirlenmiş. O tarihten itibaren de Dünyadaki tüm kooperatifler tarafından genel olarak kabul edilmiştir. Demokratik-Komünal kooperatif, bu ilkelerden bazılarını olduğu gibi kabul ederken, bazılarını da kendi anlayışı temelinde değerlendirir ve bu şekilde esas alır.

I. Gönüllü ve herkese açık üyelik: Kooperatifler, cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, hizmetlerinden yararlanabilecek ve üyeliğin sorumluluklarını kabule razı olan herkese açık, gönüllü kuruluşlardır. Bu ilke de ırksal kavramı yerine ulusal, dinsel kavramı yerine; dinin de içinde yer aldığı kültürel kavramını kullanmayı daha doğru bulur.

II. Üyeler tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim: Kooperatifler, siyaset oluşturma ve karar alma süreçlerine katılan üyelerince denetlenen demokratik kuruluşlardır. Seçilmiş temsilci olarak hizmet eden erkekler ve kadınlar üyelere karşı sorumludur. Birim kooperatif kuruluşlarında üyeler eşit oy hakkına sahiptir (her üyeye bir oy hakkı). Diğer düzeydeki kooperatif kuruluşlarında ise oy hakkı demokratik bir yaklaşımla düzenlenir.

Demokratik-Komünal kooperatif, üyelerin demokratik denetimi yerine demokratik öz-yönetim ilkesini esas alır. Bu çerçevede koşullar dahi-

linde temsiliyet yöntemini de kullanabileceği gibi, üyelerin doğrudan demokratik katılımını esas alır. Demokratik-Komünal kooperatif, ahlaki-politik toplum hedefini herşeyden önce kendi çatısı içinde gerçekleştirmeyi hedefler. Bu temelde oya dayalı pasif üyelik değil aktif özne olan üyeliği esas alır.

III. Üyelerin ekonomik katılımı: Üyeler, kooperatiflerinin sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler. Bu sermayenin en azından bir kısmı genellikle kooperatifin ortak mülkiyetidir. Çoğunlukla üyeler, üyeliğin bir koşulu olarak taahhüt edildiği üzere (var ise) sermaye üzerinden kısıtlı miktarda gelir elde ederler. Üyeler gelir fazlasını, muhtemelen "en azından bir kısmı taksim olunamaz kaynaklar" oluşturma yoluyla kooperatiflerini geliştirme, kooperatife yapmış oldukları işlemlerle orantılı olarak üyelerine kar sağlama ve üyelerce onaylanan diğer faaliyetlere destek olma gibi amaçların biri ya da tamamı için ayırırlar.

Demokratik-Komünal ekonomi, toplumdaki yoksullaşma ve ekonomik çöküş gerçeğini göz önüne alır. Bu temelde para, mülk veya meta; hangi biçimde olursa olsun sermaye katkısı, kooperatife katılmanın vazgeçilmez şartlarından biri olarak görülemez. Katılımın temel ölçüsü ortaklaşmacı-paylaşımcı ekonomiyi benimsemek ve bunun gerçekleşmesi için gereken inanç, irade, kararlılık ve eylem gücünü kendinde görmektir. Demokratik-Komünal kooperatifin esas aldığı paradigma, ilke ve ölçüleri kabul etmek; gerçekleşmeleri için samimi çaba göstermektir. Maddi katılımı da bu anlayışa sahip olunması şartıyla kabul eder.

IV. Özerklik ve bağımsızlık: Kooperatifler özerk, kendi kendine yeten ve üyelerince yönetilen kuruluşlardır. Kooperatifler, hükümetler dahil olmak üzere diğer kuruluşlarla bir anlaşmaya girmeleri ya da dış kaynaklar yoluyla birikimlerini artırmaları durumunda, bunu kooperatiflerin özerkliğini sürdürecek ve üyelerinin demokratik yönetimini koruyacak şekilde gerçekleştirirler.

V. Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme: Kooperatifler, üyelerine, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerinin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim imkanı sağlar. Kooperatifler genel kamuoyunu özellikle de gençleri ve kamuoyunu oluşturanları işbirliğinin şekli ve yararları konusunda bilgilendirirler. Demokratik-Komünal kooperatif, demokratik-komünal ekonomi yanında ahlaki-politik toplumun diğer özelliklerinin güçlenmesi için de kendi etkinlik alanı ve faaliyetleri bünyesindeki topluluğun eğitimini hedefler. Bu çerçevede kooperatif; mesleki, sosyal, kültürel ve sportif alanlarda eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek ve desteklemekle yükümlüdür. Ancak bu faaliyetler komün bütünlüğü içerisinde ele alınır.

VI. Kooperatifler arasında işbirliği: Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlarla birlikte çalışarak üyelerine daha etkin bir şekilde hizmet eder ve kooperatifçilik hareketini güçlendirir.

Demokratik-Komünal ekonomide, kooperatifler ekonomik faaliyet türü, üretim dalı, bölgesel, ulusal ve uluslar arası birlikler oluşturabilirler. Ancak oluşturulan birlikler, ekonomik alanda tekel veya hegemonya kurmaya yönelik değil, toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya hizmet eder. Kooperatifler arası birlik oluşumlarında demokratik-özerk yapılanmaların inşası esas alınır.

VII. Topluma karşı sorumlu olma: Kooperatifler, üyelerince onaylanan politikalar aracılığıyla toplumlarının sürdürülebilir kalkınması için çalışırlar. Demokratik-Komünal kooperatifler, toplumun demokratik temelde yeniden inşasının ekonomik alandaki işletme modelleridir. Sadece üyeleri için değil, parçası oldukları komün, diğer komünler ve toplulukların yanısıra tüm toplumlar için sürdürülebilir ve bütünlüklü kalkınmanın gerçekleştirilmesi için çalışırlar. Bu çerçevede sağlık, alt ve üst yapı, ulaşım, iletişim, ekoloji gibi alanlarda imkanları ölçüsünde çalışmalar yürütür, var olanlara da destek sunarlar.

e-Kooperatiflerin örgütsel yapısı ve işleyişi:

Kooperatifler, komüne veya halk kongresine bağlı ekonomik çalışma biriminin öncülüğünde; komün veya halk kongresinda alınan kararlar doğrultusunda kurulurlar.

a-Kooperatif üyeliği: Kooperatifte çalışanlar ve onların aileleri kooperatifin üyesidirler. Karar gücü ve uygulama iradesi bulunan herkes kooperatif bünyesinde karar alma, uygulama ve sonuçlarını değerlendirme hakkına sahiptir.

b-Kooperatif topluluğu: Kooperatifte çalışanlar ve ailelerinden oluşan topluluktur. Komünden kopuk ve kendi başlarına değil, komün bütünlüğü içerisinde özerk topluluktur. Özerkliği ise sadece kooperatife özgü çalışmalar ve yaşamla sınırlıdır. Bu çerçevede kooperatif topluluğu ve üyeleri komünün parçası olup bu bütünlük içerisinde olmanın gereklerini yerine getirirler. Diğer herkes gibi, komün yaşamında demokratik, katılımcı ve eşit biçimde yer alırlar.

c-Kooperatifte demokrasi: Üyelerin sorumlulukları, belirlenmiş periyodlarla yöneticileri ve görevlileri seçmekle, yapılan toplantılara katılmakla sınırlı değildir. Demokratik-Komünal kooperatif, sorumlulukların tekelleşmesini değil, topluluk genelinde paylaşımını esas alır. Komün ve kooperatiflerin tüm üyeleri, kooperatiflerin faaliyetleri, işleyişi, örgütsel yapısı ve yönetiminde doğrudan, aktif ve tam demokratik katılım sağlayarak sorumluluklarının gereklerini yaparlar. Kararlar çoğunluğun katılı-

mıyla alınmakla birlikte topluluğun ihtiyaçlarına cevap olma, belirlenen ilkelere uyma, ortak yaşamı ve çalışmayı güçlendirme temelinde görüş birliğinin sağlanması esas alınır.

d-Kooperatifin örgütsel yapısı: Kooperatif, ekonomik faaliyet ve sosyal dönüşümü bütünlük içerisinde ele alır. Toplumun ihtiyacına cevap olabilecek bir ekonomik üretim faaliyetinin gerçekleştirilmesi, üretim sürecinin iyi yönlendirilmesi, deneyim, emek, zaman ve kaynakların daha verimli değerlendirilmesi; kooperatif üyelerinin ekonomi dışındaki temel ihtiyaçlarının da giderilmesi için birimler ve kurullar oluşturur. Doğrudan tüm kooperatifi ilgilendiren birimler ve kurulların oluşumu komünün katılımı ve onayını gerektirirken, kooperatif içindeki daha küçük ve sınırlı birimlerin oluşumu ise kooperatif bünyesinde gerçekleştirilir. Bir kooperatif, kendi bünyesinde birçok imalathane veya işletmeyi kurabilir. Birden fazla, küçük ve orta ölçekli işletmeler de bir tek kooperatifi oluşturabilirler. Her iki durumda da söz konusu kooperatiflerin örgütsel yapısı ve işleyişi belirtilen çerçevede olur. Birden fazla kooperatif bir araya gelerek ortak bir kooperatif veya kooperatif birliği kurabilir. Bu durumda söz konusu birleşik kooperatif veya kooperatif birliği, işletmelerinin konumlandığı bölgelerin komünleri ile halk kongresi tarafından ortaklaşa işletilip denetlenirler.

e-Kooperatif genel kurulu veya meclisi: Kooperatifte çalışanlar ve aileleri, komün meclisi temsilcileri ve komünün ekonomi çalışma biriminin temsilcilerinden oluşur. Kooperatif sınırları içindeki işleyiş ve faaliyetler hakkındaki kararları alır ve denetler, kooperatif içi iş bölümü ve düzenlemeleri gerçekleştirir. Gerçekleştirdiği toplantılarda demokratik yolla kooperatif için esas alınacak üretim stratejisini, işbölümünü, işleyişi, kuralları, yol-yöntemleri belirler. Kooperatifteki iş ve görev paylaşımına uygun biçimde bölümler oluşturup temsilcileri seçer ve yönetim mekanizmasını oluşturur. Komün yönetimiyle işbirliği halinde kooperatif yönetim çalışmalarını denetler. Faaliyetleri komünün onayına tabi olup, altı ayda bir komüne rapor sunar. Kooperatif, komünün ekonomik anlayışı, ihtiyaçları, hedefleri ve aldığı kararlar doğrultusunda faaliyet yürütür. Kooperatiflerin, kendi sınırları dışındaki konular ise komün bileşenleri ve üyeleri tarafından değerlendirilip kararlaştırılır. Her bir kooperatifin koşullarına göre değişebilmekle birlikte genel kurul toplantıları genel olarak yılda bir veya iki kez gerçekleştirilir. Kooperatif genel kurulu üyeleri, aynı zamanda komün meclisinin toplantılarına da katılırlar.

f-Kooperatif yönetim kurulu: Kooperatif genel kurulu ve komün meclisince ortaklaşa seçilir, görevlendirilir ve onlar tarafından denetlenir; komün meclisinin ve kooperatif genel kurulunun yıllık toplantılarında, üyeleri yenilenir veya görevde bir dönem daha kalabilirler. Kooperatif genel

kurulu ve komün meclisi ortaklaşa biçimde, yönetim kurulunun işlevleri, görev süresi ve çalışma tarzında, komün ve kooperatifin genel ihtiyaçları doğrultusunda gerektiğinde değişiklik yapabilir, seçilen ve görevlendirilenlerden hesap sorabilir, zamanından önce görevden alabilir veya görevlerini değiştirebilirler.

Kooperatif yönetim kurulu; Bilim, Makine-teknoloji, Denetim, Maliye-lojistik, Sosyal kurulların, Üretim birimlerinin, Komün meclisinin ve Ekonomi çalışma biriminin temsilcilerinden oluşur. Kooperatif yönetim kurulu ve onun üyelerinin göreve getirilmesi komünün onayına tabidir. Kooperatifte merkeziyetçi yönetim değil, demokratik-komünaliteyi, doğrudan demokrasiyi, sorumluluk ve yetkinin toplulukça ortak paylaşımını esas alan özerklerin birliğinden oluşan ortak irade olarak demokratik öz-yönetim sistemi esas alınır. Bu temelde toplumun doğrudan ve etkin denetimine tabi olan, birim ve kurul yönetimlerinin hepsinin dönüşümlü olarak yer alabilecekleri eş-sözcülük yöntemi esas alınır. Kooperatif genel kurulunun ve komünün aldığı kararlar doğrultusunda kooperatifi sevk ve idare etmekle yükümlüdür. Kendilerine tanınan sınırlar dışında karar alıp uygulayamaz. Ancak zorunlu hallerde; kooperatif genel kurulunun ve komünün onayına tabi olmak şartıyla karar alabilir. Faaliyetleri hakkında, kooperatif genel kuruluna ve komüne rapor verir.

g-Bilim kurulu: Komün meclisi ve komünün bilim çalışma biriminin temsilcileri ile kooperatif genel kurulu tarafından seçilen üyelerden oluşur. Kooperatifin gerçekleştirdiği ekonomik üretim faaliyetlerinin toplumsal yararlılık ve ekolojiye uygunluk temelinde daha verimli gerçekleştirilmesi için gereken bilimsel çalışmaları yürütmekle sorumludur. Üretim biçimi, ürün sağlığı, kalitesi ve çeşitliliğinin yeterli hale gelmesi amacıyla bilimsel araştırma, inceleme, geliştirme, ön uygulama, yaygınlaştırma ve eğitim konularında çalışmalar gerçekleştirir. Bilim kurulu, bir anlamda ekonomi akademisinin kooperatifteki temsilcisidir. Faaliyetleri hakkında komün meclisi, kooperatif genel kurulu ve komün bilim kuruluna rapor verir.

h-Makine ve teknoloji kurulu: Komün meclisi ve komünün makine ve teknoloji çalışma biriminin temsilcileri ile kooperatif genel kurulunca seçilen üyelerden oluşur. Kooperatif bünyesindeki makinelerin ve teknik araç-gereçlerin temini, korunması, kullanılması ve bakımı konusunda eğitim, araştırma, inceleme, geliştirme ve uygulama çalışmalarını gerçekleştirir. Faaliyetleri hakkında komün meclisi, kooperatif genel kurulu ve komün makine teknoloji birimine rapor sunar.

i-Denetim Kurulu: Komün meclisi ve kooperatif genel kurulu, genel olarak kooperatifin faaliyetlerini ve işleyişini denetlemektedirler. Ancak bununla birlikte bu mekanizmalar ortaklaşa bir kooperatif denetim kurulu

seçerler. Denetim kurulu, kooperatifin faaliyetlerinin ve işleyişinin, komün meclisi ve kooperatif genel kurulunun belirlediği ilkeler ve kurallar dahilinde olup olmadığını denetler. Paradigma, ilke ve kural dışı haller üzerine soruşturma önerisi hazırlar. Gördüğü yetersizlikler ve yanlışlıkların düzeltilmesi için zamanında çözüm önerileri geliştirir. Faaliyetleri hakkında, kooperatif genel kurulu ve komün meclisine rapor verir.

j-Maliye ve Lojisitik Kurulu: Kooperatif genel kurulu ve komün meclisinin seçtiği üyeler ile ekonomi çalışma biriminin temsilcilerinden oluşur. Kooperatifin maliye ve lojistik işlerini yürütür ve koordine eder. Kooperatifin elindeki topraklar, hayvanlar, mali kaynaklar, maddi varlıklar ve üretim araçlarının temin edilmesi, korunması, depolanması, dağılımı ve elden çıkarılması işlerini yürütür. Kooperatifin üyelerinin ve birimlerinin mali, lojistik, çalışma ve yaşam ihtiyaçlarını temin eder, bunların dağılımını gerçekleştirir. Üretim faaliyetlerinin maddi sonuçlarını, yani gelir ve giderleri denetler. Elde edilen ürünlerin topluma ve pazara sunulması işlerini örgütler. Kooperatif üyelerine yönelik kredi ve mali destek çalışmalarını da yürütür. Maliye ve lojistik kurulu, ekonomik üretim faaliyeti yürütemez ve kendisini ekonominin yönetimi yerine koyamaz, kendi başına karar alamaz. Komün meclisi ve kooperatif genel kurulunun aldığı kararları hayata geçirir. Kendisine tanınan yetki ve sınırlar dışında karar alamaz ve hayata geçiremez. Komün meclisi ve kooperatif genel kurulunun tam, açık ve doğrudan denetiminde çalışır ve onlara rapor sunar.

Denetim, maliye-lojistik ve yönetim kurulu üyeleri birbirleriyle birinci dereceden akraba olanlardan seçilemez ve görevlendirilemezler.

k-Sosyal kurul: Kooperatif genel kurulu tarafından seçilenler ile komün meclisi ve komünün sosyal çalışma biriminin temsilcilerinden oluşur. Kooperatif sahası içinde ve kooperatif üyelerinin beslenme, barınma, giyim, çocuk bakımı, sağlık, eğitim, kültür-sanat-spor, sosyal güvence gibi konulardaki ihtiyaçlarını karşılamaya dönük periyodik, kesintisiz, proje temelli çalışmaları yürütür. Hazırladığı projeleri komün meclisine ve kooperatif genel kuruluna sunar; onların onayı, desteği ve aldıkları genel kararlar doğrultusunda projelerini hayata geçirir. Faaliyetleri hakkında kooperatif genel kuruluna ve komün meclisine rapor verir.

l-Ekonomik üretim birimleri: Ekonomik üretim birimleri, kooperatifin ekonomik faaliyetlerinin daha iyi örgütlendirilmesi ve verimli olması amacıyla oluşturulan işbölümüne dayanır. Kooperatifin işlev ve faaliyetlerine göre bu birimlerin nitelik ve nicelikleri değişebilir. Demokratik-Komünal ekonominin esas alacağı kooperatif modeli ekonomik üretime dayalı olacağından genel olarak; Enerji kaynakları, Materyal temini ve toplanması, Yarı işleme, Tam işleme, Paketleme, Depoloma ve koruma birimleri biçiminde düzenlenebilirler. Ayrıca kooperatifin amaç ve koşullarına

göre daha farklı birimler de örgütlendirilebilir. Topluluk ile mekanın koşulları ve ihtiyaçlara göre, farklı işlev ve hedefleri olan kooperatifler de kurulabilir.

Demokratik-komünal kooperatifteki birim ve kurul oluşumları, ekonomik faaliyetlerin, üretimin ve topluluğun parçalanması değil, komün yaşamında ve ekonomik faaliyetlerde özerklerin birliğinden oluşan bütünlüğün oluşturulması hedefi taşır. Bu çerçevede tüm birimler ve kurullar, kendileri olarak bütünün tamamlayıcı aktif ögeleridirler. Birimler ve kurullar arasında birbirini tamamlayan ve güçlendiren ilişkiler esas alınır.

f-Kooperatifte çalışma ve üretim tarzı:

Komün genelinde esas alınan çalışma tarzı, kooperatifler için de geçerlidir. Kooperatifin ortak arazi ve tesislerinde, kooperatifin ortak tasarrufunda olan hayvanlar, araziler ve üretim araçları üzerinden kolektif çalışma esas alınır. Kooperatifin çalışabilecek durumda olan tüm üyeleri, belirlenen kurallar ve ölçüler temelinde en az bir çalışmada yer alır. Kolektif çalışmayı aksatmayacak şekilde ailelere bireysel üretim imkanı da tanınır. İş saati ve iş günü, toplumun ekonomik ihtiyaçlarının yeterli ve gerekli biçimde karşılanması ile toplumsal dönüşüm arasındaki denge temelinde düzenlenir. Çalışmanın; hem verimli, hem çok boyutlu yararları olan ve hem de zevkle gerçekleştirilen bir eylem olması sağlanır. Bu çerçevede günde 6 saat haftada ise toplam 34 saat aktif üretim faaliyeti esas alınabilir. Çalışma aralarında hem dinlenilir ve hem de çok yönlü sosyal, kültürel-sanatsal etkinlikler gerçekleştirilir. Çalışanların kültürel, sanatsal, sportif alanlarda kendilerini geliştirmelerine fırsat tanımak için komün ve kooperatif bünyesinde tesisler açılır ve imkanlar sunulur. Demokratik-komünal kooperatif, komünün kendi kendine yeterli olması için kendi faaliyetleri bünyesindeki tüm konularda meslek eğitimlerini komün meclisiyle işbirliği içinde gerçekleştirir. Bu çerçevede, her bir komün üyesinin birden fazla mesleği öğrenmesini ve bu meslekleri icra edebilmesinin zeminini oluşturur. Her bir çalışan, 3-5 yıllık periyodlarla çalışma birimi ve işletme değiştirebilir. İşbölümü, rotasyon ve düzenlemelerde tüm üyelerin, adil biçimde komün ve kooperatif bünyesindeki karar alma, politika oluşturma ve ve öz-yönetim mekanizmalarına aktif katılımının sağlanması esas alınır.

Dayanışma Çalışması: Komün meclisi ve kooperatif genel kurulunun ortaklaşa düzenlediği bu çalışma, diğer komünler ve halklarla dayanışma amacı taşır. Elde edilen ürünler veya gelirler, doğrudan diğer halklara ve komünlere aktarılır. Komün ve kooperatifin koşullarına göre ekonomik faaliyet programı veya genel yaşam programı içinde planlanabilir.

Üretim faaliyetlerinde kadın-erkek eşitliği: Kooperatif üretim faaliyetlerinde cinsiyetçiliğe karşı etkin mücadele eder. Kadına biçilen cinsi-

yetçi rollerin aşılmasını hedefleyen bir işbölümüne gidilirken, kadının ekonomik faaliyetlere daha etkin katılımının yolu açılır. Kadının doğal ve zorunlu işiymiş gibi gösterilen; çocukların bakımı ve eğitimi, çamaşır yıkama, yeme-içme hazırlama gibi işler, kooperatif veya komün bünyesinde kadın ve erkeğin birlikte çalıştığı ortak işletmelerde yürütülür. Düşük statülü ve önemsiz olarak görülen ekonomik işlerin kadınlara verilmesi anlayışı kabul edilemez. Bu temelde kadının, ekonomik faaliyetlerin tüm biçimleri ve süreçlerinde yer alabilmesinin önü açılır. Bunun için gerekli mesleki ve örgün eğitimler gerçekleştirilir, eşitlikçi işbölümü ve düzenlemeler gerçekleştirilir, maddi koşullar sağlanır.

Maddi kazanımların ve ürünlerin paylaşılması: Kolektif üretim, kolektif paylaşım ve kolektif faydalanma esas alınır. Kooperatifin ürettiği ürünler maliye ve lojistik kuruluna teslim edilir. Kurul, bunların bir kısmını, komün üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamaları için kooperatif pazarlarına sunar veya doğrudan üyelere dağıtır. Kalan kısmını ise kooperatif pazarlarına veya yerel, bölgesel, komünler arası ve uluslar arası pazarlara sunar. Elde edilen gelirle komünün, kooperatifin ve üyelerinin temel ihtiyaçları karşılanır. Kooperatif çalışanları, kendilerine tanınan bireysel ekonomik çalışmada elde ettikleri ürünleri, belli bir karşılık temelinde kooperatif pazarına teslim ederler. Kooperatif üyeleri, aynı zamanda komün üyeleri olduklarından ailesel ve bireysel temel ihtiyaçları komün bünyesinde ve komün ilkeleri temelinde karşılanır. Kooperatif üyelerine, barınma ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayabilecek şekilde komünün ortak tasarrufunda olan konutlardan biri emaneten verilir. Üye bu konutu satamaz, kiraya veremez veya başka amaçla kullanamaz. Ayrıca ev içindeki temel ihtiyaç malzemeleri; ev içi araç-gereçler de konutla birlikte komün tarafından temin edilir. Üyeler beslenme, giyim ve kısa vadeli diğer temel ihtiyaçlarını, kooperatifin mağazasından ücretsiz biçimde temin ederler. Sağlık hizmetleri, komünün sağlık sistemi dahilinde ücretsiz karşılanır. Eğitim, temel bir ihtiyaç olarak görülüp komün tarafından gerçekleştirilir. Ulaşım ihtiyacı, komünün kolektif ulaşım araçları tarafından karşılanır. İletişim ihtiyacı, komünün kolektif iletişim araçları kullanılır. Ancak bunun yanısıra komünal yaşam ve kolektif çalışmayı aksatmayacak şekilde bireysel iletişim araçları da kullanılabilir.

g-Kooperatifin pazarı:

1-Demokratik-komünal ekonominin pazar ve piyasa anlayışı esas alınır.

2-Kooperatif pazarının işleyiş kuralları ve koşulları; halk kongresi, kooperatif genel kurulu, komün meclisi ve ekonomik faaliyetin ilgili birimleri tarafından ortaklaşa oluşturulur. Kooperatif pazarı toplumun, temel

ihtiyaçlarını özgür ve eşitlikçi biçimde karşılayabileceği ve ürünlerini sunabileceği koşulları hazırlar.

3-Kooperatifin pazarı, sadece kendi ürettiği ürünlere dayanmaz. Kooperatif ve komün üyelerinin bireysel olarak ürettikleri ve diğer kooperatiflerin ürünlerinin yanı sıra kooperatif dışı olup da geleneksel ekonomiyi esas alan toplulukların ürettikleri ürünler de kooperatif pazarlarına girebilir.

4-Tarım-hayvancılık ürünleri kaliteli, zamanında, sağlıklı ve yeterli düzeyde topluma ulaştırılır.

5-Elde edilen ürün, doğrudan ve hiç aracı olmadan toplumun ihtiyacına sunulur. Böylece ekonomik üretimde yer almayıp da, en fazla kârı elde eden tüccar ve komisyoncu gibi aracı kesimlere zemin sunulmaz; toplum ihtiyacı olan gereksinimleri daha düşük maliyetle temin eder; ekonomik faaliyetlerin girdileri artar.

4-DEMOKRATİK-KOMÜNAL EKONOMİDE ÜRETİM DALLARI VE FAALİYET ALANLARI:

Ekonomi, toplumun salt temel ihtiyaçlarını karşıladığı bir faaliyet olarak görülmez. Aynı zamanda ekonomik faaliyetler etrafında toplumsallık güçlendirilir. Demokratik-komünal ekonomide üretim dalları, bu dalların birbirleriyle ve bütünle ilişkileri, özerklerin birliğinden oluşan bütünlük anlayışına göre düzenlenir. Komünler ve kooperatifler, doğrudan kendi tasarrufları ve sorumlulukları altında olan ekonomik kaynaklar, faaliyetler ve üretim dalları hakkında kendileri karar alıp hayata geçirirler. Ancak, aldıkları kararlar, Halk Kongresinde onaylanmak zorunda olup yürüttükleri ekonomik faaliyetlerin de, burada belirlenen genel ekonomi politikaları ve kararlarıyla uyumlu olması esas alınır. Halk Kongresinin onayına tabi olmak kaydıyla söz konusu komün veya kooperatif, elde ettiği ürünlerin bir kısmını kendine ayırır, bir kısmını da Halk Kongresinin Ekonomi Çalışma Birimine teslim eder. Tüm komünleri ortak biçimde ilgilendiren ekonomi politikalarının ve kurallarının belirlenmesi ile kararlarının alınması, büyük ölçekli planlama ve pojelerin oluşturulması, tüm komünlerin demokratik katılımıyla gerçekleşir. Su kaynakları, madenler, enerji kaynakları gibi tüm toplumun tasarrufunda olan ortak ekonomik değerlerin işletilmesi ve ürünlerin değerlendirilmesi bu temele dayanır. Tarım-hayvancılıktan endüstriyel üretime kadarki tüm ekonomik üretim dalları, faaliyetler ve ilişkiler; komünler, kooperatifler ve Halk Kongresi çatısı altında doğrudan toplum tarafından yeniden inşa edilir ve düzenlenirler.

Ekonomik alanla ilgili birikimi ve tecrübesi olanların, ekonomiyi yeniden inşa etme çalışmalarına aktif katılımları sağlanır. Ekonomik faaliyet dalları ve alanlarının yeniden inşasında toplumun temel ihtiyaçlarının

karşılanması ve ekolojiye uygunluk vazgeçilmez esas ilkedir. Bu çerçevede her bir üretim dalının; diğer dallarla, ekonomik faaliyetin bütünlüğüyle, toplumla ve ekolojiyle ilişkileri yeniden düzenlenir. Tüm ekonomik işletmelerde; zaman, enerji, emek, maliyet gibi konularda israfa yol açmayan, çevre ve toplum sağlığına zarar vermeyen ve üretimde verimliliği sağlayan ekonomik-ekolojik teknolojiler kullanılır.

Demokratik-Komünal ekonomide, tüm üretim dalları topluma hizmet ettikleri oranda değerlidir. Ancak bununla birlikte; diğer üretim dalları, toplumsal yaşam ve eko-sistem açısından, bazıları belirleyici öneme sahip olup kök ekonomik faaliyetlerdir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri, insanın ilk ve etrafında kendi toplumsallığını inşa ettiği ve devamını sağladığı ekonomik faaliyetidir. Bu ekonomik faaliyet, toplumun en başta gelen beslenme ihtiyacını karşılar. Ancak salt bununla sınırlı kalmaz; toplumun savunma, sağlık, eğitim, dil-kültür gibi yaşamsal alanları ile barınma, giyim, ulaşım gibi ekonomik ihtiyaçları üzerinde doğrudan ve dolaylı yollardan belirleyici etkilere sahiptir. Toplumsallaşmanın ilk dönemlerinden günümüze kadar bu önemi hiç eksilmediği gibi daha da artmıştır. Demokratik-komünal ekonomi; " ne kadar tarım-hayvancılık ekonomisi ve kültürü; o kadar toplum ve ekoloji" iddiasıyla hareket eder. Bu temelde tarım-hayvancılığı ekonomik faaliyetin merkezine alır ve önceliği ona verir. Toplumun tarım ve toprağa dönüşünü olduğu kadar tarım ve toprağın da kendi özlerine ve hak ettikleri yere kavuşmasını hedefler. Bu temelde, hangi tarım-hayvancılık? sorusuna; doğal ve organik, yani ekolojik tarım-hayvancılık faaliyetleri cevabını verir. Ancak organik tarımın; toplumun ve ekonominin bütününden koparılarak en fazla kâr getiren ticari bir sektör haline getirilmesine veya sadece elit ve marjinal grupların faaliyeti olarak görülmesine karşı mücadele eder. Bu temelde, ekolojik ve toplumsal tarım-hayvancılık faaliyetleri esas alınır.

a-GÖÇERTME VE SÜRGÜN YAKLAŞIMININ BOŞA ÇIKARILMASINA İLİŞKİN:

Göçertme ve sürgün, devletçi güçler tarafından, toplumu ekonomisiz bırakmanın en etkili aracı olarak kullanılagelmiştir. Bu gerçekten yola çıkarak demokratik-komünal ekonominin yeniden inşasına başlangıç, köyden kentlere, kentlerden de ülke dışına olan göçün boşa çıkarılması ve tersine döndürülmesidir. Emek gücünün ve ekonomik potansiyellerin toplumsal açıdan işlevselleştirilmesi, ancak ülkeye; yerine yurduna dönüşle mümkündür. Bu temelde öncelikli faaliyetler:

1-Göçertme ve sürgün siyasetinin ekonomik-sosyal açıdan yol açtığı yıkımları, yol açtığı sorunları ve çözüm önerilerini içeren ulusal çapta bir etüd çalışmasının gerçekleştirilmesi.

2-Komünler, kent konseyleri ve Halk meclislerinin yanı sıra tüm demokratik toplum örgütlenmelerinin ve gruplarının göç konusunu gündemlerine alarak çözüm üretme konusunda harekete geçirilmeleri.

3-Köye dönüş projelerinde ekonomik ortamın hazırlanmasında ve altyapı sorunlarının çözümünde yerel yönetimlerden destek alınması.

4-Bilinç, örgütlenme ve eylem bütünlüğü içerisinde toplumun, göçertme ve sürgün uygulamalarını boşa çıkaracak bir öz-savunma düzeyine ulaştırılması. Köye dönüşlerin örgütlü, planlı, hazırlıklı ve sorunlara çözüm getirecek projeler ve kampanyalarla yaygınlaştırılması. Bu temelde; karşı-göç veya yerine-yurduna göçün örgütlendirilmesi; "ülkeye göç; köyünü-kentini yeniden inşa et " hedefiyle bir hareketin örgütlendirilmesi. Sadece göçü örgütlemek değil, toplumsal ihtiyaçlar ve ekolojiye uygunluk temelinde toplumsal yaşamın tüm alanlarına ilişkin çözümleri kapsayacak şekilde köylerin ve kentlerin yeniden inşa edilmeleri. Bu çerçevede ekonomik faaliyetlere zemin hazırlanması, altyapı, arazilerin dağılımı, su kullanımı, enerji sorunu, sağlık hizmeti, eğitim, kültür-sanat-spor gibi tüm konularda acil, dönemsel ve uzun vadeli çözümlerin üretilmesi. Köye dönüşler konusunda önceliğin, en fazla ihtiyaç duyulan alanlar ile koşulların en uygun olduğu alanlara verilmesi.

5-Göçertme ve sürgüne yol açan temel faktörler olan; endüstriyalist baraj-HES, sulama, entegre çiftlikler, maden işletmeleri, termik santrallerin inşası, güvenlik gerekçesiyle dayatılan zozan yasakları, köy boşaltmalar ve askeri bölge ilan edilmesi gibi uygulamaların boşa çıkarılması.

6-Köye dönüşlerin yaygınlaştırılması için demokratik-komünal ekonomi çerçevesinde tarım ve hayvancılıkla ilgili kooperatiflerin kurulması. Bu kuruluşların yerel, bölgesel ve ulusal çapta pilot projeleri geliştirmeleri.

b-TARIM VE HAYVANCILIĞIN CANLANDIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN

I-Tarımsal alanın yeniden örgütlendirilmesi:

-Ekolojik tarım-hayvancılık konusunda bilinçlenme, üretim, örgütlenme ve kurumlaşmanın bir bütünlük içinde ele alınması.

-Tarım-hayvancılığa dayalı ekonomik alan kapsamındaki topluluklar ve toplumsal kesimlere yönelik zihniyet ve üretim dalları merkezli, yaygın ve etkin eğitim programlarının hayata geçirilmesi. Bu eğitimlerin akademik temelde; yani teori-uygulama-geliştirme ve yaygınlaştırma bütünlüğü içerisinde ele alınması.

-Tarım-hayvancılıkla ilgili bilgi, birikim ve tecrübesi olanlar ile bu faaliyetleri icra edenlerin demokratik-komünal ekonomi ekseninde ve de-

mokratik öz-yönetim mekanizmaları çatısı altında kendilerini örgütlemeleri.

-Tarım-hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetlerin, demokratik komünal ekonomi içerisinde yeri ve misyonunun belirlenmesi. Bu temelde yerel, bölgesel ve ulusal çapta gerekli örgütsel ve kurumsal yapıya kavuşturulması. Tarım-hayvancılıkla ilgili kooperatifler ve kooperatif birlikleri, üretim araştırma-geliştirme enstitüleri, bilim ve teknoloji geliştirme merkezleri, tohum bankaları, akademiler, labaratuarlar ve benzeri kuruluşların inşa edilmeleri ve işletilmeleri. Bu kuruluşların hem kendi aralarında ve hem de benzer kuruluşlarla dayanışma, işbirliği ve ortak çalışmaya dayalı ilişkileri geliştirmeleri. Ayrıca tarımsal alanla ilgili mevcut örgütlenmelerin işlev ve içeriklerinin demokratikleştirilmesi.

-Geleneksel adıyla bilinen; halkın küçük ölçekli ve kendine yeterli tarım-hayvancılık faaliyetlerinin demokratik-komünal ekonomi kapsamına alınmaları.

-Ülke, Bölge ve alanlar düzeyinde tarım-hayvancılık potansiyeli ve faaliyetlerinin haritalarının; master, bölgesel, kısa-orta ve uzun vadeli planların hazırlanması.

-Tarım-hayvancılığa dayalı ekonominin geliştirilmesi için, çözülmesi kaçınılmaz temel sorunlardan biri de mevsimlik-gezici ve ücretli tarım işçiliğidir. Bu temelde; Mevsimlik-gezici tarım işçiliğine yol açan neden ve koşulların ortadan kaldırılması. Bu insanların kendi köylerinde ve topraklarında, kendilerinin çalışıp yöneteceği tarım-hayvancılık faaliyetleri için zemin hazırlanması. Mevsimlik-gezici tarım işçiliğinin kaçınılmaz olduğu hallerde demokratik örgütlülük ve bilinç temelinde, onurlu yaşam ve çalışma koşullarının sağlanması. Bu temelde barınma, beslenme, sağlık, ücretler konusunda yeterliliğin sağlanması, kendi eğitim-kültür-sanatla ilgili etkinliklerinin engellenmemesi. Mevsimlik-gezici tarım işçileriyle onların çalıştıkları alanlardaki topluluklar arasındaki ilişkilerde karşılıklı saygının temel ve vazgeçilmez şart olarak kabul edilmesi. Buna ters düşüldüğünde ise çalışmanın bırakılması ve yerlerine-yurtlarına dönülmesi. 14 yaş altı çocukların bu çalışmalarda yer almalarının önüne geçilmesi.

II-Arazilerin yeniden dağılımı ve kullanıma açılmasına ilişkin faaliyetler:

1-Tarımsal araziler ve toprakların yeniden dağılımı, düzenlenmesi ve kullanıma hazır hale getirilmeleri; hangi ölçülere göre ve nasıl değerlendirileceği, hangi ürün ve sulama rejimlerinin hayata geçirileceği; komünler, kooperatifler, ekonomik çalışma birimleri ve Halk Kongresi gibi demokratik öz-yönetim mekanizmaları bünyesinde doğrudan halk tarafından belirlenir, gerçekleştirilir ve denetlenir.

2-Arazi toplulaştırması adı altında, köylülerin küçük ve orta ölçekli arazilerinin, kentlerde de imar düzenlemesi ve modern yapılaşma adı altında ailelerin küçük parça arsalarının ellerinden alınması uygulamalarının boşa çıkarılması. Demokratik-komünal ekonomi temelinde bu arazilerin birleştirilmesi, tarım-hayvancılık faaliyetleri için gerekli hazırlıkların yapılarak işletilmeleri.

3-Devlet kuruluşları ile yetkililerinin, yerel egemenlerin, ajan-işbirlikçilerin, sermaye tekellerinin veya benzer diğer güç ve kişilerin; ahlaki, demokratik ve meşru olmayan yollarla el koydukları arazilerin, yeniden toplumun doğrudan denetimine ve tasarrufuna alınması ve tarımsal işletmeye hazırlanması

4-Mayınlanma ve savaş artıklarıyla kirlenme, altyapı eksikliği, maddi yetersizlik, ihmal veya köylerin boşaltılması gibi nedenlerle uzun süredir kullanılmayan arazilerin yeniden düzenlenmesi ve tarıma açılması.

5-Tarımsal üretimde kısa vadede bol verim elde etme değil, sürdürülebilirliğin ve uzun vadeli verim artışının esas alınması. Çok verim elde etmek adına aşırı sulama, kimyasal ilaçlar veya hormonlu tohumların kullanılmaması. Bu yöntemler yerine toprağın tarımsal değerlilikleri, iklim ve sulama koşulları dikkate alınarak doğal gübrelerin kullanımı, birbirini tamamlayan ürünlerin ekimi, nadas gibi yöntemlerin uygulanması. Toprağın işlenmesinde ve işlenebilir hale getirilmesinde kullanılan yöntemlerin ekolojik ve toplum sağlığına uygun olması, kullanılacak teknoloji ve araçların toprağın doğal yapısı ve verimliliğinin azalmasına yol açmaması.

6-Tarım arazileri elde edilmesi veya arazilerin tarıma daha elverişli hale getirilmesi adına doğal dokunun tahrip edilmemesi.

7-Toplumun binlerce yıla dayanan tarımsal bilgi-birikimi ile bilimsel yöntemlerin uyumlu ve birbirlerini tamamlayacak şekilde harmanlanarak tarımsal faaliyetlerde kullanılması.

III-Tarımsal üretim faaliyetleri:

1-Coğrafya, iklim, toplum ve kültüre uygun ürün gruplarının, hayvan türleri ve cinslerinin, teknoloji ve yöntemlerin esas alınması,

2-Üretimde kullanılacak yöntem ve araçların toplum ve doğa sağlığına uyumlu olmasının vazgeçilmez ölçü olarak esas alınması.

3-Tarımın tekelleştirilmesine ve endüstriyalistleştirilmesine karşı mücadele edilmesi. Hormonlu ve GDO'lu tarım ürünlerinin üretimi, pazarlanması ve kullanılmasına karşın etkin tedbirlerin alınması.

4-Ekolojik tarımın temel yöntem olarak esas alınması, yaygınlaştırılması ve egemen kılınması. Bu çerçevede; toprağın tarıma açılmasından, elde edilen ürünlerin kullanımına kadarki tarımsal faaliyet süreci boyunca

ekolojik yöntemlerin, tekniklerin ve malzemelerin kullanılması. Doğal tohum-fide, gübre ve ilaçların kullanılması.

5-Tarımsal üretimin çeşitlilik ve miktar olarak artırılmasına yönelik düzenlemelerin gerçekleştirilmesi. Bu temelde yerel, bölgesel ve ulusal planların hazırlanması ve gerekli alt yapı- üst yapı ihtiyacının karşılanması.

6-Endemik (doğada kendiliğinden yetişen bitkiler) bitkilerin ve yabani meyve türlerinin korunmaya alınması. Endüstriyalistleştirilmelerine, tarım ve ilaç tekelleri tarafından yağmalanmalarına fırsat tanınmaması. Bu bitkilerin ekolojiye uygun ekimlerinin yaygınlaştırılarak alanlarının genişletilmesi ve toplumun ihtiyacına cevap olabilecek şekilde değerlendirilmeleri.

7-Aşılanması halinde verimli ve kaliteli meyve vermeye elverişli endemik meyve ağaçlarının tarımsal üretim amacıyla değerlendirilmesinin yaygınlaştırılması. Meyve cinslerinin geliştirilmesinde bu ağaçlardan faydalanılması.

8-Yerel, bölgesel ve ulusal ürünlerin korunması ve geliştirilmesi. Bu ürünlerin tarımının yaygınlaştırılması, tohumlarının endüstriyalistleştirilmesinin engellenmesi ve özel korumaya alınmaları.

9-Coğrafya ve iklime uygun olup da üretilmeyen ürünlerin tarımının geliştirilerek besin kaynaklarının, yem bitkilerinin ve endüstiyel bitkilerin çeşitliliğinin ve miktarının yeterli hale getirilmesi.

10-Kültür mantarı, kapari, çilek gibi ürünlerin yanısıra seracılığın da toplumsal ve ekolojik olmak kaydıyla geliştirilmesi.

IV-Hayvancılık üretim faaliyetleri:

1-Hayvancılık faaliyetlerinin, et üretimi olarak görülmesi anlayışına karşı mücadele edilerek, et dışındaki hayvansal ürünlere odaklı hayvancılık faaliyetinin örgütlendirilmesi.

2-Hayvanları, cansız-ruhsuz nesneler ve ticari eşyalar olarak gören endüstriyalist hayvancılığa karşı mücadele edilmesi. Hayvancılık alanındaki endüstriyel üretimin ekolojik ve toplumsal temelde yürütülmesi.

3-Mikro-kredi, anlaşmalı veya ücretli üreticilik adı altında toplumun ekonomik değerlerinin ve emeğinin sermaye güçleri tarafından gasp edilmesinin önüne geçilmesi. Komün ve kooperatiflerin geleneksel ve küçük ölçekli hayvancılık faaliyetlerini de kapsayacak proje ve planlamaları hayata geçirmeleri.

4-Hayvan yemi tarımının yeterli hale getirilmesi, tarımsal ürünlerin ekimi ve işlenmesinden arta kalan posaların yem olarak kullanılmasının yaygınlaştırılması

5-Çayır, mera ve hayvan sulama kaynaklarının dağılımı ve kullanımının yeniden düzenlenmesi.

6-Koçerlik geleneği ve yaşam tarzının güncellenerek yeniden canlandırılması, bunun önündeki engellerin kaldırılması.

7-Hayvancılıkta geleneksel yöntemlerle çağdaş bilimsel yöntemlerin doğru temelde birleştirilmesi. Bu temelde anti-endüstriyalist ekolojik-ekonomik-teknolojilerin ve endüstriyel modellerin yeterli ve doğru biçimde kullanılmaları. Hayvan ıslahında ve cins geliştirmede yerli türlere ağırlık verilmesi. Bunun yanı sıra coğrafya ve iklime elverişli diğer türlerin de desteklenmesi.

8-Köylerde küçükbaş hayvan ve kümes hayvanlarına ağırlık verilirken, şehirlere yakın ovalık alanlarda büyükbaş hayvan ve kümes hayvanlarına ağırlık verilmesi.

9-Kümes hayvanları, arıcılık ve balıkçılık konusundaki imkanların daha etkin biçimde değerlendirilmesi.

10-İpekböceği yetiştirme ve buna dayalı ipek üretiminin yaygınlaştırılması.

11-Hayvanların beslenmesi, bakımı, sağlıklarının korunması ve barındırılmalarında doğal yem, ilaç, malzeme ve yöntemlerin kullanılması.

V-Tarım-hayvancılık ürünlerinin işlenmesi ve kullanımına ilişkin:

1-Kimyasal ve sentetik maddelerle değil de, doğal yöntemler kullanılarak, tarımsal ürünlerin çok yönlü işlenmesi ve böylece ürün yeterliliği ve çeşitliliğinin sağlanması ile israfın engellenmesi.

2-Elde edilen ürünlerin üretildikleri yerlerde kullanıma hazır hale getirilmelerini sağlayacak gerekli tesislerin kurulması. Ürünlerin işlenmesinde doğal tat, lezzet ve tazeliğin korunmasının esas alınması. Bu temelde gıda ürünlerinin üretildikleri alanda un, makarna, kurutma, konserve, turşu, reçel, salça, meyve suyu, yağ gibi gıda ürünleri haline getirilmeleri. Yem bitkilerini işleyecek yem fabrikaları, Endüstriyel bitkileri işleyecek iplik, dokuma ve boya fabrikalarının, konfeksiyon atölyelerinin inşa edilmesi.

3-Ürünlerin tat, lezzet, koku gibi doğal özelliklerini ve tazeleklerini kaybetmeden, doğrudan toplumun hizmetine sunulmasının esas alınması.

4-Komünler ve kooperatifler bünyesinde hayvancılıkla ilgili ekolojik temele dayalı endüstriyel-entegre işletmelerin inşa edilmesi. Bu işletmelerin, hayvancılık faaliyetlerinde elde edilen tüm esas ve yan ürünleri işleyebilecek ve kullanıma hazır hale getirebilecek üretim araçları, teknik donanım ve imkanlara sahip olmaları.

5-Hayvancılık faaliyetleri kapsamındaki tüm ürünlerin ve materyallerin ekonomik değer olarak görülüp kullanılması.

6-Elde edilen ürünlerin, komünler ve kooperatiflere ait serbest pazarlar, dağıtım merkezleri ve mağazalar aracılığıyla topluma ulaştırılması.

c-ORMANLAR VE DOĞAL DOKUYA YAKLAŞIMA İLİŞKİN:

Ormanlık alanlar ve doğal doku, doğrudan ve dolaylı biçimde çok önemli ekonomik özellikler taşırlar. Ancak bu zenginlikler maddi ölçüyle değerlendirilemez ve kâr-sermaye birikimi kaynağı olarak görülemezler. Oksijen kaynağı, yağış ve nem faktörü, erozyon önleyici, toprağın tarımsal verimini artırıcı, eko-sistemin en önemli mekanları olma gibi özellikleri nedeniyle yaşamın devamı için belirleyici katkılar sunarlar. Ormanlar ve doğal doku, günümüzdeki topluma bırakılan milyonlarca yıllık mirastır. Bu nedenle sadece söz konusu bölgede yaşayan toplulukları ilgilendirmez, herhangi bir gücün veya grubun tasarrufunda olamaz, nesneleştirilemez, metalaştırılamaz, kâr ve sermaye birikimi kaynağı olarak görülemezler. Demokratik-komünal ekonomi, toplumsal doğaya dönüş temelinde yaşam kültürünün dönüşümünü hedefler. Bu yaklaşım, toplumun ormanlık alanlar ve doğal bitki örtüsünden faydalanma yöntemlerini de değiştirir. Bu çerçevede orman ve bitki örtüsü kaynaklarını tüketme oranı da büyük oranda düşer. Kaçınılmaz tüketim durumlarında ise eksilttiğinin çok daha fazlasını geri kazandırma esas alınır. Bu gerçeklerden yola çıkarak ormanlar ve doğal bitki örtüsünün endüstriyalistleştirilmesine, ticari sektör haline getirilmesine, kaçınılmaz zorunlu ihtiyaçlar dışında kullanılmasına karşı etkin ve yaygın biçimde mücadele edilir. Golf ve çim hokeyi sahalarını, modern mimari ve çevre düzeni adı altında betonlaştırmayı, odun kömürü yapımını, büyük ölçekli baraj ve diğer endüstriyalist projeleri meşru görmez.

Ormancılık üretim faaliyetleri:

1-Toplumda ormanları ve doğal dokuyu koruma-savunma bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesi; bu bilincin pratikte ifadesini bulması için gerekli örgütlenmeler ve düzenlemelere gidilmesi. Ormanlaştırma ve ağaçlandırmanın sosyal ve kültürel yönleri de olan en yararlı ekonomik faaliyet olarak ele alınarak kültür düzeyine ulaşacak şekilde yaygınlaştırılması. Bu çerçevede kampanyaların etkin, yaygın ve kesintisiz olacak şekilde düzenlenmesi.

2-Ormanlık alanlar ve doğal doku konusunda demokratik-komünal ekonomi temelinde genel bir strateji belirlenmesi ve buna uygun politikaların ve örgütlenmelerin oluşturulması.

3-Ülke genelinde orman ve bitki örtüsü haritasının çıkarılması. Ormanlar ve diğer doğal dokunun güncel durumu ve yaşanan tahribatları

tüm boyutlarıyla ele alan etüd raporu hazırlanması. Buna mukabil, ormanlık alanların ve diğer doğal dokunun yeniden zenginleştirilmesi için imkanlar, sorunlar ve yapılması gerekenleri kapsayan ülke ve bölgeler düzeyinde master planların, ulusal, bölgesel ve yerel pojelerin hazırlanması.

4-Ağaç ekimi yapılan alanın coğrafya ve iklimine uygun ağaçların ekiminin esas alınması. Örneğin okaliptus gibi çok su harcayan ağaçların ekiminin yapılmaması.

5-Her köyün en az bir ormanlık alanı oluşturması ve koruması. Bununla birlikte şehirlerde yeterli ormanlık ve yeşillik alanların oluşturulması.

6-Değişik nedenlerle bozulmuş ve tahrip olmuş ormanların iyileştirilmesi.

7-Orman yangınlarına yol açan nedenlerin minimuma indirilmesi, çıkan orman yangınlarına zamanında ve yeterli düzeyde müdahale edilmesi için gerekli tedbirlerin alınması. Bunun için gerekli örgütlenmeler kadar yeterli eğitim ve teknik donanımın sağlanması.

8-Yaşam kültürünün dönüşümü sonucunda plastik ve diğer sentetik malzemelerin kullanımı azalacağından dolayı ağaç kullanımının göreceli olarak artması beklenebilir. Bu gerçekten hareketle kavak, ardıç, çam, gürgen gibi malzeme yapımına uygun ağaçlardan oluşan koruluk ve ormanlık alanların yaygın biçimde oluşturulması.

9-Halka ait ormanlık alanların bilinçli veya ihmal sonucu bakımsız bırakılarak ve yakılarak orman vasıflarının kaybettirilmesi ve bu hale getirildikten sonra da sermaye tekellerine peşkeş çekilmesi politikalarının boşa çıkarılması.

d-MADEN, PETROL VE DİĞER DOĞAL KAYNAKLARIN KULLANIMINA İLİŞKİN

1-Maden, petrol ve diğer doğal kaynakların; tasarruf, kullanım ve işletilmesine kadar tüm konularda demokratik-komünal ekonomi esas alınarak ulusal düzeyde yeniden düzenlemeye gidilmesi.

2-Doğal kaynakların ve bunlara yönelik işletmelerin, ekonomi dışı devlet ve sermaye güçlerinin tekellerinden kurtarılarak komün ve kooperatifler yoluyla toplumun denetimine alınmaları.

3-Toplumsal ihtiyaçları gerektiği gibi ve yeteri kadar karşılayacak şekilde değerlendirilmeleri; bu hedef doğrultusundaki strateji ve politikaların hayata geçirilmesi ve örgütlenmelerin oluşturulması.

4-İşletme ve değerlendirmeyle ilgili tüm süreçlerde toplumsal, tarihi, doğal ve kültürel dokulara zarar vermemenin esas alınması.

5-Çıkarılan yer altı zenginliklerinin yerel-bölgesel-ulusal program çerçevesinde diğer alanlarla uyum içinde olacak şekilde çıkarıldıkları alanlarda işlenmesi ve ürünlere dönüştürülmelerinin esas alınması.

6-Doğal kaynakların değerlendirilmesi konusundaki rejim, politika ve uygulamaların, toplumun diğer ekonomik faaliyetlerinin gelişimi önünde engel teşkil etmemesi.

7-Jeo-termal kaynakların ticari-kâr amacıyla değil, hangi komünün yaşam alanındaysa o komünün elektrik, ısınma gibi ihtiyaçlarını karşılama amacıyla kullanılması. Bunun yanısıra, sağlık amacıyla tüm toplumların ücretsiz olarak kullanımına açık olarak işletilmesi.

e-SU KAYNAKLARININ KULLANIMINA İLİŞKİN: (içme suyu, Nehir, göl ve yer altı su kaynakları)

Demokratik-komünal ekonomide, her türlü su kaynakları, tüm insanlığın değeri olarak görülür. Herhangi içme suyu kaynağı, akarsu, doğal göl ve yer altı su kaynağı, sermaye ve iktidar tekellerinin mülkü olarak görülüp ticarileştirilemez. Ama aynı zamanda söz konusu kaynakların bulunduğu bölgede yaşayan bir topluluk veya halk, bu kaynakları tek başına ve istediği biçimde kullanma hakkına da sahip değildir. Özü itibariyle su, tüm toplumundur; herhangi bir güç veya topluluğun mülkü olamaz. Tüm su kaynaklarının kullanım ve işletilmesi konusunda demokratik-komünal ekonominin zihniyet, anlayış ve ilkelerine uygun olacak şekilde düzenlemelere gidilir.

1-Tüm su kaynaklarının, toplumun doğrudan denetimi ve korumasına alınması.

2-Akarsu, göl, yer altı ve kaynak suları gibi tüm su kaynaklarının, toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterlilikte, ancak sıfır ekolojik zarar ilkesi temelinde değerlendirilmesi.

3-Tüm su kaynaklarının; hem bu kaynakların bulunduğu bölgede yaşayan toplulukların ve hem de tüm insanlığın doğrudan kullanımına ve tasarrufuna alınması. Herhangi bir su kaynağının, bölgede yaşayan komünün kooperatifi tarafından işletilmesi. Ancak bu işletmede gerçekleştirilen üretimin; söz konusu komün, su kaynağı bölgesinde yaşayan diğer halklar ve Dünya genelinde su sıkıntısı yaşayan halklar arasında paylaşılması yönteminin esas alınması. Paylaşımda potansiyel, emek ve ihtiyaç dengesine dayanan bir eşitlik anlayışının benimsenmesi.

4-İçme suyunun meta olarak kullanılmaktan çıkarılması. Toplumun kendi içme suyu ihtiyacını; yeterli, sağlıklı ve ücretsiz biçimde, doğrudan bu kaynaklardan temin etmesi.

5-Su kaynaklarının endüstriyalist temelde kullanımlarının engellenmesi. Bu temelde HES'ler yerine ekolojik enerji sistemlerine ek olarak;

ekolojik açıdan zarar vermeyen veya bu tehlikenin minimum sınırda kaldığı yerel mobil baraj sistemlerinin kullanılması. Endüstriyalist tarımsal sulama projelerine izin verilmemesi.

6-Su kaynaklarının kıyı şeritlerinde veya yakın bölgelerde endüstriyel işletmelerin kurulmaması. Kaçınılmaz durumlarda ise bu işletmelerin; suyu kirletmemeyi tolere edilmeyecek bir şart olarak kabul etmeleri.

7-Atık ve çöplerin, her ne şart altında ve biçimde olursa olsun dere, göl nehir gibi su kaynaklarına atılmalarının engellenmesi.

8-Yer altı su kaynaklarının yatak değiştirmesi, çekilmesi veya kirlenmesine yol açacak; maden, petrol veya başka amaçlarla yer altında gerçekleştirilecek projelere izin verilmemesi

f-ENDÜSTRİYEL GEREKSİNİMLERİN ÜRETİMİNE İLİŞKİN: (İmalat sanayi)

Endüstriyel üretim, çok geniş bir ekonomik üretim dalıdır. Toplumun temel ihtiyaçları ve yaşam alanlarında kullanılan tüm araç-gereç ve malzemeler bu üretim dalı kapsamındadır. Çıkış itibariyle endüstriyel üretim, tarım-hayvancılık faaliyetlerinde ortaya çıkan malzeme ve araç-gereç ihtiyacı üzerine kurulmuştur. Yani endüstriyel üretimin kökeni, kök ekonomik faaliyet olan tarım-hayvancılığa dayanır. Ancak endüstriyel üretim de tarım-hayvancılığa dayalı üretimin yaygınlaşarak kültür haline gelmesinde belirleyici bir role sahip olmuştur. Demokratik-komünal ekonomi, endüstriyel üretimle tarım-hayvancılık üretimi arasındaki ayrımın devletçi güçlerin işi olan yapay bir ayrım olduğunu görüp reddeder. Üretim dallarının tümünü, birbirlerini tamamlayan ve bütünü oluşturan ögeler olarak ele aldığından, endüstriyel üretim (sanayi üretimi) ile tarım-hayvancılığa dayalı üretimi; kent ile kır ekonomilerini birbirlerinin rakibi ve karşıtı değil; tamamlayıcıları olarak ele alır. Bu temelde endüstriyel gereksinimlerin üretimi dalı, yeniden düzenlenir. Endüstriyel işletmeler, büyüklükleri ve faaliyet alanlarına göre kooperatif, komün veya halk kongresinin tasarrufu ve denetimindedirler. Materyal temini, işletme yöntemleri, çalışma koşulları, üretim ve dağıtım biçimleri demokratik öz-yönetim mekanizması yoluyla toplum tarafından belirlenir. Küçük ölçekli işletmeler bağlı oldukları komün veya kooperatifin; orta ölçekli işletmeler ise faaliyet alanları kapsamındaki bölgelerin komün ve kooperatiflerinin ortak denetimlerine tabidirler.

g-ENERJİ POLİTİKASINA İLİŞKİN:

Demokratik-komünal ekonomide, sermaye-iktidar güçlerinin enerji kaynakları üzerindeki tekeli kabul edilmez. Tüm enerji kaynakları, komünler ve kooperatifler yoluyla doğrudan toplum tarafından işletilir ve

denetlenirler. Fosil yakıtlar yerine, geri dönüşümlü ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanımı esas alınır. Bu temelde güneş enerjisi, hidrolik, termal, bio-dizel, metan türü yöntemler kullanılır. Fosil yakıtların kaçınılmaz olarak kullanıldığı durumlarda ise ekolojik tahribatın asgariye indirilmesi konusundaki tüm tedbirler alınır. Enerji kaynaklarının işletilmesi, dağılımı ve kullanımında özerklerin birliğinden oluşan bütünlük anlayışı esas alınır. Bununla birlikte her komün, kooperatif ve ekonomik işletme, ekolojik ve toplumsal olması kaydıyla enerji gereksinimlerini kendine yeterli düzeyde temin etmeyi hedefler.

h-TURİZME İLİŞKİN:

Demokratik-Komünal ekonomi, turizmi kâr getiren bir ticari sektör olarak değil toplumsallaşmayı güçlendiren bir faaliyet olarak görür. Bu temelde turizm; kültürler, topluluklar ve uluslar arasında birbirini tanıyıp anlamanın, dayanışmanın, paylaşımın ve toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesine katkı sunmalıdır. Evrensel tarihin daha iyi anlaşılmasını, toplumların ortak tarihi-kültürel hafızasının güçlendirilmesini ve değerlerinin korunmasını, doğanın şaheserlerinden tüm toplulukların ortak biçimde haz almasını merkezine alır. Turizme dayalı gelirler ise, insanlığın tümüne ait olan; Dünya çapındaki tüm tarihi ve kültürel değerler ile doğal şaheserlerin korunması, tamiratı ve tanıtılması amacıyla oluşturulacak fona aktarılıp, bu amaca uygun değerlendirilir. Bu fon komünler ve kongreler arasında demokratik esaslara göre oluşturulur, işletilir ve denetlenir.

ı-HİZMETLERE YÖNELİK EKONOMİK FAALİYETLERE İLİŞKİN:

İnsani ve toplumsal yaşamın temeli olarak esas alınan dayanışma, paylaşım, yardımlaşma, konukseverlik gibi değerler, kapitalist modernitede içeriğinden boşaltılarak hizmet sektörü adı altında kâr ve sermaye birikimi kaynağına dönüştürülmüşlerdir. Demokratik-komünal ekonomi bu anlayışı reddeder. İnsanların zorunlu hallerde kendi evleri, akrabaları, tanıdıkları veya yaşadıkları mekanlardan uzak olduklarında, yeme-içme, konaklama ve diğer temel bireysel gereksinimlerini komünal yaşam ve kültürün güçlendirilmesi yoluyla karşılamaları esas alınır. Herşeyin paraya dayandığı sahte hizmet anlayışı yerine dayanışma, paylaşım, yardımlaşma gibi değerlerin esas alınmasıyla insanlar söz konusu ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Bu yöntem, bir yandan toplumsallaşmayı güçlendirirken, diğer yandan maddi imkanların gerçek ekonomik faaliyetlere yönlendirilmesine yol açacaktır.

5-EKONOMİK ÖZERKLİK

Ekonomik özerkliğin ne olduğundan önce ne olmadığından başlamak daha yararlı olacaktır.

Ekonomik özerklik; devletçi kapitalizm, özel kapitalizm, karma model ve sosyalizm örtülü devletçilik versiyonlarının ekonomiye ilişkin anlayış ve politikalarını reddeder. Ekonomik özerklik, bağımsızlaşma adı altında, bir ulusun veya toplumun kendi ekonomik alanını merkezi temelde ve ayrı bir devlet olarak örgütlemesi değildir. Çünkü belirtilen modellerle ekonomi bağımsızlaşmaz; bilakis bu örtü altında kapitalist-modernite ve onun ulus-devletler sistemine daha da bağımlı hale gelir.

Federalizm, bölge-eyaletlere dayalı idari özerklikler, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ile son yıllarda yaygınlaştırılan "ekonomik kalkınma ajansları"nın; ulus-devletin ekonomi üzerindeki merkeziyetçi tahakkümünü aşma, bölgesel-yerel insiyatifleri ve özerklikleri güçlendirme gibi temel hedefleri oldukları belirtilir. Bu yaklaşımlar, devlet içi çözümler olup aslında kapitalist modernite güçleri ve ulus-devletin ekonomik alan üzerindeki egemenliğini daha da derinleştirme, yaygınlaştırma ve toplumsal ekonomik birikimleri tümden sisteme taşırma amacı taşırlar. Ayrıca bu modeller, nihayetinde sermaye-iktidar blokları tarafından oluşturulduklarından, toplum yararına sağladıkları iddia edilen reformlar da her zaman tasfiye olasılığıyla karşı karşıyadırlar.

Ekonomik özerklik, geleneksel ekonomi olarak adlandırılan marjinal ve kapalı köy ekonomisi veya küçük çaplı üretim dallarının kendi aralarında kurdukları birlik örgütlenmeleri de değildir. Çünkü bu yapılanmalar, kapitalist modernite ve ulus-devlet karşısında direnme iradesi, gücü ve örgütlenmesinden yoksundurlar. Böyle oldukları için de kendilerine yeterlilik imkanları giderek ellerinden alınmakta ve ekonomik potansiyelleri kapitalizme aktarılmaktadır.

Ekonomik özerklik, toplulukların veya toplumsal kesimlerin kapalı, kendileriyle sınırlı ve birbirlerinden kopuk ekonomik faaliyetleri olmadığı gibi, bir bölgede ya da ülkede yaşayan farklı toplulukların; ekonomik faaliyetlerinin birlik-bütünlük adı altında tek bir merkezden yönlendirilmesi de değildir.

Ekonomik özerklik nedir?

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan *"Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü"* adlı savunmasında, ekonomik özerkliğin önemini şöyle ifade eder*: "....Ekonomik özerklik, ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır. Onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm, teslimiyet ve "yok ol" anlamına gelir. Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşırmak karşı bir ulus-devlet anlamına gelir ki bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise hâkim ulus-devlete teslimi-*

yettir. Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere, mülkiyete biçilen sınır ekolojik ve demokratik toplum olma sınırıdır."

Ekonomi, toplumun temel alanlarından biri olduğundan, onlarla bir bütünlük içerisinde ele alınır. Bu temelde ekonomik özerklik, demokratik özerklikle yapısallığa kavuşan demokratik ulusun, kendi ekonomik alanını özerk temelde yeniden inşa etmesidir.

Ekonomik özerklik, ekonomik alanın merkeziyetçilik, tekçilik ve tekelcilikten, özel ve devlet kapitalizminden, devletçilik ve iktidarcılıktan uzaklaştırılması; bunun yerine, tekrar toplumsal bir alan olarak ve toplum tarafından örgütlendirilmesidir. Ancak herhangi bir gücün, toplum adına ve kendisini toplum yerine koyarak; toplumun-toplulukların iradesi dışında, dıştan, merkeziyetçi dayatmalarda bulunmasına fırsat tanınmaz. En küçüğünden, en büyüğüne kadar tüm topluluklar, toplumsal birimler ve yerleşim birimleri kendi ekonomik faaliyetlerini kendi iradeleri ve kararlarıyla gerçekleştirir; kendi ekonomik potansiyellerini kendileri işler; bu temelde ekonomik alanı inşa ederler. Yani merkeziyetçiliğe, iktidara, devlete ve tekelciliğe yol açabilecek herhangi bir olasılığa zemin sunmadan ekonomik alanın yereller tarafından yeniden inşa edilmesidir. Ekonomik özerklik, yerellere dayandığı kadar yerellerin birliğinden oluşan bütünlüktür. Her bir topluluk veya yerleşim birimi kendi ekonomik faaliyetlerini kendisi örgütler, gerçekleştirir ve denetler. Ancak ekonomik alan kapsamına giren tüm değerler, birikimler ve faaliyetlerin toplumsal emeğin sonucu, toplumun tasarrufu ve onun tümünü ilgilendirdiği de açıktır. Bununla birlikte her bir topluluk tamamen kendi imkanları ve gücüyle kendi temel ihtiyaçlarının ancak bir kısmını karşılayabilir. Ekonomik faaliyetin de ötesinde hiçbir topluluk tek başına kendi yaşamını idame ettirecek güç ve imkanlara sahip değildir. Bu nedenlerle topluluklar ve yereller, kendi yaşamlarını sürdürme açısından olduğu kadar, ekonomik alanda da kaçınılmaz olarak birbirleriyle dayanışmak, ortaklaşmak, birlikte hareket etmek, çalışmak, üretmek ve paylaşmak zorundadırlar. Her bir topluluk kendi ekonomik alanı özerk biçimde örgütlerken, diğer yandan bu özerkler bir araya gelerek tüm toplumun ekonomik alanını kapsayan ekonomik özerkliği; yani özerklerin birliği olarak ekonomik özerkliği oluştururlar. Ekonomik özerklikte topluluklar, yereller veya özerkler dıştan herhangi bir gücün açık veya örtük baskısıyla değil; tamamen kendi iradeleri, istemleri, karar ve eylemleriyle, gönüllü temelde birlik oluştururlar ve bunu sürdürürler. Tüm topluluklar, yereller ve özerkler, doğrudan demokratik katılım ve eşitlik temelinde ekonomik özerklik sistemini birlikte inşa eder ve yü-

rütürler. Ekonomiyle ilgili kararların alınması, politikaların oluşturulması, plan, proje ve programların hazırlanması, kabulü, gerçekleştirilmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi bu çerçevede gerçekleşir.

Ekonomik özerklik, demokratik özerklik bütünlüğü içinde bir sistem olduğundan, esas alacağı yasal çerçeve elbette olacaktır. Ancak bu gereklilik toplulukları, ulusu veya toplumu kendi çizdiği doğal olmayan sınırlarla egemenlik altına alan ve ekonomik alanını gasp eden ulus-devletin ve kapitalist modernitenin tek taraflı hukuk sistemi ve yasalarıyla karşılanamaz. Ekonomik özerkliğin meşruiyet zemini ve yasal çerçevesi, ahlaki-politik toplumun varlığına dayanır. Ekonomik özerklik, bu çerçevede kendi yasalarını, ilke, ölçü ve kurallarını belirler.

Ekonomik özerkliğin inşası ve varlığını sürdürmesi, devletin onayına ve insafına bırakılamaz. Ancak ekonomik özerklik, devlet veya özel sermayeye karşı muhalefet üzerinden değil; kendi ekonomik alanını inşa etmesi üzerinden varlık bulur. Devletçi sistem tarafından kabul edilip edilmemesi belirleyici önem arz etmez. Ekonomik özerkliğin inşası için; ulus-devlet veya kapitalist modernite güçlerinden izin alınması, faydalı olabileceği düşünülen bir takım reformların gerçekleştirilmesi üzerinden uzlaşılması veya sistemin demokratikleştirilmesinin beklenmesi bir şart veya zorunluluk olarak dayatılamaz. Aynı şekilde, henüz zamanın erken olduğunu; ancak şartların olgunlaşmasından ve tüm hazırlıkların tamamlanmasından sonra ekonomik özerkliğin inşasına gidilebileceğini öne sürmek de bu anlamdadır.

Toplumun binlerce yıla dayanan demokratik-komünal yaşam tarzı ve ekonomik geleneği, son on yıllarda ulaştığı irade, bilinç ve örgütlenme düzeyi, inanç ve kararlılığı, ekonomik alanın en önemli toplumsal alanlardan biri olarak öne çıkması gibi birçok faktör, ekonomik özerkliğin inşasına hemen başlamayı kaçınılmaz kılmaktadır.

Sonuç itibariyle ekonomik özerklik, toplulukların yerleşim birimlerini merkez alarak; gerek kendi içlerinde ve gerekse de birbirleri arasındaki ekonomik ilişki ve faaliyetlerini demokratik, komünal, eşitlikçi ve özgürlükçü temelde örgütledikleri sistemdir. Ekonomik özerkliğin zihniyeti demokratik-komünal ekonomi, yapılanması komün ve kooperatifler, içinde yer aldığı örgütsel işleyiş ve kurumsal çatı ise komün meclisleri ve halk kongresinden oluşan demokratik öz-yönetim mekanizmasıdır.

***